

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Barbora Bombalová

**Geopolitika súčasných medzinárodne
neuznaných štátov**

Diplomová práca

Praha 2017

Autorka práce: Barbora Bombalová

Vedúci práce: Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Akademický rok: 2016/2017

Bibliografický záznam

Bombalová, Barbora. *Geopolitika súčasných medzinárodne neuznaných štátov*. Praha, 2017. 78 s. Diplomová práca (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Inštitút politologických štúdií. Katedra medzinárodných vzťahů. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Riegl, Ph.D.

Abstrakt

Cieľom diplomovej práce *Geopolitika súčasných medzinárodne neuznaných štátov* je analýza faktorov, ktoré ovplyvňujú medzinárodno-politický status neuznaných štátov prostredníctvom identifikácie geopolitických záujmov vonkajších aktérov. Neuznané štáty budeme v tejto práci nazývať de facto štátmi. Práca je rozdelená do dvoch hlavných kapitol a niekoľkých podkapitol. Prvá kapitola je venovaná predstaveniu hlavnej hypotézy, výskumných otázok, a konceptualizácii nasledujúcich pojmov: de facto štát, suverenita, sebaurčenie, secesia a medzinárodné uznanie. Druhú časť práce tvoria prípadové štúdie vybraných de facto štátov: Abcházska, Južného Osetska, Náhorného Karabachu, Podnesterska Kosova, Taiwanu, Severocyperskej tureckej republiky a Somalilandu, na ktorých príklade zodpovieme na výskumné otázky a overíme hlavnú hypotézu, ktorá znie nasledovne: Medzinárodne-politický status de facto štátu vyplýva z geopolitických záujmov vonkajších aktérov. O výsledkoch práce bude referovať jej záver. Práca je inštrumentálnou prípadovou štúdiou, kde najviac využívanou metódou bude kvalitatívna analýza.

Abstract

The aim of this thesis, named *Geopolitics of contemporary unrecognized states*, is to analyze the factors influencing the international status of unrecognized states by identifying the geopolitical interests of external actors. For the aim of this thesis unrecognized states will be called the de facto states. The thesis is divided into two main chapters and several subchapters. The first chapter is devoted to introducing the main hypothesis, research questions, and conceptualizing the following concepts: de facto state, sovereignty, self-determination, secession, and international recognition. The second part of the thesis consists of case studies of following de facto states: Abkhazia, South Ossetia, Nagorno-Karabakh, Transnistria, Taiwan, the Turkish

Republic of Northern Cyprus and Somaliland. The aim of each case study is to answer the research questions and to verify the main hypothesis which reads as follows: International status of de facto states results from the geopolitical interests of external actors. The conclusion will be drawn at the end of the thesis. This thesis is an instrumental case study.

Kľúčové slová

De facto štáty, suverenita, medzinárodné uznanie, seaurčenie, geopolitika, neuznané štáty, patrón, geopolitické postavenie, geopolitický záujem

Keywords

De facto states, sovereignty, international recognition, self-determination, geopolitics, unrecognized states, patron, geopolitical position, geopolitical interest

Rozsah práce: 152 956 znakov

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predloženú prácu spracovala samostatne a použila som len predložené zdroje a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného univerzitného diplomu.
3. Súhlasím so sprístupnením práce pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 18. 5. 2017 Barbora Bombalová

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať svojmu vedúcemu diplomovej práce Mgr. Martinovi Rieglovi, Ph.D. za jeho pomoc, užitočné rady a hlavne trpezlivosť, ktorú so mnou počas písania mal. Ďakujem a veľmi si to cením.

Obsah

Zoznam použitých skratiek.....	i
Úvod.....	1
1. Teoreticko-metodologický rámec.....	4
1.1 Výskumné otázky.....	4
1.2 Konceptualizácia pojmu de facto štát	6
1.3 Metodológia.....	8
1.4 Konceptualizácia pojmov.....	10
1.4.1 Suverenita.....	10
1.4.2 Sebaurčenie a secesia.....	13
1.4.3 Vonkajší aspekt suverenity-medzinárodné uznanie.....	16
1.5 Postoj medzinárodného spoločenstva k de facto štátom.....	19
1.6 Druh podpory od vonkajších aktérov.....	22
1.7 Geopolitická úloha de facto štátov.....	25
2. Prípadové štúdie.....	27
2.1 Post-sovietske de facto štáty.....	27
2.1.1 Abcházsko.....	29
2.1.2 Južné Osetsko.....	34
2.1.3 Náhorný Karabach.....	38
2.1.4 Podnestersko.....	42
2.2 Severocyperská turecká republika.....	46
2.3 Kosovo.....	50
2.4 Taiwan.....	53
2.5 Somaliland.....	55
Záver.....	60
Summary.....	63
Použitá literatúra.....	64
Projekt diplomovej práce.....	74

Zoznam použitých skratiek

ČLR	Čínska ľudová republika (People's Republic of China)
DFS	De facto štát
EEU	Eurázijská ekonomická únia
EULEX	European Union Rule of Law Mission Kosovo
KFOR	Medzinárodné mierové sily v Kosove
KSF	Kosovo Security Force
NATO	Organizácia Severoatlantickej Zmluvy
OSN	Organizácia Spojených Národov
ROC	Čínska republika (Republic of China)
TRNC	Severocyperská turecká republika

Úvod

Vznik de facto štátov je celosvetovým fenoménom. Bez ohľadu na rôzne geografické, historické a politické prostredie, tieto entity zdieľajú niektoré základné rysy: majú najzákladnejšie politické inštitúcie, vládne štruktúry, armádu a usilujú o uznanie zo strany medzinárodného spoločenstva, aby mohli byť považované za suverénne a nezávislé štáty. Tento posledný cieľ, je však ťažké dosiahnuť, pretože násilný spor, ktorý viedol k vzniku nezávislosti sa síce mohol ustáliť, stále však existuje aspoň jedna strana konfliktu, ktorá s existenciou de facto štátu nesúhlasí. De facto štáty sú vo väčšine prípadov chudobné štáty, ktoré sa snažia udržať si de facto moc nad územím, ktoré deklarujú za svoje a ktoré de facto ovládajú. Štát je tradične videný ako hlavný hráč v medzinárodnom systéme a tiež hlavný objekt skúmania v politológii a medzinárodných vzťahoch. De facto štát môže byť definovaný ako entita, ktorá má faktickú moc nad územím, ktoré ovláda, avšak nemá uznanie od medzinárodného spoločenstva. De facto štáty sa stali významnými aktérmi na regionálnej aj medzinárodnej úrovni v posledných niekoľkých dekádach, ich vplyv je vidieť aj na ich dopade na bezpečnosť v regiónoch, v ktorých sa vyskytujú a tiež ich vplyv na svetovú ekonomiku. Na druhej strane, celé spektrum rôznych autorov¹ tvrdí, že s globalizáciou sa stráca nielen význam národného štátu ale priestoru ako takého. De facto štáty môžu byť preto videné buď ako dočasné výnimky alebo ako stály článok nového usporiadania sveta.

Hneď v úvode je nutné vysvetliť zmeny oproti projektu diplomovej práce. Výskumné otázky sa v tejto diplomovej práci od počiatočného projektu dost' výrazne zmenili. Hoci osnova práce ostala, až na malé odchýlky bez zmeny, zmenila sa formulácia výskumných otázok a hlavnej hypotézy. Téma práce sa rozšírila o problematiku geopolitických záujmov medzinárodných aktérov, pretože k relevantnému posúdeniu geopolitiky medzinárodne neuznaných štátov je nutné pridať aj analýzu geopolitických záujmov vonkajších aktérov. Výskum, ktorý by sa týkal iba medzinárodného uznania de facto štátov by nepriniesol, po hlbšom preskúmaní problematiky, relevantné výsledky. Zmena tiež nastala v zamýšľanom skúmaní dôvodov medzinárodného (ne)uznania de facto štátov, kde sme náš záujem presmerovali na formy vonkajšej podpory pre tieto entity. Predpoklad, že štáty nie sú

¹ Napr. Zygmunt Bauman v *Modern Liquidity*

v uznávaní nových entít konzistentné sme zachovali, avšak hlavnú hypotézu sme pretransformovali pridaním primátu geopolitiky pri rozhodovaní. Ťaziskom práce sú geopolitické záujmy vonkajších aktérov a analýza geopolitického významu de facto štátov.

Táto diplomová práca je postavená na overovaní pravdivosti nasledujúcej hypotézy: *Medzinárodne-politický status de facto štátu vyplýva z geopolitických záujmov vonkajších aktérov.* Základný teoretický rámec pre potvrdenie hypotézy tvorí akademická práca od Mileny Sterio „*On the Right to External Self-Determination: Selfistan, Secession, and the Great Powers' Rule*“, ktorá tvrdí, že kľúčovú rolu pri sebaurčení a medzinárodnom uznaní novovzniknutých štátov hrajú veľmoci. Analýzou rozdielnych akademických textov a procesov v de facto štátoch je mojím zámerom preskúmať, či kľúčový vplyv na status de facto štátov majú geopolitické záujmy svetových mocností. Hypotéza predpokladá, že štáty, ktoré majú podporu od iných, silných štátov, majú väčšiu pravdepodobnosť na získanie a udržanie de iure nezávislosti. V kontexte de facto štátov budeme pracovať s tézou, že medzinárodný režim² (Krasner 1982), ktorý momentálne riadi princíp sebaurčenia, je založený na tradičnom prístupe zameranom na štát (state-centred), podľa ktorého sebaurčenie vyplýva zo štátu ako legitímnej jednotky. State-centred režim je založený na princípe teritoriálnej integrity štátov, a preto vedie aj k reštriktívnemu výkladu práva na sebaurčenie. Medzinárodné právo sa riadi zásadou, ktorá zakazuje vmiešavanie sa do vnútorných záležitostí iných suverénnych štátov, okrem prípadov kedy je to povolené OSN alebo v prípade sebaobrany. Medzinárodný režim proti secesii sa ďalej upevňuje základnou normou územnej celistvosti a jednoty suverénnych nezávislých štátov, maximom sebaurčenia, ktoré je definované predovšetkým ako koloniálne sebaurčenie a nie ako secesionistické sebaurčenie, a neuznaním secesionistickej entity ako štátneho alebo liberálneho hnutia (Crawford 2006). V štáto-centrickom usporiadaní má právo na sebaurčenie zmysel a je uplatniteľné, pokiaľ existuje súlad medzi túžbami verejnosti a záujmami elít.

Práca je rozdelená do dvoch hlavných kapitol. V prvej kapitole si určíme výskumné otázky pomocou ktorých budeme overovať pravdivosť našej hypotézy.

² Medzinárodný režim je definovaný ako princípy, normy, pravidlá a postupy prijímania rozhodnutí, ktoré sa približujú očakávaniam aktérov v danej oblasti

Výskumné otázky budú tri a ich zodpovedaním chceme prispieť do debaty o dôležitosti veľmoci pri formovaní novovzniknutých štátov. Analýzou dostupných dokumentov, akademických prác a vyhlásení kľúčových predstaviteľov v de facto štátoch dospejeme k potvrdeniu, alebo vyvráteniu hypotézy a tým aj k odpovediam na výskumné otázky.

Aby bol náš výskum kompletný, v prvej kapitole si tiež konceptualizujeme základné pojmy, ktoré budeme v práci operacionalizovať. V tomto prípade ide hlavne o konceptualizáciu suverenity, secesie, práva na sebaurčenie a medzinárodného uznania. Keďže terminológia odkazujúca na problematiku de facto štátov nie je jednotná, musíme si konceptualizovať pojem de facto štát. DFS bývajú rôznymi autormi, v rôznych obdobiach nazývané rôznymi termínmi. My budeme v našej práci využívať termín *de facto štát*, pretože je to najviac využívaný termín a tiež referuje na podstatu nášho výskumu, ktorý sa zaoberá štátmi bez de jure uznania ale s de facto existenciou a vplyvom. Aj keď existuje niekoľko literárnych zdrojov, ktoré sa zaoberajú de facto štátmi, neexistuje širšie povedomie o tom, že de facto štáty sú fenoménom post koloniálneho obdobia. Napriek tomu ide o kľúčový fakt, pretože práve dekolonizácia určila nové princípy na medzinárodné uznanie, redefinovala právo na sebaurčenie a štátnu identitu.

Druhú časť práce budú tvoriť prípadové štúdie (case studies) vybraných de facto štátov, ktoré budú zamerané na zodpovedanie výskumných otázok a overenie hlavnej hypotézy. Pri každej z prípadových štúdií sa zameriame primárne na vplyv medzinárodného spoločenstva a vonkajších aktérov v de facto štátoch a na motívy, ktoré štáty vedú k angažovanosti v týchto entitách. Všetky de facto štáty sú ovplyvňované svojou geografickou polohou. Všetky až na Taiwan, sú situované mimo presperujúcich a bohatých oblastí. Aj toto je teda jeden z faktorov, ktorý ovplyvňuje ich postavenie vo svete. Získanie nezávislosti a ekonomická stabilita sú dva ciele pre de facto štát, ktoré sa však v častokrát vylučujú. De facto štáty, ktoré budeme v diplomovej práci skúmať možno rozdeliť do troch skupín. Jednu skupinu budú tvoriť de facto štáty, ktoré sa nachádzajú v Európe (Severný Cyprus a Kosovo) a podskupinu budú tvoriť post-sovietske de facto štáty, ktoré geograficky spadajú do eurázijskej oblasti (Abcházsko, Južné Osetsko, Náhorný Karabach a Podnestersko). Do druhej skupiny budú patriť mimoeurópske de facto štáty Somaliland a Taiwan.

1. Teoreticko-metodologický rámec

1.1 Výskumné otázky

Pri overovaní pravdivosti hlavnej hypotézy si zodpovieme na nasledujúce výskumné otázky:

Aký je postoj medzinárodného spoločenstva k de facto štátom?

Pri odpovedi na prvú výskumnú otázku je nutné pracovať s konceptmi suverenity, teritoriálnej integrity, secesie a sebaurčenia, ktoré si predstavíme v teoretickej podkapitole. Oba koncepty spolu a vonkajším aspektom suverenity – medzinárodným uznaním budeme operacionalizovať v jednotlivých case studies v druhej časti práce. Od vzniku OSN sa žiadnemu štátu, s výnimkou obdobia dekolonizácie a rozpadu Juhoslávie, nepodarilo získať členstvo v tejto organizácii bez súhlasu štátu od ktorého sa oddelil. Pri odpovedi na výskumnú otázku o postoji medzinárodného spoločenstva budeme vychádzať z jeho reakcií na secesiu a vznik nových štátov od začiatku fungovania OSN až po súčasnosť. Keďže prax v medzinárodnom uznaní štátov nie je jednotná, aj reakcie na vznik nových entít sú rôzne. Šestnásť³ de facto štátov, ktoré vznikli po 1945 nedostalo podporu od medzinárodného spoločenstva a bolo pohltených materským štátom (Graham, Horne 2012: 7). V súčasnosti evidujeme osem⁴ de facto štátov, ktorým sa podarilo prežiť a fungovať v medzinárodnom systéme s rôznym druhom podpory od medzinárodnej komunity.

Aký typ podpory dostávajú de facto štáty od vonkajších aktérov? A aké sú motívy týchto aktérov na podporu de facto štátov?

Zapojenie vonkajších síl do secesionistického konfliktu je takmer nevyhnutné a je skutočne neoddeliteľnou logikou situácie, keďže slabšia strana je povinná usilovať o

³ Anjouan, Biafra, Čičensko, Chorvátska republika Herceg-Bosna, Východo-Turkestanská republika, Hajdarábad, Katanga, Republika Mahabad, Tamil Eelam, Republika srbská, Republika Srbská Krajina, Autonómna provincia Západná Bosna, Západná Sahara (Graham, Horne 2012: 7)

⁴ Abcházsko, Južné Osetsko, Náhorný Karabach, Podnestersko, Somaliland, Severocyperská turecká republika, Kosovo, Taiwan
Palestínu v tejto práci nebudeme považovať de facto štát. Palestína sa nemôže sťažovať na nedostatok uznania zo strany ostatných štátov a právo palestínskeho ľudu na vlastný štát je univerzálne uznávané. OSN taktiež uznáva Organizáciu pre oslobodenie Palestíny za reprezentanta palestínskeho ľudu. Palestínske územie sa skladá zo Západného brehu Jordánu a Pásmo Gazy. Historicky názov Palestína označoval celé územie medzi riekou Jordán a Stredozemným morom. Na tomto území však dnes leží štát Izrael. Vnútorpoliticky je Palestína roztrieštená, organizácia Hamas ovláda Pásmo Gazy a Fatah ovláda Západný breh Jordánu. Západná Sahara rovnako nebude skúmaná ako DFS v tejto práci. Polisario Front nemá pod kontrolou väčšinu územia Západnej Sahary a nesplňuje teda jednu z podmienok na definíciu de facto štátu, tak ako sú dané v tejto práci a Západná Sahara nebude preto ani skúmaná v rámci case studies v druhej časti práce.

vonkajšiu podporu na odstránenie existujúcej nerovnováhy, v ktorej sa nachádza voči materskému štátu. (Heraclides 1990: 351-352). Motívy, ktoré vedú suverény štát k podpore de facto štátu skúmajú vo svojej práci Benjamin Graham a Ben Horne (2012) a Alexis Heraclides (1990). Graham a Horne vysvetlili životnosť de facto štátov prostredníctvom externého patróna, ktorý môže zabrániť pričleneniu de facto štátu materským štátom, ale tiež zabrániť potencionálnemu vyriešeniu konfliktu pokiaľ by toto riešenie nebolo v súlade s jeho záujmami. Motívy, ktoré vedú štátu k podpore de facto štátu rozoberá aj Alexis Heraclides (1990), ten rozdeľuje motívy do dvoch hlavných kategórií – osobný úžitok a citové záujmy. Typ podpory od patróna pre de facto štát potom ďalej delí na hmotný a nehmotný.

Aké rôzne geopolitické role môže DFS zastávať?

Pri odpovedi na poslednú výskumnú otázku budeme vychádzať z výskumu Urbana Jakšu, ktorý sa ako jeden z mála akademikov snaží teoretizovať geopolitický význam de facto štátov. Geopolitické postavenie štátu odráža jeho význam pre región, v ktorom sa nachádza. Je to kombinácia geografických a politických faktorov ovplyvňujúcich štát, čo zdôrazňuje nutnosť skúmať geografické faktory a ich vplyv na mocenské vzťahy v medzinárodnej politike. Geopolitická úloha štátu je dôležitá pri určovaní zahraničnej politiky štátu, pričom sa berú do úvahy prirodzené hranice, prístup k dôležitým námorným trasám a kontrola nad strategicky dôležitou pevninou, to v sebe zahŕňa vojenský, ekonomický a politický aspekt. Geopolitický význam je to, čo robí štáty dôležitými v očiach iných aktérov. Geopolitiku de facto štátov vnímame nie len ako vzťah a dopad geografie na politiku ale tiež naopak a teda dopad politiky na geografiu. Geopolitické postavenie je ovplyvnené rôznymi geografickými premennými, tie sú väčšinou sprostredkované cez ďalšie kategórie. Na to aby sme pochopili geopolitické postavenie de facto štátov, musíme poznať rôzne správanie a prístup k zahraničnej politike, ktorý si de facto štáty osvojili, a ktoré boli ovplyvnené teritoriálnymi ale aj inými subjektívnejšími faktormi. S využitím konceptu geopolitického postavenia analyzujeme dôležitosť, polohu, schopnosť projektovať svoju silu a tiež spôsoby akými sa de facto štáty vymedzujú voči štátu, od ktorého sa oddelili, a ako interagujú s medzinárodnou komunitou.

1.2 Konceptualizácia pojmu de facto štát

Objekt skúmania v tejto diplomovej práci sú neuznané (de facto) štáty, aj napriek tomu, že nespĺňajú všetky kritériá štátnosti ašpirujú na uznanie a v mnohých prípadoch vystupujú ako klasické štáty. Pri de facto štátoch netreba sklízať k zjednodušovaniu a akejsi homogenizácii týchto entít. Aj z dôvodu ich rôznorodosti bývajú nazývané niekoľkými spôsobmi.

Termín de facto štát v odbornej literatúre po prvýkrát použil Scott Pegg a tým ho vniesol do lexikónu medzinárodných vzťahov (Pegg 1998). Pre presnosť však musíme uviesť, že tento termín bol použitý aj pred ním a to konkrétne Seanom Randolphom, ktorý ho použil vo svojom článku v náväznosti na Taiwan už na začiatku osemdesiatych rokov (Randolph 1981: 249-262). Predtým ako sa pustíme do definície de facto štátu, je potrebné v krátkosti určiť jeho koncepčný rámec. Existuje niekoľko termínov, ktorými býva v rôznych prácach a u rôznych autorov označovaný de facto štát: kvázi-štát (quasi-state) neuznaný štát (unrecognized state) sporný štát (contested state). Termín neuznaný štát indikuje, že zriadeniu v danom štáte sa nedostalo žiadneho medzinárodného uznania. V praxi existuje mnoho druhov uznania a spolupráce s neuznaným štátom, naviac všetkým entitám ašpirujúcim na uznanie sa muselo dostať nejakého de facto uznania. Termín de facto štát v sebe naznačuje, že sa týmto entitám podarilo získať de facto uznanie ale stále im chýba to právne, de iure (Geldenhuis 2009: 26-27). Pojmová nejednotnosť panuje aj u akademikov. Buzard, Horne a Graham (2014) a Hirose (2016) používajú termín neuznaný štát. Zatiaľ čo O' Loughlin a Toal (2014), Kolosov (2015), Bartman (2008), Lynch (2002) Pegg (1998), Popescu (2007), Berg a Kuusk (2010), Fabry (2012) a ďalší sa prikláňajú k termínu de facto štát. V odbornej literatúre sa možno ešte stretnúť s termínom para štát. Deon Geldenhuis používa termín sporný štát (contested state), ktorého určujúcim rysom je medzinárodne sporný charakter jeho domnejšej štátnosti prejavujúci sa nedostatočným uznaním. Ako cotested states označuje Geldenhuis Kosovo, Palestínu, Taiwan, Abcházsko, Južné Osetsko, Podnestersko, Náhorný Karabach, Somaliland, Západnú Saharu a Severocyperskú tureckú republiku (Geldenhuis 2009: 1-4). Estónsky akademik Eiki Berg (2009) vo svojich prácach označuje de facto štáty pojmom pseudo štáty alebo neuznané štáty. Medzi pseudo štáty podľa neho patrí Severocyperská turecká republika, Kosovo, Taiwan, Somaliland, Abcházsko, Južné Osetsko, Podnestersko a Náhorný Karabach. Rozpad Juhoslávie

a Sovietskeho zväzu na začiatku 90. rokov minulého storočia prispel k vzniku nových štátov. V tomto období je aj zvýšený počet vnútroštátnych konfliktov, ktoré oslabujú už existujúce štáty. Práve tieto vnútroštátne konflikty viedli k vzniku štátov, ktoré majú vnútorné atribúty štátu avšak navonok im chýba medzinárodné uznanie. „*Pre tento typ entít sa ujal predovšetkým termín de facto state (de facto štát) a podľa všeobecne akceptovateľného paradigmatu sa jedná o efektívne a vnútorne stabilné politické entity.*“ (Riegl 2010: 58).

Buzard, Graham a Horne vo svojej štúdií využívajú termín neuznané štáty, pod ktorý nezahrňujú Kosovo, Taiwan, Západnú Saharu ani Palestínu. Neuznané štáty sú v tejto práci definované ako „*územia, kde neštátni aktéri kontrolujú územie, vládnu obyvateľstvu a snažia sa o medzinárodné uznanie*“ Kosovo, Taiwan a Palestína sa radia medzi čiastočne uznané štáty a Západná Sahara ako entita, ktorá bolo znovu pripojená k materskému štátu, napriek tomu, že Polisario Front stále kontroluje malú časť územia (Buzard, Graham, Horne 2014: 1-4). Nina Caspersen používa termín neuznané štáty, ktoré definuje ako „*územia, ktoré dosiahli de facto nezávislosť, často cez vojenské prostriedky, a teraz ovládajú veľkú časť územia, na ktoré si nárokujú. De facto štáty aspirujú na de iure nezávislosť ale zväčša nedosiahli medzinárodné uznanie alebo sú uznané iba zopár štátmi*“ (Caspersen 2011: 338).

V našej práci budeme využívať termín de facto štát. Pod pôjmom de facto štát budeme v tejto diplomovej práci označovať štát, ktorý je suverénnym na území, ktoré ovláda, avšak chýba mu de iure uznanie od medzinárodného spoločenstva. Rozdiel medzi neuznaným štátom a de facto štátom nespočíva len, v tom, že prvý termín dbá na uznanie a druhý na štátnosť, ale tiež naznačuje normatívny rozdiel. De facto štáty sú štáty, ktoré zhodou okolností ostali neuznanými, zatiaľ čo neuznané štáty sú neuznané subjekty, ktoré disponujú niektorými atribútmi štátnosti (Jakša 2015). Podmienkou na definíciu de facto štátu v tejto diplomovej práci bude aby štát podobne ako v definícii od Caspersen (2012) ovládal aspoň dve tretiny svojho územia vrátane hlavného mesta a kľúčových regiónov. Druhou podmienkou bude vznik de facto štátu jednostranným vyhlásením nezávislosti od materského štátu a vytvorenie základných právnych inštitúcií. Jednostrannému vyhláseniu nezávislosti skoro zákonite predchádza teritoriálny konflikt. Väčšina snáh o oddelenie od materského štátu bola potlačená silou, pričom konflikt mal rôznu dĺžku trvania, od niekoľkých týždňov až po niekoľko rokov.

Po tomto konflikte buď secesistické tendencie pretrvali alebo bol oddelený región opätovne pridelený k materskému štátu. V tomto kontexte vystáva otázka aký časový horizont zvoliť aby sme mohli o štáte hovoriť ako o de facto štáte. Pal Kolsto hovorí o dvojročnom časovom limite, pretože je to dostatočný čas na to, kontrolovať vnútorné záležitosti a nastoliť určitý status v rámci zahraničnej politiky (Kolsto 2006: 724-730). Rovnaký časový limit dáva aj Caspersen (Caspersen 2012: 11). Deon Geldenhuys pracuje s časovým limitom tri roky (Geldenhuys 2009: 4) a s rovnakým časovým limitom budeme pracovať aj my, pretože je to časový limit, počas ktorého je na jednej strane dokázateľná efektívnosť a životnosť a na strane druhej nám zabezpečí dostatočný čas na získanie takého množstva informácií, ktoré sú potrebné na pochopenie správania sa týchto entít vo vnútri štátu aj ich vystupovanie navonok. Posledným kritériom na definovanie DFS pre účely tejto práce bude fyzická existencia de facto štátnosti dodnes, čo z výskumu vyradí entity, ktoré boli pohltené materských štátov, zanikli inak alebo sa im podarilo získať medzinárodné uznanie.

Z kritérií uvedených vyššie vyplýva, že v tejto diplomovej práci budeme platnosť hypotéz overovať na Abcházsku, Južnom Osetsku, Podnestersku, Náhornom Karabachu, Somalilande, Severocyperskej tureckej republike, Kosove a Taiwane.

1.3. Metodológia

Z metodologického hľadiska je táto diplomová práca inštrumentálnou prípadovou štúdiou, kde najviac využívanou metódou bude kvalitatívna analýza spolu s interpretáciou a následne komparáciou jej výsledkov. Akademik Robert Yin definuje prípadovú štúdiu ako empirický výskum, ktorý skúma súčasný fenomén v reálnom kontexte; kde hranice medzi fenoménom a kontextom nie sú zrejmé, a v ktorom sa využívajú viaceré zdroje dokazovania (Yin 1984: 23). V inštrumentálnej prípadovej štúdiu sa vyberie skupina subjektov aby sa preskúmal určitý model správania, táto štúdia slúži ako nástroj na pochopenie určitej situácie a tým poskytuje hlbší pohľad na určitý jav (Stake 1995). Odpovedať na výskumné otázky budeme skúmaním dostupných primárnych a sekundárnych zdrojov. Dostupnosť primárnych zdrojov však bola limitovaná našou neznalosťou oficiálnych jazykov v de facto štátoch. Mohli sme preto využívať iba primárne zdroje vydané niektorou z renomovaných medzinárodných organizácií, ako OSN, OECD, EÚ, NATO alebo oficiálne dokumenty vydávané štátnymi orgánmi. Tento druh zdrojov slúži mimo iného na pochopenie reakcií

medzinárodného spoločenstva na vznik a existenciu de facto štátov, jedná sa hlavne o rezolúcie, štúdie a odporúčania smerom k de facto štátom. V skúmaní foriem podpory a reakcií medzinárodného spoločenstva sme sa primárne opierali o fakty zozbierané autormi sekundárnych zdrojov. Práca bude preto vychádzať predovšetkým z odborných publikácií a oficiálnych dokumentov, ktoré budú následne interpretované v kontexte riešenej problematiky. Napriek rastúcemu vplyvu na regionálnu stabilitu a bezpečnosť je naše chápanie de facto štátov limitované, čo súvisí aj s limitovanosťou literatúry, ktorá sa zameriava predovšetkým na región Eurázie. Existujúca literatúra a jej koncepčný rámec však vychádza z toho, že všetky de facto štáty, až na Taiwan, sú od podstaty secesionistické. Toto tvrdenie môžeme sledovať u teoretikov medzinárodných vzťahov Scotta Pegga, Niny Caspersen, Deona Geldenhuysa, Dova Lyncha, Tozuna Bahcheliho a Barryho Bartmanna a ďalších. Čisto z empirického hľadiska však toto tvrdenie správne nie je. Preto aj jedným z cieľov tejto práce je vysvetliť rôzne druhy správania sa de facto štátov a identifikovať vplyvy, ktoré určujú ich status. Dôležité miesto v získavaní podkladov pre výskum zohrali aj spravodajské internetové denníky vydávané v anglicky hovoriacich krajinách, ako napr. BBC World Services, New York Times a iné.

Hoci diplomová práca pracuje s pojmami, ktoré sú akademickej obci známe, prišlo nám na mieste definovať kľúčové termíny s ktorými práca operuje. Pojem de facto štát sme konceptualizovali vyššie a ďalšie pojmy ako suverenita, medzinárodné uznanie, secesia a iné konceptualizujeme v nasledujúcej kapitole. Z metodologického hľadiska je tiež dôležité definovať termín geopolitický záujem, s ktorým v práci pracujeme, a ktorý je súčasťou samotnej hypotézy. Princíp geopolitiky spočíva v skúmaní geografických faktorov a ich vplyvu na medzinárodné vzťahy a politiku. Geopolitické zmýšľanie má prispieť k nášmu chápaniu medzinárodných vzťahov, pretože nám umožňuje zamerať sa na rozhodujúci vplyv geografie na medzinárodné vzťahy. Pochopenie geografických podmienok umožňuje do veľkej miery vysvetliť rôzne spoločenské javy a správanie štátov. Geografické podmienky pritom predstavujú súbor príležitostí a zároveň obmedzení, ktoré formujú záujmy štátov v medzinárodných vzťahoch. Sila štátu spočíva vo veľkosti zdrojov, ktorými disponuje a tiež schopnosťou vytvárať bohatstvo na zabezpečenie ďalších potrebných zdrojov. Geopolitický záujem štátu preto odráža jeho potreby pri zabezpečovaní jednak svojho územia a sféry vplyvu a jednak zdrojov nevyhnutných na svoju existenciu. S geopolitickým záujmom je silne

spojená motivácia, nás budú v tejto práci primárne zaujímať motivácie externých štátov, ktorí v rôznych formách podporujú existenciu de facto štátu. Motivácia externých štátov bude skúmaná v každom de facto štáte zvlášť na základe dostupných sekundárnych zdrojov a následnej kvalitatívnej analýzy.

Pri skúmaní medzinárodného zapojenia do situácie v de facto štáte a jeho materskom štáte sa sústredíme na formu podpory, ktorej sa de facto štátom dostáva. Podpora de facto štátov, skúmaných v tejto práci, prebieha dvomi rôznymi spôsobmi. Prvým je hmotná a druhým diplomatická a morálna podpora. V praktickej časti práce budeme skúmať, aký typ podpory a v akom množstve sa dostáva de facto štátom od patróna a iných medzinárodných aktérov. Výskum v prípadových štúdiách ukázal, že hmotná podpora spadá do jednej z týchto troch kategórií: materiálna pomoc, ktorá zahŕňa aj dodávanie armádnych technológií, hmotná pomoc vo forme pôžičiek a iných finančných prostriedkov a otvorenie trhu pre výroby z de facto štátu. V kontraste s hmotnou podporou stojí nehmotná podpora vo forme politickej podpory, diplomatické nároje ako vyvíjanie nátlaku na materskú krajinu alebo medzinárodné de iure uznanie. Naším cieľom je celkovo podať čo najkomplexnejší popis de facto štátov, zodpovedať na výskumné otázky rozobraním jednotlivých príčinných reťazcov za použitia dopredu stanovenej teórie, odкрыť menej známe alebo doposiaľ neznáme vzťahy a štruktúry vybraných štátov, analyzovať ich charakter a identifikovať príčiny a dôsledky.

1.4 Konceptualizácia pojmov

V teoretickej podkapitole na zodpovedanie výskumných otázok si najprv predstavíme koncept suverenity, jeho stručnú históriu a nedávne príklady. Potom si zameriame na právo na sebaurčenie a jeho spojitosť s ďalšími konceptami medzinárodného práva, ktorými sú secesia a medzinárodné uznanie.

1.4.1 Suverenita

Suverenita štátu je nezávislosť a nadradenosť štátnej moci vo vzťahoch s inými aktérmi vo vnútri štátu alebo navonok. Suverenita v sebe zahŕňa dva aspekty, vonkajší a vnútorný. Vonkajší aspekt predstavuje medzinárodné uznanie a vnútorný aspekt faktickú vládu nad územím a obyvateľstvom. Na Montevidejskej konferencii v roku 1933 záviselo uznanie suverenity štátu výlučne na kontrole nad určitým územím. Ak

mal byť teda štát braný ako člen medzinárodnej komunity, musel disponovať obyvateľstvom a územím, nad ktorým bol schopný vládnuť. Tento druh suverenity teda uprednostnil empirický aspekt, ktorý definoval suverenitu, zatiaľ čo uznanie štátu inými štátmi bolo druhoradé (Convention on Rights and Duties of States 1933). Od druhej polovice dvadsiateho storočia sa však normatívne štandardy zmenili tak, že sa venuje menej pozornosti faktickým atribútom suverenity než v medzivojnovom období (Berg 2009: 219-224). Týmto spôsobom sa suverenita stáva obmedzenou vlastnosťou s právomocami, ktoré vyplynuli z uznania štátu radšej ako z existencie de facto suverenity. Tento posun z empirickej štátnosti do právnej štátnosti vyplýva zo skutočnosti, že uznanie predstavuje politické rozhodnutie, ktoré nemá zo svojej podstaty všeobecne a nestranne rovnaké princípy a neudeluje sa za rovnaké zásluhy a pre všetkých spravodlivo. Medzinárodné spoločenstvo si cení stabilitu a poriadok a preto nie je žiaden dôvod očakávať náhly zánik tohto normatívneho rámca. Nehľadiac na to, že suverenita zostáva politickým konštruktom, ktorý z povahy veci môže byť znovu predefinovaný. Práve z tohto dôvodu a so súčasnou skúsenosťou a stavom medzinárodného spoločenstva by mala byť otázka seaurčenia a suverenity znovu otvorená (Berg 2009: 221-224). Hovoríme o medzinárodnom spoločenstve, v ktorom je nárast slabých ale medzinárodne uznávaných štátov, v ktorých sú separatistické tendencie, a ktoré zase vytvárajú de facto schopné ale medzinárodne neuznané štáty. Zatiaľ sa tieto snahy o otvorenie diskusie medzi separatistami a materským štátom venujú iba predstavám o federalizme a prerozdeleniu moci medzi štátom a sub-štátom, čo v konečnom dôsledku vytvára iba ďalšie trenie v spoločnosti.

Suverénny štát sa skladá tradične z ohraničeného územia obsadeného usadlým obyvateľstvom pod aspoň do určitej miery efektívnou vládou. Úspešné štáty svojich obyvateľov chránia pred vonkajšími a vnútornými hrozbami, čo im umožňuje nielen bezpečný, ale aj potenciálne prosperujúci a kultivovaný spôsob života (Jackson 1990). Efektívna suverenita bola definovaná Crawfordom (2006) ako minimálny stupeň skutočnej vládnej moci k dispozícii orgánom de facto štátov, ktoré sú potrebné na to, aby sa mohli kvalifikovať ako nezávislé. Toto kritérium referuje na de facto vnútornú suverenitu.

Zvýšenie zásahov do vnútorných záležitostí štátov v období, ktoré nasledovalo po Studenej vojne odráža zmenu vo vnímaní suverenity. Aj keď je náročné určiť kedy

presne táto zmena nastala, humanitárne zásahy v deväťdesiatych rokoch minulého storočia značia začiatok tejto zmeny. Hlavná zmena nastala vo vnímaní suverenity, nie len ako práva, ale aj povinnosti. Pojem suverenity ako zodpovednosti uznáva, že suverenity so sebou nesie zodpovednosť za obyvateľstvo, a že vláda, ktorá umožňuje svojim občanom trpieť nemôže tvrdiť, že je zvrchovaná aby zabránila zásahom z vonku (Deng et al 1996: 31-33). Tento koncept má dva aspekty; po prvé; priznáva zodpovednosť štátom zabezpečiť určitú úroveň ochrany a poskytnúť základné potreby pre svojich obyvateľov (Deng et al 1996: 25-27). Okrem toho tiež priznáva zodpovednosť medzinárodnému spoločenstvu, ktoré má pomôcť tým, ktorí to potrebujú, a udržiavať vlády zodpovednými za ochranu svojho územia. Zodpovednosť pridelená štátom spochybňuje predstavy o absolútnej suverenite. Okrem toho tiež priznáva novú zodpovednosť medzinárodnému spoločenstvu, aby konalo keď si štáty neplnia svoje zodpovednosti. To výrazne kontrastuje s tradičnými predstavami o suverenite v štáto-centrickom režime.

V kontexte geopolitiky princípy územnej integrity a nezasahovania do vnútorných záležitostí iného štátu, ponúkajú rovnováhu medzi dvomi stranami suverenity. Jednou, ktorá sa definuje uznaním od iných medzinárodných aktérov a jednou, ktorá zosobňuje obyvateľstvo, ktoré svoju vládu pokladá za suverénnu (Berg, Kuusk 2010: 40-44). Norma medzinárodného práva o územnej celistvosti chráni územnú existenciu štátov a je kľúčovou súčasťou štátnej suverenity a základnou normou medzinárodného právneho poriadku. Princíp územnej celistvosti je úzko spojený s ďalšou zásadou medzinárodného práva, a to *uti possidetis*. Princíp *uti possidetis* stanovuje, že územné hranice štátov boli stanovené za koloniálnych čias, a že novovytvorené stavy zdedili hranice od svojich koloniálnych vládcov. *Uti possidetis* je princíp, ktorý povýšil bývalé administratívne časti kolónií, ustanovené počas koloniálneho obdobia na medzinárodné hranice. Hlavným cieľom bolo zabezpečiť rešpektovanie územných hraníc nových nezávislých štátov, ktoré vznikli počas dekolonizácie. Inými slovami, funkcia *uti possidetis* je zabezpečiť štátu základné požiadavky na stabilitu, aby prežil, mohol sa postupne rozvíjať a konsolidovať svoju nezávislosť vo všetkých odboroch (Sterio 2016: 4-8). *Uti possidetis* chráni existujúce hranice aby sa zabránilo územným sporom v novovzniknutých štátov. Neistota pretrváva, v tom či *uti possidetis* platí len v kontexte dekolonizácie, alebo môže byť tento princíp aplikovaný aj v iných separatistických konfliktov, ktoré vedú k vzniku *de facto* štátov. V tomto prípade by sa tento princíp dal

uplatniť na existenciu Kosova, ktorá bola administratívnym celkom v rámci jedného Juhoslávia a neskôr samostatného Srbska. Postoj Medzinárodného súdneho dvoru k tejto problematike je nejednoznačný. Na jednej strane, Medzinárodný súdny dvor tvrdí, že princíp *uti possidetis* je všeobecne platný aj mimo kontextu dekolonizácie, ale na druhej strane opisuje princíp ako fenomén spojený so získaním nezávislosti. To znamená, že účel *uti possidetis*, podľa Medzinárodného súdneho dvoru, je pozdvihnúť predchádzajúce koloniálne administratívne hranice na úroveň medzinárodných hraníc, a potom chrániť tieto hranice pred ďalšími zásahmi a narušením. Arbitrážna komisia v súvislosti s rozpadom Juhoslávie na čele s Robertom Badinterom rozšírila uplatňovanie *uti possidetis* do bývalej Juhoslávie tým, že povýšila bývalé administratívne hranice v rámci Juhoslávie na úroveň nových medzinárodných hraníc (Sterio 2016: 2-12). Ak by sa princíp *uti possidetis* mal vzťahovať na separatistické konflikty v *de facto* štátoch, tak by to mohlo pravdepodobne vyriešiť konflikt svojím odkazom na predchádzajúcu existenciu administratívnych hraníc. Inými slovami, zásada územnej celistvosti sa vzťahuje na novo vzniknuté štáty, ktorých hranice sú podľa doterajšieho stavu pod administratívnou iného väčšieho štátu, prostredníctvom uplatňovania *uti possidetis*. Územie a suverenita novovzniknutého štátu je tak chránená pred ďalšími územnými zásahmi, a jej hranice sú chránené cez oba princípy územnej celistvosti a *uti possidetis*. Avšak aj pri využití *uti possidetis* je nutný súhlas materského štátu, čo je problémom vo všetkých konfliktoch spojených s neuznaním. V tomto prípade si dovoľíme argumentovať, že zmena statusu *de facto* štátu na štát s medzinárodným uznaním môže nastať iba v prípade zmeny vnímania suverenity externej i internej.

1.4.2 Sebaurčenie a secesia

V každej otázke týkajúcej sa nezávislosti národa, sú zapojené dva princípy; jeden sa týka práva a druhý skutočnosti. Prvý referuje výlučne na sebaurčenie národa, a druhý je výsledkom úspešnej realizácie tohto sebaurčenia (Fabry 2016: 22).

Sebaurčenie v sebe zahŕňa dve formy, vnútorné a vonkajšie sebaurčenie. Vnútorné sebaurčenie v sebe zahŕňa právo menšín na rešpekt v rámci materského štátu, pokiaľ ide o kultúrne, náboženské alebo jazykové práva. Pokiaľ sú tieto práva menšín v rámci materského štátu rešpektované, nemusí táto menšina ohrozovať teritoriálnu

integritu materského štátu. Pokiaľ však tieto práva dodržiavané nie sú, má mať táto skupina ľudí právo na externého sebaurčenie. Predstava o sebaurčení nie je nová v modernom medzinárodnom práve a siaha až do začiatku dvadsiateho storočia, kedy si svetoví lídri uvedomili, že ľudia s rovnakou národnosťou, jazykom, kultúrou a náboženstvom by mali mať dovolené zvoliť si svoje politické a suverénne postavenie (Sterio 2009: 2-7). Právo na sebaurčenie nemusí byť nutne a vždy v rozpore s územnou celistvosťou a *uti possidetis* pretože sebaurčenie nemusí vždy znamenať územné oddelenie od materského štátu, a pretože aj v prípadoch, keď sebaurčenie vedie k secesii, právo na sebaurčenie možno aplikovať pred nezávislosťou, zatiaľ čo princíp územnej celistvosti a *uti possidetis* možno aplikovať až po vyhlásení nezávislosti. Sebaurčenie sa môže vykonávať v rôznych formách ako samospráva, autonómia, voľné združenie a v prípadoch *de facto* štátov ako nezávislosť. Jedna z najdôležitejších otázok v súčasnom medzinárodnom práve, ktoré sa zaoberá právom na sebaurčenie je, ako definovať národy, ktoré majú toto právo. Akademici vypracovali kritériá pre definíciu národa, ktoré zahŕňajú subjektívne a objektívne prvky. Subjektívny prvok pozostáva z bežne prijatého názoru všetkými členmi skupiny (obyvateľstvom), že tvoria kompaktný celok a že zdieľajú spoločnú históriu, jazyk, kultúru, dedičstvo a politické aspirácie. Objektívny prvok skúma, či členovia tejto skupiny majú skutočne spoločné prvky, ako sú tie, ktoré sú spomenuté vyššie (jazyk, kultúru, etnický pôvod, politické preferencie). Ďalším prvkom, ktorý akademici skúmajú je, či má skupina nároky na územie, ktoré si deklaruje (Sterio 2016). Pokiaľ nie sú dodržiavané základné práva určitej skupiny ľudí v rámci jedného štátu, mala by mať táto skupina nárok na vonkajšie sebaurčenie a teda na secesiu. Podľa jednej z teórií secesie existujú dva druhy skutočností, kedy je secesia možná. Prvá teória sa týka remediálneho práva na secesiu, ktoré vzniká pokiaľ je menšina v rámci štátu utlačovaná a nedostáva sa jej základných práv. Druhá teória sa týka primárneho práva národu na sebaurčenie a to buď prostredníctvom spoločných znakov (jazyk, história, kultúra) alebo *prebiscitu* (Buchanan 1997: 37-56). Vzhľadom k tomu, že secesia sa zdá zo svojej podstaty v rozpore s normami územnej celistvosti a *uti possidetis*, je pochopiteľné, že mnohí akademici a štátnici na ňu nahliadajú s nevoľou a s podozrením. Dôležitá otázka sa vynoruje hlavne v súvislosti s primárnym právom na secesiu, keďže medzinárodné spoločenstvo si najviac cení stabilitu a územnú integritu, nie je preto v jeho záujme deliť dobre fungujúci štát. Právo na jednostranné odtrhnutie stojí v zjavnom rozpore s právom na územnú celistvosť a jednotu existujúcich štátov, princíp územnej celistvosti je normou medzinárodného práva neumožňujúci žiadne

odchýlky. V spojení so zásadou *uti possidetis* - čo samo o sebe ukladá povinnosť štátov rešpektovať už existujúce medzinárodné (administratívne) hranice – je secesia vnímaná ako narušenie existujúceho štátneho územia. Secesia v sebe zahŕňa nároky na územie ale nie v zmysle zvrhnutia existujúcej vlády ale v zmysle obmedzenia právomoci existujúcej vlády na územie, na ktoré si secesionisti nárokujú. Pojem secesia je spojený s jednostranným odtrhnutím od už existujúceho štátu (Geldenhuys 2009). V oficiálnych dokumentoch OSN sa slovo secesia nepoužíva, býva nahradzované externým právom na sebaurčenie národov, hoci tieto dva termíny nie sú synonymické. Avšak práve právo na sebaurčenia národov býva v protiklade s územnou integritou štátov, ktorú sa členovia OSN zaviazali chrániť. Secesia však môže byť akceptovateľná v niekoľkých prípadoch, hlavne teda v prípade závažného porušenia ľudských práv. Hlavný argument spočíva v tom, že aj národy mimo dekolonizačné obdobie majú nárok na sebaurčenie podľa „Friendly Relations Declaration“ pokiaľ sú porušované ich základné práva v rámci materského štátu. Okrem Friendly Relations Declaration, Deklarácia Viedenskej Svetovej konferencie o ľudských právach z roku 1993 opakuje, že právo na sebaurčenie neoprávňuje k narušeniu územnej celistvosti štátov, ktoré sa správajú v súlade so zásadami rovnakých práv. Tieto deklarácie možno interpretovať tak, že povoľujú externé sebaurčenie, a teda secesiu, v prípadoch, keď sa materský štát rozhodne nerešpektovať rovnaké práva pre všetky národnostné skupiny na svojom území (Sterio 2016: 9-21). Medzi takéto prípady patrí genocída, útlak, diskriminácia, násilná asimilácia, nelegálna okupácia a anexia. V týchto prípadoch je secesia vnímaná ako jediná šanca na fyzické a kultúrne prežitie národa. Allen Buchanan, ktorý je považovaný za najvýznamnejšieho teoretika secesie, udáva štyri prípady, v ktorých je secesia ospravedlňiteľná a legitímna. Prvý a najdôležitejší bod je obhájitelný a legitímny nárok na územie, na ktoré si separatistická skupina nárokuje. Druhá podmienka sa týka naplnenia práva na sebaurčenia, tretí bod je spojený s nárokom na územie, ktoré bola v minulosti obsadené cudziu silou a dnes je ňou okupované. Posledný bod sa týka nespravodlivého prerozdelenia prostriedkov v rámci materského štátu pre rôzne národnostné skupiny (Buchanan 1991: 320-340). Splnením niektorých z týchto požiadaviek sa zvyšuje šanca secesionistov na medzinárodné uznanie, realita však hovorí v ich neprospech. Od druhej svetovej vojny, mimo dekolonizačného kontextu, sa žiadnemu štátu (okrem štátov bývalej Juhoslávie) nepodarilo získať nezávislosť poukázaním na porušovanie ich práv zo strany materského štátu (Geldenhuys 2009: 21-44). Argumentovať vyhlásením nezávislosti

porušovaním ľudských práv využilo Kosovo pri svojom prvom pokuse o nezávislosť na začiatku deväťdesiatych rokov. Tento pokus však nebol úspešný aj napriek tomu, že vtedajšia srbská vláda silne diskriminovala albánsku menšinu a využité Deklarácie Friendly Relations by bolo v tomto prípade namieste.

Vyššie diskutované normy územnej celistvosti a *uti possidetis*, rovnako ako teória sebaurčenia a secesie upozorňuje na napätie existujúce v súčasnom medzinárodnom práve, medzi zachovaním štátnej suverenity a územnej celistvosti v súčasnom state-centred režime medzinárodných vzťahov na jednej strane a rešpektovaní ľudských práv a menšín na strane druhej. Prax nám však ukazuje, že štáty sú extrémne neochotné prijať jednostranné vyhlásenie nezávislosti, preto sa de facto štáty môžu tešiť iba de facto uznaniu, avšak de iure uznanie a členstvo v OSN im stále uniká.

1.4.3 Vonkajší aspekt suverenity-medzinárodné uznanie

Medzinárodné spoločenstvo je charakteristické svojou normou, ktorá umožňuje uznanie novovzniknutej entity medzinárodným spoločenstvom pokiaľ je táto entita najprv uznaná štátom, od ktorého sa oddelila.⁵ Moderný systém štátov je založený na inštitúciách, ktoré sú navrhnuté tak aby uľahčili a priniesli benefity pre svojich členov, a splnomocnili a legitimovali štáty cez vzájomné uznanie. Uznanie štátu a právo štátu na sebaurčenie sú dve odlišné kategórie a ich interpretácia sa zmenila za posledných niekoľko rokov viackrát. Mikulas Fabry hovorí o dvoch druhoch sebaurčenia. Právo na sebaurčenie ako pozitívne medzinárodné právo a právo na sebaurčenie ako negatívne medzinárodné právo. Negatívne právo dominovalo podľa Fabryho od začiatku devätnásteho storočia až do polovice dvadsiateho storočia. Vyznačovalo sa tým, že medzinárodné uznanie bolo priznané štátu, ktorý dosiahol status de facto štátu od ľudí, ktorí usilovali o nezávislosť. De facto štát v tomto vnímaní je založený na tom, že ľudia majú právo žiť pod vládou, ktorú si sami vyberú. Sebaurčenie bolo teda vyjadrené úspechom na jeho získanie (Fabry 2010). Pozitívne medzinárodné právo na sebaurčenie prichádza s koncom druhej svetovej vojny a s americkým prezidentom W. Wilsonom, ktorý vo svojich 14 bodoch predstavil okrem iného aj koncepciu práva štátu na sebaurčenie. Medzinárodné uznanie je teda podľa jeho koncepcie priznané štátu, ktorý

⁵ Táto norma však nie je absolútna, Kosovo bolo uznané veľkou časťou štátov aj bez súhlasu Srbska

má historické právo na získanie nezávislosti a je zamietnuté štátu, ktorý toto právo nemá aj napriek tomu, že sa mu podarilo získať status de facto štátu. Od konca roku 1950, štáty opustili od tradičného kritéria kontroly nad určitým územím v prospech uznania založeného na vhodnom určitom stave, uznanie nových štátov sa stalo len formalitou bez ohľadu na to, ako životaschopné alebo neživotaschopné nové štáty sú. Niektorým národom sa podarilo vytvoriť de facto štát s účinnou kontrolu nad oblasťou, ktorú si deklarovali. Tieto subjekty boli v určitom okamihu svojej existencie kvalifikované na medzinárodné uznanie, ale podľa nových pravidiel, ktoré zvýhodňujú existujúce stavy boli odsúdené na život v medzinárodno-právnom a politickom vákuu. Princíp prikladania najvyššieho významu na uznanie štátu na súhlas iných medzinárodných aktérov išiel nielen proti predchádzajúcej praxi ale tiež proti skoršiemu chápaniu sebaurčenia. Uznanie nových štátov v posledných rokoch v sebe zahŕňa dva elementy. Za prvé, tak ako je to uvedené v predchádzajúcich odstavcoch, kritérium efektivity vlády na deklarovanom území nehrá veľkú rolu ani dnes. Vývoj v posledných rokoch nenaznačuje zmenu postoja v chápaní sebaurčenia ako pozitívneho práva a návrat k pred kolonizačným testu de facto štátnosti. Za druhé, prax ukázala, že sa štátom usilujúcim o uznanie kladú podmienky. Takéto podmienky boli vždy sekundárnym nástojom, ktorý nasledoval po splnení základných noriem určujúcich, kedy je entita oprávnená na medzinárodné uznanie (Fabry 2010: 147-209). Podľa Fabryho sa teda medzinárodné spoločenstvo stalo komunitou, ktorá sama definuje atribúty štátnosti a rozhoduje o tom, koho k sebe prijme. Každá entita, ktorá usiluje o to byť subjektom medzinárodného práva a mať členstvo v medzinárodných organizáciách musí byť uznaná tými, ktorí už tieto práva majú.

Milena Sterio tvrdí, že každá entita usilujúca o nezávislosť a o získanie medzinárodného uznania musí splniť štyri kritériá aby mohla byť legitímnou v očiach medzinárodného spoločenstva. Prvé kritérium obsahuje dokázanie skutočnosti, že skupina občanov je skutočne utláčanou v rámci materského štátu. Toto dokazovanie sa zákonite musí dostať k mocným štátom, ktoré dbajú na dodržovanie ľudských práv a princípov demokracie. Druhým kritériom je, že centrálna vláda materského štátu je relatívne slabá a nedokáže zabezpečiť základné potreby pre svojich obyvateľov. Je pravdou, že žiadny zo súčasných medzinárodne neuznaných štátov nevzišiel zo silného štátu so stabilnou vládou. Väčšina materských štátov, od ktorých sa de facto oddelia je slabých. Tretie kritérium sa týka spravovania štátu ako takého, ktorý je odkázaný na

pomoc medzinárodného spoločenstva. Toto kritérium je úzko spojené s druhým a teda dokázaním, že centrálna vláda je slabá a že určitý zásah zo strany medzinárodného spoločenstva už bol potrebný aby bol zachovaný alebo nastolený mier. Tým pádom bolo medzinárodné spoločenstvo prítomné pri všetkých separatistických konfliktoch v menšej alebo väčšej miere. Posledné kritérium, ktoré Sterio považuje za kľúčové je získanie podpory pre de facto štát od jednej zo svetových veľmocí. Akékoľvek entita, ktorá usiluje o sebaurčenie a získanie medzinárodného uznania musí mať podporu od jedného zo svetovo najsilnejších štátov, takzvaných „*Great Power*“ (Sterio 2009: 2-5) Je to práve podpora od významných štátov alebo naopak ich nezáujem, ktorý určuje status de facto štátu.

Pokiaľ odtrhnutá entita získa podporu od dôležitých medzinárodných aktérov pre svoju secesiu, stále musí čeliť výzve, ktorou je dokázať, že sa kvalifikuje na secesiu podľa medzinárodného práva celému medzinárodnému spoločenstvu. Čelí tak politickej výzve dokázať medzinárodnému spoločenstvu, že je oprávnená na medzinárodné uznanie. Pokiaľ sa to štátu usilujúcemu o nezávislosť nepodarí, čelí medzinárodnej izolácii, ktorá mu nedovolí nadviazať vzťahy s ostatnými medzinárodnými aktérmi. Medzinárodné organizácie, štáty a regionálne orgány môžu vytvoriť predpoklady na uznanie v súlade s osobitnými kritériami, ktoré nemajú nič spoločné s právnymi obrysmi štátnosti tak, ako boli uvedené na Montevidejskej konferencii. Tento fenomén iba ilustruje fakt, že mocné štáty alebo skupiny štátov často ovplyvňujú osud entít usilujúcich o nezávislosť diktovaním podmienok, ktoré legitimizujú ich stav podľa špecifických kritérií, ktoré sa neuplatňujú vždy rovnako (Sterio 2009: 4-15). Superveľmoci môžu prekročiť hranice medzinárodného práva v rôznych odlišne oprávnených štátnych zásahoch. Jedným z týchto zásahov je humanitárna intervencia, obyvateľstvo entity usilujúcej o odtrhnutie od materského štátu môže dostať pomoc v tejto podobe. Tento princíp však funguje aj opačne, pokiaľ sa veľmoci rozhodnú ignorovať práva menším v utlačovanom štáte a pridajú sa na stranu materského štátu. Samotná predstava humanitárnej intervencie však ostáva úzko spojená so súhlasom aspoň jeden zo svetových mocností. Ostatné krajiny nemajú silu a kapacity na takýto druh začlenenia.

Dôvodov, pre ktoré je uznanie od svetových mocností kľúčové pre novovzniknuté štáty je niekoľko. Najmocnejšie krajiny sveta kontrolujú najdôležitejšie

médiá a prístup k informáciám; preto ak sa rozhodnú, že podporia novovznikajúci štát v jeho úsilí o samostatnosť, šance, že dostane externú pomoc rastú aj prostredníctvom toho, že sa téma jeho nezávislosti stane medializovanou. Funguje to však aj opačne, v prípade, že sa mocnosť rozhodne nepodporiť snahy o nezávislosť. Kľúčovou je tiež logistická a vojenská podpora zvonku. Štáty usilujúce o nezávislosť a ich materské štáty sú zo svojej podstaty slabými, nemajú kapacity na to aby dosiahli svoje ciele samostatne, podpora od externej mocnosti je preto určujúca v snahách o nezávislosť a je často krát dôležitejšia ako samotná legitimita. Ďalším faktom, ktorý treba spomenúť je fakt, že veľmoci majú špeciálne postavenie v rámci OSN a päť najdôležitejších má právo veta. Preto národy, ktoré nie sú v očiach veľmocí videné ako legitímne, nebudú mať nikdy súhlas Rady Bezpečnosti na vytvorenie samostatného štátu (Sterio 2009: 24-28).

1.5 Postoj medzinárodného spoločenstva k de facto štátom

Eiki Berg a Ene Kuusk sa vo svojej spoločnej práci z roku 2010 rozdeľujú de facto štáty do troch skupín na základe stupňa ich vonkajšej suverenity. Prvú skupinu tvoria de facto štáty, ktoré sú medzinárodným spoločenstvom ignorované. Druhú skupinu nazývajú bábkové de facto štáty, a to sú štáty so silným patronátom a čiastočným uznaním. Tretiu skupinu tvoria čiastočne uznané štáty (Berg, Kuusk 2010). Z tohto hľadiska vidieť silný vplyv Scotta Pegga, ktorý kategorizuje de facto štáty podobne avšak vo svojej práci z roku 1998 sa zameriava na reakcie medzinárodného spoločenstva na vznik nového štátu. Podľa Pegga (1998) môže medzinárodne spoločenstvo odpovedať na vznik nového štátu tromi rôznymi spôsobmi. Prvým a najradikálnejším spôsobom je aktívne sa postaviť proti novovzniknutému štátu a uvaliť naň sankcie, prípadne embargá. Druhým spôsobom ako môže medzinárodné spoločenstvo reagovať na vznik nového štátu je prostá ignorácia a odmietnutie zapojenia sa do vyriešenia novovzniknutej situácie v akýchkoľvek rovinách. Tento spôsob vyrovnávania sa s novovzniknutou situáciou je nevýhodný hlavne pre de facto štát, pretože stráca potencionálnych donorov a spojencov, ktorých by v týchto štátoch mohol nájsť. Tretím spôsobom je uznanie alebo limitované uznanie novovzniknutej entity. Tento spôsob najviac vyhovuje novovzniknutému štátu, pretože môže profitovať z novo nadviazanej spolupráce a taktiež sa mu tým zvyšuje medzinárodný kredit. Roviny uznania štátu môžu byť rôzne a nie všetky sú trvalé a neodvolateľné, preto je

vždy v záujme de facto štátu aby udržoval čo najužšie vzťahy so svojimi spojencami (Pegg 1998: 4-8).

Deon Geldenhuys ponúka najpresnejšie rozdelenie reakcií medzinárodného prostredia na vznik nového štátu od extrémnych, ktoré zahŕňajú vojenskú akciu na potlačenie novovzniknutej entity až po de jure uznanie separatistickej entity, ktorá usiluje o získanie štátnosti. Medzinárodné spoločenstvo sa k secesii stavia odmietavo, štát zažívajúci pokusy o secesiu na svojom území musí často krátko spoľiehať na ochotu svojich spojencov pomôcť mu zachovať si teritoriálnu integritu. Paleta reakcií medzinárodného spoločenstva je nasledujúca (Geldenhuys 2009: 46-48).

- Vojenské potlačenie pokusov o secesiu a podpora teritoriálnej integrity suverénneho materského štátu. Ako príklad použijeme vojenský zásah proti separatistickému regiónu Katanga v Kongo, ktorý bol iniciovaný OSN a ktorý podporil Kongo v snahe o reintegráciu Katangy do suverénneho a medzinárodne uznaného štátu Kongo.

- Medzinárodná izolácia, ktorá môže byť nahradená vojenským použitím sily. Izolácia v sebe zahŕňa diplomatickú aj ekonomickú rovinu. Ekonomická izolácia v sebe zahŕňa sankcie, ktoré môžu byť nariadené individuálne štátom alebo kolektívne medzinárodnou organizáciou.

- Najjednoduchšia a najlacnejšia odpoveď na vznik de facto štátu je ignorácia, ktorá je však výhodná hlavne pre štáty, ktoré sú geograficky vzdialené od konfliktného regiónu a majú s ním malo spoločného.

- Limitované zapojenie sa do diplomatických a ekonomických vzťahov s de facto štátom predstavuje ďalšiu možnosť medzinárodného zapojenia. Formy zapojenia môžu byť rôzne a v rozdielnych intenzitách, pričom štáty sledujú hlavne svoje geopolitické záujmy.

- Medzinárodné de iure uznanie.

K tomuto rozdeleniu reakcií medzinárodného spoločenstva ešte možno priradiť snahu o vyriešenie konfliktu vytvorením napríklad medzinárodnej monitorovacej skupiny. Minská skupina OBSE bola vytvorená hneď po uzavretí prímeria medzi Azerbajdžanom a Arménskom o Náhorný Karabach a jej úlohou je poskytnúť vhodný rámec a prostredie pre vyjednávania (OBSE 1994).

Alexis Heraclides rozdeľuje reakcie medzinárodného spoločenstva na

secesionistické tendencie zase iba do troch kategórií; podpora secesionistov, snaha o zmierenie oboch strán a izolácia alebo potlačenie týchto tendencií. V prvom prípade môže táto reakcia vyvolať medzinárodný konflikt a prípadné zapojenie ďalších strán do konfliktu, ktoré by sa postavili na stranu materského štátu. Druhá reakcia vedie ku kooperácii oboch strán konfliktu za vznikom prijateľného konsenzu a vyriešenia sporu. V takomto prípade musí byť mediátorom štát, ktorý je nestranný a nezávislý a hlavne, ktorého rešpektujú obe strany zapojené do konfliktu. Poslednou reakciou štáty odmietajú zapojenie sa do konfliktu, prípadne sa rozhodnú podporiť (vojensky, ekonomicky, diplomaticky) integritu materského štátu (Heraclides 1990: 342-347). Štáty, ktoré sa odmietnu pripojiť na stranu secesionistov tak robia z rôznych dôvodov. Hlavné obmedzenie toho, aby sa zapojili, alebo aby sa stali otvorenejšími alebo hlbšie zapojenými, môžu úzko súvisieť s obavami zahŕňajúcimi hospodárske, domáce a medzinárodné politické dôsledky (Heraclides 1990: 354).

Medzinárodné spoločenstvo je v otázke podpory a uznania nového štátu nekonzistentné. Môže sa zdať, že politická realita získava primát nad snahou udržať konzistenciu v uplatnení všeobecných kritérií štátnosti. Uznanie štátu je dnes oveľa viac dobrovoľný a ľubovoľný politický akt ako bol v období Studenej vojny alebo dekolonizácie. Počiatok tejto zmeny môžeme pozorovať s rozpadom ZSSR a Juhoslávie. Aj v prípade rozpadu týchto štátov, ktoré boli federáciami a preto sa s nimi slovné spojenie secesia nepoužíva, nebolo medzinárodné uznanie automatické a aj tieto krajiny museli splniť určité kritéria, ktoré by definovali ich štátnosť. Dnešné de facto štáty usilujúce o medzinárodné uznanie to majú ešte zložitejšie. Jednak je to zapríčinené tým, že v ich prípade nejde o rozpad federácie ani o dekolonizáciu ako to bolo u štátov, ktoré získali nezávislosť pred nimi. A jednak je tu obava, ktorá sa týka suverénnych štátov, že v prípade podpory secesionistického hnutia v inej krajine by mohli vzniknúť podobné tendencie v rámci ich vlastných hraníc (Rich 1993: 36-65).

Existencia de facto štátu negatívne pôsobí na ekonomiku materského štátu a je teda v záujme tohto štátu obnoviť svoju teritoriálnu integritu. De facto štáty sa ocitajú v pozícii vyvrheľov, kedy materský štát ani medzinárodné spoločenstvo neakceptuje ich existenciu. Navyše im odopreté členstvo v medzinárodných organizáciách, musia spoliehať len na vlastné zdroje, prípadne zdroje od svojho patróna a ich občanom je odobrané právo cestovať nakoľko ich pasy nie sú medzinárodne uznávané. Relatívne

slabá vojenská sila niektorých materských štátov je často vnímaná ako hlavný faktor, ktorý umožňuje de facto štátom prežiť. Napriek tomu môže mať materský štát na de facto štát priamy vplyv prostredníctvom blokád a ďalších prostriedkov, ktorými neučiní proces vytvárania efektívneho štátu jednoduchším. V mnohých prípadoch však materský štát povolí vytvorenie aspoň základných obchodných väzieb a iných foriem kontaktu s de facto štátom, ktoré mu umožňujú ľahšie prežiť. Štáty to robia aj napriek tomu, že so separáciou primárne nesúhlasia, jednoducho pretože je to ich právnou povinnosťou z hľadiska medzinárodného práva. Keďže separatistické územie nie je de iure uznané, je úlohou materského štátu postarať sa o blahobyt svojho obyvateľstva. Preto niektoré materské štáty sprístupňujú humanitárnu pomoc de facto štátom a v niektorých prípadoch dovoľia obyvateľov de facto štátu využiť zdravotnú pomoc (Geldenhuis 2009: 7-25).

Podľa sociálno-psychologických teórií, všetky ľudské bytosti majú základnú potrebu získať uznanie od ostatných. V prípade de facto štátov však dochádza k paradoxu, pretože neuznanie štátu medzinárodným spoločenstvom má všeobecne oveľa pozitívnejší vplyv na národnú identitu, ako uznanie. Uznanie môže byť centrálnym, externým cieľom štátnikov, ale neuznanie podporuje národnú identitu v oveľa väčšej miere. Zatiaľ čo korporátna identita štátu nemôže existovať bez vonkajšieho uznania, národná identita národa môže, záleží pritom výhradne na uvedomení si identity u osôb tvoriacich určitú skupinu. (Fabry 2016: 19-21). Snaha o medzinárodné uznanie nie je nutne hlavným záujmom všetkých lídrov v de facto štátoch. Mnohí z nich si uvedomili, že medzinárodné uznanie je nepravdepodobné, aspoň v dohľadnej budúcnosti, a namiesto toho sa usilujú o lepšiu integráciu do medzinárodného systému, ako neuznané alebo čiastočne uznané entity. Dúfajú, že to povedie k zlepšeniu súčasného stavu a upevnia si svoju de facto nezávislosť v krátkodobom či dlhodobom horizonte a podľa možností budú šance na budúce uznanie väčšie alebo šance na násilnú reintegráciu menej pravdepodobné (Caspersen 2016: 10-12).

1.6 Druh podpory od vonkajších aktérov

Fakt, že de facto štáty existujú aj bez medzinárodného uznania je z veľkej časti zapríčinené podporou, ktorú dostávajú od externého patróna. Pokiaľ chceme zistiť či má

de facto štát patróna, musíme sa pozerat' nielen na množstvo vzťahov medzi dvomi štátmi, ale aj na ich povahu. Ako teoretický rámec na zodpovedanie druhej výskumnej otázky využijeme štúdie amerických akademikov Benjaminu Grahama a Bena Horneho a Alexisa Heraclidesa. Obe práce sa zaoberajú vplyvom externých štátom na separatistické hnutia, avšak práca od Alexisa Heraclidesa vznikla pred tým ako väčšina de facto štátov v tejto práci vyhlásila nezávislosť, napriek tomu je však stále aktuálnou a jej výsledky sú dobrým predpokladom na štúdium súčasných de facto štátov (Heraclides 1990). Benjamin Graham a Ben Horne svojou analýzou zistili, že úloha patróna je kľúčová v udržaní de facto štátnosti ale tiež v prevencii vyriešenia konfliktu. Patrón podporuje vládu de facto štátu aby si zaistil, že elita v de facto štáte bude preferovať existujúci status quo aj v prípade, že by medzinárodné spoločenstvo spolu s materským štátom navrhlo de facto štátu výhody v prípade pričlenenia k materskému štátu. Politika externého patróna v de facto štátoch, v snahe o udržanie statusu quo je úspešná, pretože medzinárodné spoločenstvo nemá dostatočnú vôľu na vyriešenie konfliktu (Graham, Horne 2012: 2-27).

Graham a Horne ďalej usilujú a vysvetlenie mechanizmov, ktoré definujú status quo de facto štátov, a o vysvetlenie vzťahov medzi de facto štátom, medzinárodným spoločenstvom, patrónom de facto štátu a materským štátom. Základom je definícia záujmom, ktoré jednotlivé strany majú a ktoré sa časom ukázali byť nemenné. Separatisti usilujú o medzinárodné uznanie a materský štát o opätovné pripojenie. Medzinárodné spoločenstvo preferuje znovu zjednotenie, pretože prípadná úspešná secesia môže vyvolať secesitické tendencie vo vnútri ich vlastných hraníc a vytvorí medzinárodný precedens. Patrón de facto štátu preferuje to riešenie, ktoré by najviac vyhovovalo jeho záujmom. Motívy zapojenia sa do záležitostí de facto štátu môžeme rozdeliť do dvoch základných kategórií. Na jednej strane spektra sú to motívy, ktoré prinesú úžitok a nazveme ich prospechárskymi záujmami. Druhú stranu tvoria motívy, ktoré sú spojené so spoločnou ideológiou, jazykom, etnicitou, kultúrou a podobne a nazveme ich citovými záujmami. Prospechárske záujmy sa ešte môžu rozdeliť do niekoľkých kategórií podľa cieľu, ktorý patrón sleduje (Heraclides 1990: 368-373). Často krát sú to medzinárodno-politické dôvody vrátane získania strategického vplyvu v regióne, čo je prípad Ruska a de facto štátov v post-sovietskom priestore. Ďalším cieľom môže byť ekonomický profit, či už z vytvorenia trhu exkluzívne pre výrobky z de facto štátu v prípade Arménska a Náhorného Karabachu. Existuje tiež niekoľko

kategórií citových záujmov, okrem etnickej či inej príslušnosti k de facto štátu, je tu humanitárne hľadisko a stupeň rasovo-kultúrnej príbuznosti. Motívy zapojenia nemusia byť čisto citové alebo čisto prospechárske, avšak žiadne z motívov nemôžu viesť k rozsiahlemu zapojeniu bez toho, aby boli podporené úvahami o zisku. V prípade de facto štátov skúmaných v tejto práci sú spomedzi prospechárskych záujmov na prvom mieste strategické úvahy a získanie vplyvu v regióne (viz. case studies).

Iné rozdelenie motívácií patrónov ponúkajú Graham a Horne, tie možno rozdeliť do troch skupín. V prvom prípade využíva patrón de facto štát ako mechanizmus na oslabenie štátu, od ktorého sa de facto štát oddeľuje. Ako príklad sa uvádza Ruská podpora Abcházka a Južného Osetska na oslabenie Gruzínska. V druhom prípade to je rovnaká etnická príslušnosť patróna k separatistom. Ako príklad možno uviesť prípad Severného Cypru a Turecka ale tiež Arménska a Náhorného Karabachu. V treťom prípade sú to nádeje patróna na prípadnú anexiu, Arménsko a jeho pohnútky na možné pripojenie Náhorného Karabachu k svojmu územi (Graham, Horne 2012: 2-27). Patrón pri podpore de facto štátu koná vždy v súlade so svojimi vlastnými záujmami.

De facto štáty často vnímajú svojich patrónov ako garanciu svojej existencie a bránu voči vonkajšiemu svetu, ku ktorému oni, ako neuznané entity nemajú prístup. Podpora de facto štátu môže, ako už bolo spomenuté vyššie, prebiehať v dvoch rôznych rovinách hmotnej alebo nehmotnej. Patrón pomáha relatívne slabej neuznanej entite odolávať medzinárodnému tlaku a najdôležitejším sektorom je preto obrana. Vojenská podpora bola veľmi dôležitá v počiatkových vojenských víťazstvách v Abcházsku, Podnestersku, Južnom Osetsku (ruská podpora) a Náhornom Karabachu (arménska podpora). Okrem zapojenia do bojov, je dôležitá aj vojenská prítomnosť štátu patróna, ktorá prispieva k bezpečnosti de facto štátu. Existuje viacero foriem tejto prítomnosti. Môžu to byť jednak vojenské základne, ktoré sa nachádzajú na území de facto štátu. Tieto sily však môžu byť tiež maskované ako mierové sily, ktorá majú odstrašujúci efekt, a tým prispievajú k bezpečnosti de facto štátu, ako napríklad ruská prítomnosť v Podnestersku a na Kaukaze. Avšak aj bez fyzickej prítomnosti vojakov a len s uzavretím bezpečnostnej aliancie sa zvyšuje šanca de facto štátu na prežitie, tak ako je to vidieť na prípade Taiwanu (Toomla 2014: 87-89). Hlavne vojenská pomoc od externého patróna je pre de facto štáty dôležitá pri dosiahnutí prvého a druhého štádia budovania štátnosti a teda získania kontroly nad deklarovaným územím a uloženia

monopolu na legitímne použitie násilia (Caspersen 2012). Vojenskej pomoci od externého patróna sa dostáva tiež najviac pozornosti, pretože pokiaľ by de facto štáty neboli sami schopné sa vojensky ubrániť, nezáležalo by ani na tom ako efektívna je ich vláda a neboli by schopné existencie.

Dalšia z oblastí, kde môže byť patrón užitočný, je ekonomika. Severný Cyprus používa tureckú menu, Abcházsko, Južné Osetsko zase ruský rubel' a Náhorný Karabach arménsky dram. Arménsko je tiež príkladom dominantného obchodného partnera a obchod s ním tvorí prevažnú časť obchodu v Náhornom Karabachu. Finančná pomoc z Ruska vo forme lacných pôžičiek alebo príspevkov do rozpočtu je normálna Abcházsku a Južnom Osetsku. Patrón môže tiež poskytovať nehmotnú podporu vo forme formálneho uznania, ako je to v prípade Turecka voči TRNC. (Toomla 2014: 87-89). Politická podpora môže prebiehať aj prostredníctvom poskytovania občianstva pre obyvateľov de facto štátov. V Južnom Osetsku a Abcházsku poskytuje Rusko obyvateľom týchto krajín ruské pasy. Svoje zásahy v de facto štáte patrón často ospravedlňuje humanitárnymi motívmi, aby sa vyhol sankciám zo strany medzinárodného spoločenstva. Napriek tomu existujú rozdiely medzi bežnou podporou a patronátom. Vzťah patróna s de facto štátom musí obsahovať určitý objem obchodu a intenzívnej bezpečnostnej spolupráce, okrem toho však musia existovať aj bezpečnostné záruky, na tie sa pozrieme bližšie v druhej kapitole.

1.7 Geopolitická úloha de facto štátov

K ustanoveniu teoretického základu na zodpovedanie poslednej výskumnej otázky využijeme výskum Urbana Jakšu, ktorý sa ako jeden z mála akademikov snaží teoretizovať geopolitický význam de facto štátov. De facto štáty majú dvojitú geopolitickú úlohu. Na jednej strane vystupujú ako pasívni hráči, ktorých suverenita a územie sú sporné. Na strane druhej hrajú aktívnu rolu ako malé štáty, ktoré si chcú zachovať svoj de facto status a pritom usilujú o získanie medzinárodného uznania a nadviazanie vzťahov s ostatnými medzinárodnými aktérmi.

Geopolitická rola de facto štátov závisí na geografických faktoroch, rovnako tak ako na subjektívnom vnímaní týchto faktorov inými politickými entitami. Urban Jakša rozdeľuje de facto štáty podľa ich geopolitickej úlohy do šiestich skupín. Prvá skupina

je tvorená de facto štátmi, ktoré slúžia ako zdroj konfliktu a nestability v regióne, v ktorom sa nachádzajú a zabraňujú tak krajinám, ktoré sú v konflikte zapletené sa rozvíjať, pretože musia udržiavať vysoké výdaje na obranu. Druhú skupinu tvoria de facto štáty, ktoré sú pre svoju polohu dôležitými z hľadiska nálezísk nerastného bohatstva, prípadne slúžia ako dôležité tranzitné krajiny pre tretiu stranu. Tretia skupina de facto štátov je tiež dôležitá pre svoju geografickú polohu spojenú so strategickou dôležitosťou z hľadiska plánovania vojenskej akcie. Tieto de facto štáty majú na svojom území zväčša dôležité rieky alebo pohoria, ktoré tvoria prirodzenú prekážku. Rolou štvrtej skupiny de facto štátov podľa geopolitického rozdelenia od Urbany Jakšy je udržiavanie statusu quo v regióne. V niektorých prípadoch slúžia de facto štáty na vyvažovanie síl v regióne, hlavne s pomocou externého patróna. Napríklad Podnestersko svojou existenciou bráni vstupu Moldavska do Európskej únie a zabraňuje tak potlačeniu ruského vplyvu v regióne. Piatu skupinu tvoria de facto štáty, ktoré sa svojim správaním snažia presvedčiť medzinárodnú komunitu, že sú oprávnené na získanie nezávislosti, prostredníctvom prijímania demokratických inštitúcií a dodržiavaním ľudských práv. Týmto správaním sa snažia vyrovnáť suverénnym štátom a často krát prekonať štát, od ktorého sa oddelili. Hlavným zástupcom tejto skupiny je Somaliland. Poslednú kategóriu tvoria de facto štáty, ktoré boli schopné dosiahnuť kompromisu s materským štátom a zaistiť si tak pre seba potrebné benefity. Sú to štáty, ktoré v minulosti deklarovali nezávislosť, boli však pričlenené k materskému štátu buď kompromisom medzi dvomi stranami alebo násilím. Do tejto skupiny patrí Gagauzia, ktorá uzavrela dohodu s Moldavskom o pričlenení, ale tiež Čečensko, ktoré bolo násilne znovu pripojené k Rusku (Jakša: 2014).

Je dôležité podotknúť, že jeden de facto štát môže zastávať niekoľko geopolitických úloh v rôznych časových obdobiach a tiež môže tieto role rôzne kombinovať. V druhej časti práce sa pozrieme bližšie hlavne na druh angažovanosti de facto štátov s inými medzinárodnými aktérmi a s medzinárodnou komunitou. De facto štáty zastávajú úlohu subjektu a objektu zároveň. Ako objekt slúžia zahraničným politikám suverénnych štátov a ako subjekt vykonávajú svoju vlastnú zahraničnú politiku, v rámci možností, ktoré sú im ponúknuté (Jakša 2014).

2. Prípadové štúdie

V jednotlivých case studies sa zameriame primárne na geopolitický kontext, v ktorom sa de facto štáty nachádzajú a ktorý odráža aj ich význam pre ostatným medzinárodných aktérov a ich geopolitické záujmy.

2.1 *Post-sovietske de facto štáty*

Miestom, kde v rôznej intenzite prebiehajú tri ozbrojené konflikty so separatistickým pozadím zároveň a navyše v tesnej blízkosti je Južný Kaukaz. Tieto konflikty, ktoré zostávajú nevyriešenými už mnohé roky sa týkajú Gruzínskeho Abcházska a Južného Osetska, a Azerbajdžanského Náhorného Karabachu. Gruzínsko ani Azerbajdžán nevykonávajú žiadnu faktickú kontrolu nad týmito spornými územiami od začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia a situácia na Kaukaze sa stala nástrojom geopolitických hier medzi Ruskom a západnými štátmi. Konflikt v tomto regióne púta už dlhodobo pozornosť západných krajín, ktoré zvyšujú počet svojich aktivít v Gruzínsku a Azerbajdžáne, vrátane podpory reforiem a rozvoja infraštruktúry pre prepravu ropy a zemného plynu. Pre Západ je v hre demonštrovanie schopnosti efektívne podporovať a propagovať demokraciu s jej hodnotami, pre Rusko je naopak dôležité udržať si postavenie v regióne a deklarovať svoju silu.

Na začiatku 21. storočia začali Azerbajdžán a Gruzínsko získavať ekonomickú silu hlavne v súvislosti s rozvinutím energetického sektoru a dopravnej infraštruktúry. V dôsledku týchto zmien začali obe krajiny budovať svoje bezpečnostné a vojenské zložky, zvyšovať svoj vplyv a boli odhodlané znovuzískať svoju teritoriálnu integritu. Zároveň Európska únia začala byť zapojená do konfliktu cez implementáciu svojho programu Východného susedstva na Gruzínsko. Gruzínsko sa zároveň uchádza o členstvo v NATO. Moskva samozrejme vníma tieto aktivity ako bezprostrednú hrozbu a začala využívať separatizmus kaukazských štátov ako nástroj svojej geopolitickej hry so Západom. Pre Gruzínsko a Azerbajdžán je znovuzískanie kontroly nad územiami Abcházska, Južného Osetska a Náhorného Karabachu kľúčové. Vyriešenie konfliktov na Kaukaze v prospech týchto štátov by znamenalo zníženie rozsahu nástrojov, ktorými Rusko disponuje na vyvíjanie nátlaku na tieto krajiny. Znovu nadobudnutie kontroly nad separatistickými územiami by znamenalo aj lepšie príležitosti pre ekonomický rozvoj a nadviazanie užšej spolupráce so západnými krajinami a v prípade Gruzínska

hlavne integrácia do Severoatlantickej aliancie. Eskalácia konfliktu na Kaukaze môže pre Gruzínsko a Azerbajdžan znamenať znovuzískanie územia od separatistov ale vojenský konflikt môže tiež zmariť ich šance na užšiu spoluprácu so Západom. Elity a verejnosť v de facto štátoch na Kaukaze majú záujem ostať samostatnými a obhájiť si status quo, a v najlepšom možnom scenári získať medzinárodné uznanie po vzore Kosova. V prípade Južného Osetska by bola integrácia s Ruskom tiež jednou z možností. V prípade Náhorného Karabachu by to bolo spojenie s Arménskom. Kritici sa často nechávajú počuť, že de facto štáty slúžia Rusku ako objekty cez ktoré vytvára všadeprítomný strach, ktorým vytvára novú formu post-sovietských praktík, ktoré odporujú medzinárodnému usporiadaniu a právu (Dunn, Bobick 2014: 405-410).

V roku 2015 publikovali O'Loughlin, Kolossov a O'Toal štúdiu, ktorej súčasťou bol aj prieskum o prístupe obyvateľstva post-sovietskych de facto štátov k Rusku. Celkovo z prieskumu vychádza, že obyvatelia Abcházska, Južného Osetska, Podnesterska a Náhorného Karabachu majú vyššiu dôveru v ruské vedenie ako v politikov, ktorí sú vo vedení ich krajiny a majú iba minimálnu dôveru v politikov, ktorí sú vo vedení štátu, od ktorého sa odtrhli. Bez prísunu ruských finančných prostriedkov by boli tieto krajiny neschopné existencie a obyvatelia si to veľmi dobre uvedomujú. Vysoká miera dôvery v Rusko u bežných obyvateľov v post-sovietskych de facto štátoch tvorí hlavný zdroj geopolitickej sily Ruska v tomto regióne.

De facto štáty v post-sovietskom priestore sú dôležité z hľadiska medzinárodnej politiky z rôznych aspektov. Jeden súvisí s narastajúcim významom regiónu okolo Čierneho mora v dôsledku objavenia nových zásob ropy a zemného plynu na pobreží Kaspického mora a v Strednej Ázii. Čiernomorská panva a špeciálne Kaukaz sa stali hlavným koridorom pre tranzit uhl'ovodíkov z nielen kaspického ale aj ázijsko-pacifického regiónu do Európy a ďalších miest. Globalizácia spôsobila, že sú do záležitostí čiernomorského a kaspického regiónu zapletení aj hráči mimo tohto regiónu. Pre krajiny Južného Kaukazu predstavuje tranzit uhl'ovodíkov cez rôzne potrubia jeden z hlavných príjmov a hnaciu silu ekonomického rozvoja. Západné krajiny majú záujem na tom aby bola zabezpečená ťažba v regióne a tranzit ropy a zemného plynu a poťažno aj na politickej stabilite, ktorá súvisí s vyriešením konfliktov okolo de facto štátov na Kaukaze (O'Loughlin et al. 2015: 424-432).

Vedľa špeciálnych vzťahov s Ruskom majú de facto štáty na Kaukaze zvláštne vzťahy aj medzi sebou. Prezidenti Abcházska, Južného Osetska, Podnesterska a Náhorného Karabachu sa stretávajú na summitoch, Abcházsko a Južné Osetsko podpísali zmluvu o vzájomnej ochrane proti gruzínskej agresii. Solidarita všetkých štyroch de facto štátov bola vyjadrená deklaráciou o princípoch na férové a mierové vyriešenie teritoriálnych konfliktov v Gruzínsku, Moldavsku a Azerbajdžane. V deklarácii sa hovorí o urovnaní konfliktov mierovou cestou a prostredníctvom rešpektovania záujmov všetkých zúčastnených strán (Geldenhuyts 2009: 96-105).

2.1.1 Abcházsko

Krátky historický kontext:

Vzťah medzi Gruzínskom a Abcházskom bol vždy komplikovaný. V Abcházsku žije odlišné etnické obyvateľstvo, hovoriace iným jazykom ako v Gruzínsku. Abcházsko historicky slúžilo ako nárazníková zóna medzi Ruskom a Osmanskou ríšou v 18. a na začiatku 19. storočia. Po ruskej revolúcii v roku 1917 bola Gruzínsku vrátane Abcházska udelená nezávislosť a v roku 1921 bola Abcházsku udelená krátkodobá nezávislosť od Gruzínska. Počas Sovietskeho zväzu bolo Abcházsko autonómnou republikou, ktorá mala privilegované postavenie v straníckej i štátnej hierarchii. Avšak, udalostí sa zmenili v osemdesiatych rokoch minulého storočia, kedy gruzínske národné hnutie, ktoré sa chcelo odtrhnúť od Sovietskeho zväzu usporiadalo referendum o nezávislosti Gruzínska a odtrhlo sa od ZSSR spolu s Abcházskom. Abcházsko žiadalo väčšiu autonómiu od Gruzínska, čo vyústilo až do vojnového konfliktu. Rusko vojensky podporilo Abcházsko a spolu sa im podarilo poraziť Gruzínsko (King 2001: 524-538). V auguste 2008 Abcházsko získalo prvé medzinárodné uznanie od Ruska. Zatiaľ čo je potrebné uznať obrovskú úlohu Moskvy pri transformácii gruzínsko-abcházskeho konfliktu, Rusko nebolo hlavným iniciátorom v úsilí Abcházska o nezávislosť. Najdôležitejším dôvodom bola snaha abcházskej elity určiť postavenie bývalej autonómnej Abcházskej sovietskej socialistickej republiky mimo rámca gruzínskeho nezávislého štátu (Markedonov 2013: 16-18). Vláda v Abcházsku efektívne vykonáva kontrolu nad deklarovaným územím, krajina je relatívne politicky stabilnou a rôzne etnické skupiny tu žijú v miery. Avšak otázka gruzínskych utečencov, ktorí utiekli z územia odtrhnutého regiónu počas konfliktu v rokoch 1992-1993, ostáva naďalej jedným z najzávažnejších problémov a otázka ich návratu do Abcházska je jednou z

hlavých prekážok medzinárodného urovnania gruzínsko-abcházskeho konfliktu (Tekushev 2013: 84-85).

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

Reakcia medzinárodného spoločenstva na vyhlásenie nezávislosti smerovala k snahám o prímerie a mierové sily OSN boli rozmiestnené na území Abcházska aby dohliadali na prímerie podľa rezolúcie Bezpečnostnej rady č. 858 (1993). Od vyhlásenia nezávislosti Abcházska do súčasnosti bolo prijatých 32 rezolúcií Bezpečnostnej rady OSN smerujúcich k mierovému vyriešeniu sporu a dodržovaniu prímeria medzi zúčastnenými stranami. OSN uznáva Abcházsko za neoddeliteľnú súčasť Gruzínska a podporuje jeho územnú celistvosť podľa zásad medzinárodného práva. OSN nalieha na obe strany, aby zmiernili gruzínsko-abcházsky konflikt mierovými prostriedkami, posilnením diplomatického dialógu a ratifikáciou konečnej dohody o štatúte Abcházska v gruzínskej ústave.

V roku 2009 spustil Západ stratégiu angažovanosti v Abcházsku. Podľa tejto stratégie dostalo Abcházsko príležitosť začať spolupracovať so Západom na viacerých politických, hospodárskych, spoločenských a kultúrnych otázkach, pričom by sa legálny status Abcházska neriešil. Cieľom bolo vytvoriť dôveru medzi Západom a miestnym obyvateľstvom, vytvoriť nové medzinárodné spojenectvo a oslabiť vplyv Ruska v krajine. Západná angažovanosť s de facto štátmi sa môže zdať prekvapivou, keďže medzinárodné spoločenstvo vo všeobecnosti zachováva rešpekt voči zvrchovanosti a územnej celistvosti suverénnych štátov, pripravenosť na angažovanosť však odzrkadľuje uvedomenie si, že predchádzajúca politika izolácie nebola úspešná, hlavne v kontexte vplyvu Ruska, a bolo by vážnou chybou v nej pokračovať. USA sa začalo angažovať v regióne po nástupe Baracka Obamu do funkcie prezidenta. Američania nechceli aby nevyriešený status Abcházska bránil naviazaniu určitých vzťahov s touto krajinou, napriek tomu však v každom vyhlásení podporujú územnú integritu Gruzínska, čo mnohé abcházske organizácie považujú za neprípustné a tým ich odradzujú od spolupráce (Berg 2015: 1-3). Projekty Európskej únie sú v Abcházsku mierne úspešné. EÚ si tam udržala určitý vplyv a otvorila niekoľko spojení medzi Abcházskom a širším svetom bez toho, aby ohrozila vzťahy EÚ s vládou v Tbilisi. V decembri 2009 Európska únia schválila politiku neuznávania a angažovanosti (NREP) pre Abcházsko a Južné Osetsko. Táto politika schvaľuje angažovanie sa na týchto

územiach na viacerých úrovniach, pričom výslovne vylučuje uznanie ich suverenity. Napriek tomu, že bola navrhnutá pre oba de facto štáty, politika bola implementovaná iba v Abcházsku. V Južnom Osetsku je oveľa výraznejšia ruská vojenská prítomnosť ako v Abcházsku, a preto si Južné Osetsko udržalo svoje hranice uzavreté a silne odolalo takmer všetkým formám interakcie s vonkajším svetom. Politika EÚ sa v tomto kontexte nesnaží vyriešiť svoje nezhody s Ruskom na Kaukaze alebo explicitne riešiť konflikty v tomto regióne. Snaží sa len posilniť angažovanosť EÚ a získať tam nejaký vplyv, dva piliere tejto politiky, neuznanie a angažovanosť sú preto nevyhnutné. Dôležitá je pritom aj voľba použitých slov týkajúcich sa týchto konfliktov. EÚ podporuje používanie termínu neuznaný štát a jej úradníci nepoužívajú slovo "okupácia" na opis súčasného stavu Abcházska a Južného Osetska (hoci to urobil Európsky parlament, a niektoré členské štáty EÚ). Úradníci EÚ tvrdia, že formálne používanie tohto výrazu je neprípustné, pretože naznačuje, že Rusko úplne prevzalo kontrolu nad týmito územiami, a tým sa popiera akákoľvek užitočná úloha pre Abcházsko a Južné Osetsko. Druhý pilier politiky EÚ, angažovanosť, je založený na predpoklade, že EÚ má legitímny záujem o miesta, ktoré riskujú, že v nich nastane bezvládie, a ktoré nespádajú do pôsobnosti medzinárodného práva. Od roku 2008 poskytla EÚ v rámci programu NREP takmer 40 miliónov EUR na financovanie projektov v Abcházsku. Medzi tieto projekty patrí podpora miestnych mimovládnych organizácií, zlepšenie zdravotnej starostlivosti a vzdelávania, oprava vodných zariadení, prestavba domov na južnom okraji Abcházska a práca pri hľadaní nezvestných osôb. Napriek tejto veľkej čiastke zostala viditeľnosť EÚ v Abcházsku nízka (De Waal 2017). Od roku 2007 začalo Abcházsko čerpať financie z programu decentralizovanej spolupráce Európskej komisie, napriek tomu však miera medzinárodnej izolácie ostáva veľká a je spôsobená hlavne nevyriešeným medzinárodným statusom, čo má za dôsledok redukciiu príjmov z priamych zahraničných investícií, obmedzené možnosti na vývoz abcházskych výrobkov do zahraničia a tiež nulový prístup k medzinárodným finančným inštitúciám (Hoch, Baar, Kopeček 2010: 293-294). Abcházsko si uvedomuje, že vidina medzinárodného uznania založená iba na práve na sebaurčenie národov nie je dostačujúca a že navyše musí presvedčiť relevantné štáty, že s nimi zdieľa rovnaké, demokratické, hodnoty a že si teda zaslúži uznanie. (Berg Molder 2012: 528)

Gruzínsko vyhlásilo Abcházsko za územie, ktorá je okupované Ruskom v roku 2008 a prerušilo s ním diplomatické styky (civil.ge 2008). Abcházsko však vidí Rusko ako garanciu svojej bezpečnosti a de facto nezávislosti, navyiac väčšina obyvateľstva v Abcházsku je presvedčená, že krajina má dobré smerovanie a že podmienky pre život v Abcházsku sú lepšie ako v Gruzínsku (O'Loughlin et al. 2015: 424-432). Od vojenského konfliktu v roku 2008 vzrástla abcházska závislosť na Rusku z hľadiska vojenskej ochrany, investícií a finančnej podpory. V Abcházsku sa nachádza minimálne štyritisíc ruských vojenských jednotiek, jedna vojenská základňa sa nachádza v Gudaute a druhá je vo výstavbe v meste Ochamchire (Berg Molder 2012: 534-536).

Na politickej scéne Abcházsku existujú dva druhy politického spektra. Na jednej strane sú politici, ktorí sú spokojní so stavom vecí, vyhovuje im ekonomická podpora aj zasahovanie Ruska do vnútorných záležitostí v ich krajine pod fasádou nezávislého štátu. Na druhej strane sú politici, ktorým tento stav vecí vadí a chceli by aby bolo Abcházsko samostatnejšie. V roku 2014 prebehla v Abcházsku krátka štvordňová revolúcia, ktorá viedla k rezignácii vtedajšieho prezidenta Aleksandra Ankvaba. Príčinou revolúcie bol práve abcházsky nacionalizmus, nedostatok reforiem a to, že sa obyvateľom nepáčilo, že etnickí Gruzínci mali možnosť získať abcházske občianstvo. Po rezignácii prezidenta boli vyhlásené predčasné voľby, ktoré vyhral proruský kandidát Raul Khajimba, ktorý hneď po nástupe podpísal kontroverznú zmluvu o strategickom partnerstve s Ruskom, ktorá prehľbuje väzby medzi Ruskom a Abcházskom. Zmluva má tiež prehľbiť ekonomickú spoluprácu medzi týmito krajinami v rámci Eurázijskej ekonomickej únie (EEU). Zmluva bolo kritizovaná Gruzínskom, ktorým bola aj označená ako de facto anexia Abcházska (Herszenhorn 2014). Abcházsko považuje Rusko za garanta svojej bezpečnosti a preto zmluva z roku 2015⁶ zahŕňa ruskú vojenskú základňu v Abcházsku a takisto dáva ruskému ministerstvu obrany velenie nad silou v krajine počas vojenského konfliktu (RFE/RL 2016). Zmluva o aliancii a strategickom partnerstve je tak najvýznamnejším dokumentom, ktorý prehľbuje spoluprácu medzi Ruskom a Abcházskom od roku 2008, kedy podpísali zmluvu o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci (Berg 2015: 4).

⁶ zmluva bola podpísaná v roku 2014, avšak vstúpila do platnosti až v roku 2015

Vojenská a politická porážka Gruzínska v auguste 2008 posilnila vzťahy medzi Gruzínskom, USA a NATO. Uznanie nezávislosti Abcházska a Južného Osetsku bolo vnímané nie ako podpora pre dva de facto štáty, ktoré existovali už niekoľko rokov mimo gruzínskej kontroly, ale ako ruská teritoriálna expanzia. Gruzínsko podpísalo v januári 2009 Chartu o strategickom partnerstve so Spojenými štátmi. Tento dokument označil Gruzínsko za osobitného partnera Washingtonu mimo NATO. USA a Gruzínsko začali tiež rozhovory o výstavbe amerických vojenských základní v Poti a Marneuli (tento krok sa považuje za protiváhu k vytvoreniu ruskej vojenskej infraštruktúry na území Abcházska) (Markedonov 2013: 46-63). Vznikla tak paradoxná situácia, v ktorej posilnenie ruskej vojenskej prítomnosti v Abcházsku a prítomnosť USA (a NATO) v Gruzínsku len posilňuje napätie a existujúci status quo.

Abcházska vláda sa nijak netají tým, že nasleduje rovnakú zahraničnú politiku ako Rusko. Obyvatelia Abcházska sú navyše držiteľia ruských pasov, čo má ale hlavne pragmatický účel, pretože s abcházskym pasom by nebolo možné nikde cestovať a s pasom Gruzínska zase nechcú mať nič spoločné. Držiteľia ruských pasov majú navyše nárok na podporu v nezamestnanosti a na výšku dôchodku podľa ruských zákonov (Hoch, Baar, Kopeček 2010: 294). V roku 2008 bolo Abcházsko spolu s Južným Osetskom medzinárodne uznané Ruskou federáciou, Venezuelou, Nikaraguou a Nauru. Rusko okrem poskytovania ekonomickej a vojenskej podpory, hrá tiež významnú úlohu vo vnútornej politike a negatívny vplyv má Rusko aj na potencionálny demokratizačný proces (Geldenhuis 2009). Pokračovanie konfliktu a nevyriešený stav abcházskej štátnosti slúžia záujmom Moskvy mnohými spôsobmi. Nielen, že umožňuje Rusku naďalej držať vojenskú, politickú a ekonomickú prítomnosť na medzinárodne uznávanom gruzínskom území, ale tiež bráni Tbilisi rozvinúť silnejšie regionálne a medzinárodné vzťahy, najmä s NATO, ktoré neponúka členstvo štátom s územnými spormi. Z hľadiska typológie Urbana Jakšu preto plní Abcházsko úlohu udržiavateľa statusu quo v regióne a zabraňuje tak hlbšej integrácii Gruzínska so Západom a zároveň posilňuje dôležitosť Ruska v regióne. Netreba však opomenúť ani fakt, že na území Abcházska sa nachádzajú zásoby dreva a uhlia (Jakša 2014). Motívy externých aktérov zapojených do konfliktu v Abcházsku sú hlavne prospechárske. Rusko aj Západné krajiny sa snažia získať strategický vplyv v regióne a ovplyvňovať tak bezpečnostnú situáciu na Kaukaze, ktorá je spojená aj s dodávkami strategických surovín. Rusko navyše argumentuje ochranou svojich občanov, ktorí sú obyvateľmi Abcházska avšak

držiteľmi ruských pasov. Podpísanie strategickej zmluvy o spoločnej obrannej politike naviac indikuje, že Rusko sa nechystá vzdať sa svojho vplyvu v Abcházsku ale naopak, ešte prehĺbiť integráciu s týmto de facto štátom.

2.1.2 Južné Osetsko

Krátky historický kontext:

Južné Osetsko podobne ako Abcházsko je územie oddelené od Gruzínska, ktorého je naďalej jeho de iure súčasťou. Južné Osetsko je podporované Ruskom, ktoré ho medzinárodne uznáva od roku 2008. Väčšina obyvateľov Južného Osetska sú občanmi Ruska, a v krajine sa tiež platí ruským rubľom. Bez pochyby je Južné Osetsko najslabšie zo všetkých de facto štátov. Na severe susedí so Severným Osetskom, s ktorým zdieľa rovnaký jazyk a etnicitu. Južné Osetsko vyhlásilo nezávislosť od Gruzínskej sovietskej socialistickej republiky v roku 1991, gruzínska vláda reagovala tým, že zrušila autonómiu Južného Osetska a pokúsila sa znovu obnoviť svoju kontrolu nad regiónom. Situácia eskalovala do vojny v Južnom Osetsku, ktorá trvala medzi rokmi 1991 a 1992.

Prímerie bolo podpísané v roku 1992 a v novembri toho roku bola začatá OBSE misia v Gruzínsku. Hlavnou prioritou bolo prispieť k mierovému vyriešeniu gruzínsko-setského konfliktu. Zástupcovia OBSE sa aktívne zúčastňovali na stretnutiach Spoločnej kontrolnej komisie (JCC), čo bol mechanizmus rokovaní, ktorému spoločne predsedalo Gruzínsko, Južné Osetsko, Severné Osetsko a Rusko. Gruzínsko sa snažilo získať kontrolu nad Južným Osetskom ešte v rokoch 2004 a 2008. Druhý konflikt viedol k rusko-gruzínskej vojne, počas ktorej osetské a ruské jednotky získali plnú de facto kontrolu nad územím. Vojna v roku 2008 viedla k oficiálnemu uznaniu Južného Osetska a Abcházska Ruskom, ktoré bolo medzinárodne odsúdené väčšinou štátov (Jentsch 2009: 3-10).

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

Krátka vojna v auguste 2008 bola Západnými krajinami odsúdená a považovaná za agresiu vyvolanú Ruskom, ktoré umiestnilo svoje vojenské jednotky na územie de iure suverénneho štátu. Rusko sa oháňa ochranou nezávislosti Južného Osetska, sleduje však predovšetkým svoje vlastné geopolitické záujmy. Pre Rusko je kľúčová podpora

oboch separatistických regiónov na území Gruzínska, nakoľko pokiaľ nebude Gruzínsko jednotné, nemôže vstúpiť do NATO ani EÚ (Toal 2008: 682-698). Rusko-gruzínska kríza v roku 2008 priniesla dôležité politické dôsledky nielen pre Gruzínsko, ale pre celý región a preukázala potenciál manévrovania Ruska na Kaukaze. Rusko dokázalo, že je mocnosťou v regióne a má schopnosť formovať svoje bezpečnostné prostredie. Kríza navyše naznačila nemožnosť akéhokoľvek urovnania konfliktov v regióne bez súhlasu Ruska. Po vojne Gruzínsko uvalilo na Južné Osetsko embargo, čo mimo iného viedlo k rozšíreniu nelegálneho obchodovania so zbraňami, drogami a k praniu špinavých peňazí (Geldenhuis 2009: 79-85).

Zahraničné vzťahy Južného Osetska boli v krajine za posledné roky témou číslo jedna. Na jednej strane stoja zástanci a na strane druhej kritici užších väzieb s Ruskom. Pretože sa pozícia Gruzínska voči Abcházsku a Južnému Osetsku nemení, väčšina obyvateľov týchto štátov si praje permanentnú ruskú vojenskú prítomnosť. Ani opozícia v týchto de facto štátoch neodporuje ruskej vojenskej prítomnosti nakoľko si uvedomuje, že iná alternatíva ako geopolitické spojenectvo s Ruskom pre nich neexistuje. Odhliadnuc od strategickú úlohu, ktorú vojenské základne v de facto štátoch plnia je tu aj ekonomický aspekt, nakoľko tieto základne vytvárajú pracovné príležitosti pre obyvateľov (Pauliniová 2008). V septembri 2008 uzavrelo Rusko a Južné Osetsko zmluvu o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci a potom v marci 2015 ďalšiu zmluvu o aliancii a integrácii, ktorá zabezpečuje vytvorenie spoločného obranného priestoru, voľný prejazd rusko-osetskej hranice, integráciu colných orgánov, spoluprácu v oblasti vnútorných záležitostí, zjednodušenie postupov na získanie ruského občianstva a sociálnych dávok. Južné Osetsko postúpi Rusku zodpovednosť za zabezpečenie verejného poriadku, verejnej bezpečnosti, riadenie vnútorných záležitostí, vyšetrovacích orgánov a väzenského systému. Zmluva bude trvať 25 rokov s možnosťou predĺženia o ďalších desať rokov (Otarashvili 2017). Aj napriek tomu, že existujú pasy Južného Osetska, takmer každý má ruský pas s miestom pobytu zaregistrovaným v Severnom Osetsku. To umožňuje obyvateľom Južného Osetska prijímať dôchodky a sociálne dávky od Ruska. Existuje aj program podporovaný Ruskom pre sociálno-ekonomický rozvoj Južného Osetska, ktorý zahŕňa opatrenia na rozvoj infraštruktúry vrátane komunikácií, bývania, ciest a sociálnych zariadení. Ruské dotácie do Južného Osetska v roku 2016 predstavovali viac ako 8 miliárd rubľov – čo nie malá suma pre krajinu s päťdesiatistisícovou populáciou. Podľa vládnej dohody má Gazprom dodať plyn do

regiónu aj do odľahlých dedín až do roku 2029. V auguste 2009 Gazprom postavil hlavný plynovod Džuarikau-Čchinvali, aby zabezpečil priame dodávky plynu z Ruska do Južného Osetska. Južné Osetsko tak zostáva silne závislé od ruskej ekonomiky ale aj od vojenskej obrany. Približne dvetisíc ruských jednotiek je umiestnených v Južnom Osetsku, rozhodnutie o trvalom umiestnení týchto jednotiek bolo prijaté bezprostredne po vojne v auguste 2008. Južné Osetsko sa s Ruskom dohodlo, že bude hostiť ruské vojenské zariadenia na 99 rokov. Ozbrojené sily Južného Osetska sú silne závislé od ruského financovania a programu prezbrojovania, ktorý spôsobí, že armáda Južného Osetska bude mať rovnaké jednotky ako Rusko (Kochieva 2016).

Pokiaľ ide o geopolitickú úlohu Južného Osetska, tak je to udržiavanie statusu quo v regióne Južného Kaukazu, zadržiavanie západného vplyvu, zabránenie vstupu Gruzínska do NATO a EÚ a celkovo Južné Osetsko spolu s Abcházskom globálne oslabuje princíp územnej celistvosti štátov. Od pádu Sovietskeho zväzu sú regióny Kaspického mora a južného Kaukazu pre Rusko strategicky najdôležitejšie (Kakachia 2011). Kríza v 2008 poukázala na množstvo faktorov ruskej politiky voči Kaukazu. Politika Ruska na Kaukaze je riadená ruskými bezpečnostnými obavami, veľkými mocenskými záujmami a prekvapujúco aj faktormi súvisiacimi s identitou. Rusko jasne uviedlo, že v žiadnom prípade si nepraje žiadny vojenský konflikt na svojich južných hraniciach, takže nútená reintegrácia Južného Osetska a Abcházska do Gruzínska je nemožná. Mocenské motívy zase súvisia s energiou a zahŕňajú zadržiavanie NATO a zachovanie si lojality satelitných štátov na Kaukaze. Rusko vidí Kaukaz ako svoju zónu vplyvu a nechce žiadnu cudziu prítomnosť v regióne. De facto štáty a ich ochrana teda ponúka Moskve akúsi zámienuku na prítomnosť na južnom Kaukaze. V neposlednom rade je ruská politika utváraná aj faktormi súvisiacimi s identitou, a to ruskou sympatiou voči secesionistickým subjektom. Rusko má hlboký pocit zodpovednosti voči obyvateľom Kaukazu (bývalé ZSSR) a nechce dopustiť žiadne krviprelievania proti národom, ktoré za posledných niekoľko rokov pôsobili ako verní spojenci Kremľu v regióne. Faktom ostáva tiež to, že väčšina obyvateľov Južného Osetska sú držiteľmi ruských pasov a Rusko teda môže argumentovať aj ochranou svojich občanov. Hoci Gruzínsko získalo potrebnú podporu od medzinárodného spoločenstva, táto podpora bola irelevantná z hľadiska rozsahu zapojenia Ruska do ochrany Abcházska a Južného Osetska. Kríza v roku 2008 spôsobila výmenu vyhlásení medzi Washingtonom a Moskvou a ruský zásah bol odsúdený na medzinárodnej úrovni, avšak

žiadne iné opatrenia, ktorými by Rusko skutočne ucítilo dopad svojich činov Západ neuskutočnil.

Záujem Západu o konflikty na južnom Kaukaze je motivovaný hospodárskym a politickým profitom. Kľúčovými faktormi pre Západné krajiny na Kaukaze je prístup k zásobám ropy a zemného plynu z Kaspickej oblasti (v súčasnosti zdroje Azerbajdžanu a Kazachstanu) a bezpečnosť tranzitných koridorov. Západné spoločnosti majú podiel na projektoch v tejto oblasti a kaspické energetické zdroje sa považujú za možnosť zabezpečenia energetickej bezpečnosti EÚ. Pre USA je vplyv na Kaukaze dôležitým prvkom globálnej geopolitickej politiky, ktorá mu umožňuje kontrolovať vplyv Ruska a Iránu v Strednej Ázii. Riziko vypuknutia ozbrojených konfliktov a následná destabilizácia regiónu predstavujú hrozbu pre hospodárske aj politické (bezpečnosť investícií, rozvoj Európskej susedskej politiky, rozšírenie NATO) záujmy Západu. Hlavnými cieľmi je preto vyhnúť sa vypuknutiu ďalších ozbrojených konfliktov, zmierniť napätie a pripraviť pôdu pre mierové riešenie konfliktov. Konflikt v Južnom Osetsku má vplyv nielen na stabilitu v Gruzínsku a na Kaukaze, ale aj na stabilitu Európy a širšieho medzinárodného spoločenstva, preto je potrebné väčšie medzinárodné zapojenie Západu, najmä zo strany organizácií, ako je OBSE a EÚ.

Ovládanie Gruzínska politicky je dôležitým cieľom ruskej zahraničnej politiky. Gruzínsko je tranzitnou krajinou, cez ktorú prechádzajú plynovody prepravujúce ropu a plyn z Azerbajdžanu a Strednej Ázie. V súčasnej situácii je Gruzínsko jedinou krajinou v regióne, prostredníctvom ktorej sa azerbajdžanský plyn a ropa z Kaspického mora môžu prepravovať do Turecka a potom do Európy bez prechodu cez ruské územie. Okrem Ruska, susediace krajiny Azerbajdžanu, ktorými by mohli teoreticky prechádzať plynovody, sú Arménsko a Irán. Vzhľadom na to, že medzi Azerbajdžanom a Arménskom existujú hlboké a dlhotrvajúce problémy a spolupráca sa vylučuje a keďže iránsky režim nie je v žiadnom zmysle dôveryhodný pre Západ a je dokonca aj ekonomicky sankcionovaný, potrubia nemôžu prechádzať cez tieto dve krajiny. Takže Gruzínsko je kľúčovou krajinou v regióne pre Rusko, aby mohlo zvýšiť silu svojho monopolu na európskom energetickom trhu. Podľa rovnakej logiky je tiež kľúčovou krajinou pre EÚ, aby znížila svoju energetickú závislosť od Ruska a vytvorila alternatívne a stabilné zdroje. EÚ si uvedomila možné dlhodobé dôsledky ťažkej závislosti na ruskej energii a pokúsila sa spochybniť ruský monopol na distribúciu

plynu iniciovaním projektu Nabucco. Nabucco by vytvoril ďalšiu cestu azerbajdžanského plynu, ktorý prechádza cez Gruzínsko a prichádza do Turecka, kde by bol distribuovaný do EÚ. Treba tiež zdôrazniť, že projekt Nabucco má aj podporu USA (Suny 2010).

Južné Osetsko je oveľa menšie ako Abcházsko a má pre Rusko samo osebe malý alebo žiadny strategický význam - iba ako zbraň, ktorá sa má použiť proti Gruzínsku. Abcházsko má fungujúce inštitúcie vrátane parlamentu, nezávislých novín a živú politickú kultúru. A samozrejme, Abcházsko so svojim čiernomorským pobrežím je oveľa dôležitejšie aj v tomto aspekte. Z týchto dôvodov môžu mať Abcházsko a Južné Osetsko úplne inú budúcnosť. Úloha Ruska je vnímaná ako najdôležitejší faktor, ktorý určí budúce rozvojové trajektórie Abcházska a Južného Osetska (Markedonov 2013: 73-76).

2.1.3 Náhorný Karabach

Krátky historický kontext:

Republika Náhorný Karabach, ktorej väčštinovú populáciu tvoria Arméni sa oddelila od Azerbajdžanu po rozpade Sovietskeho zväzu. V roku 1989 prijali Arménsko a Náhorný Karabach rezolúciu o zlúčení týchto dvoch entít a Arménsko začalo následne vyzbrojovať Náhorný Karabach. Azerbajdžán odpovedal vysídlením dedín na pohraničí a uvalením cestnej a železničnej blokády na Arménsko. Násilnosti eskalovali s rozpadom Sovietskeho zväzu. Náhorný Karabach vyhlásil referendum o nezávislosti a v septembri 1991 bola vyhlásená nezávislá Náhorná Karabašská republika, násilnosti v regióne však pokračovali. Až Ruskej federácii sa podarilo dojednať prímerie medzi bojujúcimi stranami, ktoré trvá až do dnes. Konflikt o Náhorný Karabach je prvým, ktorý dal so sporu dve Sovietske republiky, Arménsko a Azerbajdžan. Napriek tomu, že Náhorný Karabach sa už za čias Sovietskeho zväzu tešil určitej autonómii, obyvateľstvo sa cítilo kultúrne diskriminované a ekonomicky nerozvinuté (King 2001: 529-532). Na začiatku roku 2017 sa v krajine konalo referendum, ktoré prijalo premenovanie Náhorného Karabachu na Republiku Artsakh a prijalo tiež novú ústavu. Nová ústava okrem toho, že zmení oficiálny názov republiky, zmení aj systém správy krajiny z polo prezidentského na plne prezidentský systém. Artsakh už nebude mať predsedu vlády a prezident vymenuje vládnych ministrov. Referenda sa zúčastnilo 76,44% oprávnených

voličov a 87,6 % hlasovalo za zmenu ústavy (The Armenian Weekly 2017).

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

V rámci snahy o vyriešenie konfliktu a zapojenie medzinárodného spoločenstva bola vytvorená skupina OBSE Minsk v roku 1992 s cieľom podporiť mierové riešenie konfliktu medzi Azerbajdžanom a Arménskom o Náhorný Karabach. Skupine spolupredsedá Rusko, USA a Francúzsko. Napriek snahám o vyriešenie konfliktu sa skupine nepodarilo urobiť výraznejšie zmeny k zlepšeniu situácie v regióne.

Karabach sa nachádza na polceste medzi azerbajdžanskými, arménskymi a iránskymi hranicami. Pokiaľ ide o geografiu, Karabach predstavuje dvere do Anatólie (Turecka), Iránu aj Azerbajdžanu. Okrem toho má Karabach osobitný význam aj pre Azerbajdžan aj pre Arménsko. Karabach je pre Azerbajdžan veľmi dôležitý, pretože tvorí približne 30 percent jeho územia. Pre Arménsko je Karabach jednou z ciest na vytvorenie veľkého Arménska. Preto sa ani jedna strana nevzdá svojich nárokov na toto územie, navyac má Kaukaz strategický význam pre ostatné regionálne aj svetové mocnosti. Karabach nie je de iure uznaný nikým, avšak je podporovaný Arménskom, čo vyplýva hlavne z rozloženia populácie v krajine a z používania jednotnej meny. Náhorný Karabach sa teší podpore Arménska a relatívne zámožnej arménskej diaspóre v Európe a Severnej Amerike (O'Loughlin et al. 2015). Národnostná a náboženská kohéznosť zblízuje Náhorný Karabach s vplyvnou arménskou diaspórou, v americkom kongrese ju zastupuje Armenian National Committee of America (ANCA) a má zástupcov v najvyšších politických, hospodárskych a spoločenských kruhoch (Pressburg 2016). Vplyv Arménska v Náhornom Karabachu je značný, Arménsko prispieva do rozpočtu Náhorného Karabachu a vojensky ho chráni. Obe subjekty majú tiež harmonizované právne predpisy a ministerstvá zahraničia dokonca oficiálne vydali smernice pre spoluprácu. Existujú však aj ďalšie mechanizmy, ktorými Arménska republika ovplyvňuje politiku Náhorného Karabachu. Politické väzby sú tu veľmi silné a Robert Kocarjan slúžil ako prezident oboch krajín Arménska aj Náhorného Karabachu (Kopeček 2016: 88). Obyvatelia Náhorného Karabachu majú arménske pasy a Arménsko poskytlo Karabachu pôžičku, ktorá prvý rok po vyhlásení nezávislosti tvorila väčšinu z rozpočtu Náhorného Karabachu (Caspersen 2012: 55-57). Arménsko je navyše hlavným trhom, kde smerujú produkty vyrobené v Karabachu a tiež predstavuje hlavnú spojku s okolitým svetom. Spoločná mena zjednodušuje

rozhodovanie zahraničným investorom, ktorí prichádzajú do Arménska, a potencionálne zvažujú aj vklady do karabaškého hospodárstva (Pressburg, 2016). Náhorný Karabach, ako neuznaný štát, nemá žiadne oficiálne väzby so žiadnym štátom okrem Arménska. Z tohto dôvodu obchoduje Karabach cez Arménsko. To znamená, že výrobky vyrobené Karabachom sú označené ako "Vyrobené v Arménsku". Vstup Arménska do Eurázijskej ekonomickej únie v roku 2015 znamenal, že dvere EEU boli účinne otvorené aj pre výrobky Karabachu. Existujú tak dovozné a vývozné vzťahy medzi ruskými a karabaškými spoločnosťami a Rusko je druhý najvýznamnejší vývozný trh Karabachu po Arménsku (Danielayan, Babayan 2016).

Rusko je hlavným spojencom Arménska, ktoré je aj domovom najväčšej časti arménskej populácie. Vo svojej obrannej pozícii zostáva Arménsko pevne napojené na Rusko, ktoré hostí 5 000 ruských jednotiek na vojenskej základni pri Gyumri, 25 míľ od tureckej hranice. Je to jediná ruská vojenská základňa na Južnom Kaukaze s výnimkou Abcházska a Južného Osetska (Hirose 2016: 72-77). Podľa prieskumu z roku 2015, ktoré uskutočnilo arménske centrum pre výskum, 55% respondentov považuje za prijateľnú zahraničnú vojenskú prítomnosť v Arménsku. Iná otázka v tom istom prieskume ukázala, že 38% považuje zahraničnú vojenskú prítomnosť za kľúčovú k ochrane Arménska pred azerbajdžanskou alebo tureckou agresiou, zatiaľ čo ďalších 25% si myslí, že poskytuje celkovú bezpečnostnú záruku pre celú krajinu.⁷ V roku 2015 Moskva poskytla Arménsku pôžičku vo výške 200 miliónov dolárov na nákup ruských zbraní (Mkrtyan 2015). Arménsko a Rusko majú tiež spoločnú dohodu o leteckej obrane a Jerevan v júni 2016 ratifikoval zmluvu o fungovaní spoločného rusko-arménskeho systému protivzdušnej obrany, tá sa však nevzťahuje na vzdušný priestor Náhorného Karabachu (Reuters 2016). Rusko však predáva zbrane aj Azerbajdžanu, v roku 2013 podpísalo Baku dohodu o dodávkach zbraní v hodnote 4 miliardy dolárov s Ruskom (Danielayan, Babayan 2016) Predajom zbraní ich Rusko necháva sa sebe závislými a môže teda regulovať bezpečnosť v regióne. Azerbajdžan vynaložil miliardy dolárov z príjmov z ropného bohatstva v Kaspickom mori na nové zbrane. Takzvaná linka kontaktu medzi oboma stranami sa stala najväčšou militarizovanou zónou v širšej Európe (de Waal 2016). Rusko sa v prípade konfliktu medzi Arménskom a Azerbajdžanom stavia do pozície mediátora, ktorý je skôr za mierové vyriešenie

⁷ Perception of national security in Armenia (2015) Dostupné z: http://www.civilitasfoundation.org/cf/images/stories/national_security_poll_eng_final_june1.pdf

konfliktu akoby sa mal stavať iba na jednu stranu. Úloha Ruska v Náhornom Karabachu je oveľa slabšia, ako je v Abcházsku alebo Južnom Osetsku. Rusko nemá žiadnu hranicu s konfliktnou zónou a nemá žiadne jednotky na území Karabachu. Jeho schopnosť kontrolovať to, čo sa deje v Náhornom Karabachu, je teda obmedzená. Napriek tomu je však jeho v prítomnosť v konflikte rovnako dôležitá ako je Južný Kaukaz dôležitý pre Rusko. Naviac je v regióne cítiť rastúci vplyv USA, motívy spojené so zapojením USA do regiónu sú spojené so záujmami amerických ťažobných spoločností, ktorým bolo potreba vytvoriť stabilné zázemie. Kaspická ropa však nie je jediným motívom pre americkú zahraničnú politiku, ten druhý motív je spojený so získaním vplyvu na eurázijskom kontinente, ktorý tvorí stred Brzezinského Veľkej Šachovnice a je preto v záujme americkej zahraničnej politiky mať tam svojich spojencov. Ďalším motívom zapojenia USA do konfliktov na Južnom Kaukaze je zadržovanie Iránu, čo spočíva hlavne v úsilí o zabránenie výstavby ropovodu, ktorý by prechádzal cez iránske územie (Ditrych 2006: 38-40).

Kľúč k riešeniu konfliktu o Náhorný Karabach leží na Rusku a na jeho uvedomení si, že stabilita na Južnom Kaukaze ho nijak neohrozí ale je v jeho dlhodobom záujme. Južný Kaukaz je oblasť, ktorá bola v minulosti oblasťou záujmu čisto pre Sovietsky zväz respektíve Rusko. Rusko a ostatné krajiny vidia na Južnom Kaukaze geoeconomický potenciál rovnako ako jeho geostrategickú dôležitosť. Dnes je v regióne cítiť tiež americký či čínsky vplyv, čo Rusko chápe ako priamu hrozbu. Avšak navodenie stavu spolupráce s ostatnými štátmi v bezpečnostnej oblasti, pričom by sa zachovala určitá konkurencia podľa určených pravidiel by regiónu prospeli, avšak Rusko by ich nemohlo vnímať ako násilie páchané v jeho sfére vplyvu (Ditrych 2006: 42-45). Náhorný Karabach je zdrojom nestability v regióne, ktorý naviac zabraňuje krajinám, ktoré sú v konflikte oň zapojené sa plne rozvinúť pretože musia udržiavať svoje vojenské výdaje vysoko. Vďaka svojej polohe má tiež strategickú dôležitosť, ktorá zahŕňa horský priesmyk Lachin, ktorý plní dôležitú úlohu pri vojenskom manévrovaní. Ešte dôležitejšia je však blízkosť potrubí⁸. Potrubia prepravujú ropu a plyn z Azerbajdžanu cez Kazkaz a obe prechádzajú okolo Karabachu. Akýkoľvek rozširujúci sa konflikt by mohol ohroziť európske nádeje na využitie kaspického regiónu na zníženie svojej závislosti od ruských zdrojov energie. Kaspický región má

⁸ ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan, ropovod Baku-Supsa a plynovod Baku-Tbilisi-Erzurum

bohaté zásoby ropy a plynu, ktoré chce vyvážať do Európy. Existujú však iba dva spôsoby exportu. Jedným z nich je severozápad cez Rusko; druhý juhozápad cez Kaukaz. Severná cesta cez Rusko však nesplní dlhodobé nádeje Európy, že sa jeden deň oslobodí od svojej energetickej závislosti na Moskve. Nespokojnosť Európskej únie s energetickou politikou Ruska rastie, pretože Rusko využíva energiu ako nástroj svojej zahraničnej politiky na vyvíjanie tlaku na štáty ako Gruzínsko a Ukrajina. Preto si Európa cení existujúce ropovody a plynovody, ktoré v súčasnosti prinášajú kaspickú energiu cez Kaukaz a tiež dúfa, že v budúcnosti ich uvidí viac. Tieto nádeje sú však obmedzené, kým sa konflikt o Náhorný Karabach nevyrieši. Azerbajdžan by v prípade trvalého konfliktu pravdepodobne z bezpečnostných dôvodov vypustil potrubia, aby zabránil úniku ropy a úniku plynu, pokiaľ by sa potrubia poškodili. EÚ dúfa, že jeden deň využije kaspický plyn na zníženie svojej súčasnej závislosti od Ruska na takmer tretinu dodávok zemného plynu, avšak pokiaľ existujú nevyriešené konflikty v tomto regióne, akékoľvek nové projekty plynovodu zostávajú riskantnými. Druhou stranou mince v geopolitických hrách o Kaukaz je turecké spojenectvo s Azerbajdžanom a zároveň turecké nároky na Južný Kaukaz. Rusko však dokazuje svoju prevahu v regióne, okrem iného aj prítomnosťou 5000 vojakov na území Arménska (Recknagel 2016).

2.1.4 Podnestersko

Krátky historický kontext:

Podnestersko bolo významnou oblasťou v Sovietskom zväze z hľadiska výroby ocele a vojenského sektoru. To znamená, že obyvatelia Podnesterska boli zásadne spojený s inštitúciami Sovietskeho zväzu, či už z hľadiska obživy alebo sociálnej identity. Práve z tohto dôvodu Moldavské národné hnutie v osemdesiatych rokoch zasiahlo Podnestersko obzvlášť tvrdo. V roku 1989 bolo prijatých viacero jazykových zákonov, ktoré ustanovili ako štátny jazyk moldavštinu a nariadili používanie latinky namiesto cyriliky. Situácia sa vyhrotila keď časť populácie Podnesterska, hlavne manažment priemyselných podnikov a armáda, prevzali kontrolu vládnych a bezpečnostných štruktúr v okresoch východne od rieky Dnestr a v meste Bender na západnom brehu. Na prelome rokov 1991 a 1992 prebehla krátka vojna medzi podnesterskými ozbrojenými silami a moldavskou armádou (King 2001:532-533). Tento krátky konflikt s Moldavskom v roku 1992 vyústil do nesúdržnej mierovej

dohody podpísanej pod nátlakom a zaručenej ruskou armádou. O dve dekády neskôr sa rusky hovoriaci obyvatelia Podnesterska všetkých národností, vrátane Moldavcov, Rusov a Ukrajincov, spojili myšlienku hrozby zo strany spoločného nepriateľa zastúpeného moldavským štátom. Podnesterský štát je symbolicky vytvorený tým, že neustále opakuje škody a straty spôsobené Moldavskom počas vojny v roku 1992 (Bobick 2011: 242-245).

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

V separatistických provinciách a obzvlášť v Podnestersku sa obe strany, separatisti a ich ruskí spojenci snažili vytvoriť každodenný pocit u bežných obyvateľov, že existuje reálna hrozba zo strany materského štátu a je teda potrebná ruská vojenská prítomnosť, ktorá by ochránila práva obyvateľov. Týmto si politici zvyšovali svoju legitimitu a popularitu v krajine (Bobick 2012). Ruskému vedeniu v krajine dôverujú dve tretiny obyvateľstva, ktorá tvorí asi pol milióna obyvateľov Podnesterska, z toho má asi tretina obyvateľov zároveň ruský pas. Priateľské vzťahy s Ruskom a ekonomická modernizácia sú hlavnými sloganmi, ktoré sprevádzajú každé voľby v Podnestersku. Najväčšou hrozbou je pre Podnestersko znovu spojenie sa s Moldavskom, čomu ale bráni stála prítomnosť ruskej armády na území krajiny. Režim v Podnestersku tiež profituje zo zlej ekonomickej a politickej situácie v Moldavsku. Pre mnoho obyvateľov Podnesterska je však stále problémom nedostatok demokratických inštitúcií a malá dôvera v smerovanie krajiny, ktorá súvisí s nespokojnosťou s politickým systémom v krajine. Takmer všetky diskusie o vyriešení konfliktu v Podnestersku naznačujú transformáciu Moldavskej republiky do federácie alebo konfederácie, ktorá by zahŕňala aj Podnestersko. Rusko a Európska únia sa dohodli na tomto princípe a pravidelne ho podporujú. V roku 2003, zástupca vedúceho kancelárie ruského prezidenta, Dmitry Kozak predstavil model nového štátneho usporiadania Moldavska. Podľa tohto návrhu by bolo územie Moldavska rozdelené na federálne územie (Moldavsko) a federálne subjekty, ktorými by boli Podnestersko a Gagauzia⁹. Federácia by bola subjektom medzinárodného práva ale federálne subjekty by mohli nadväzovať medzinárodné vzťahy a byť členmi medzinárodných organizácií. (Berg 2005: 232) Ale model predpokladal rokovania medzi Podnesterskom a Moldavskom ako medzi rovnocennými partnermi, čo jednoznačne odmietlo Moldavsko, vláda Moldavska sa pritom odvoláva

⁹ Gagauzia je autonómne územie v rámci Moldavska

na ústavné princípy jednotného štátu. Podľa zákona prijatého v roku 2005 je Podnestersku udelená územná autonómia. Tento zákon však dáva tiež moldavskej vláde právo na zmenu hraníc Podnesterska na základe referenda, vykonaného podľa legislatívy Moldavskej republiky. U Ruska je vysoko nepravdepodobné, že by moldavský prístup založený iba na autonómii Podnesterska prijalo, pretože federalizácia je jediný spôsob, ako spojiť dva smery politiky ruského záujmu. Na jednej strane podporovať územnú celistvosť Moldavska a na strane druhej nezničiť existenciu Podnesterska.

Medzinárodné spoločenstvo sa v otázke vyriešenia konfliktu v Podnestersku angažuje od roku 2005 v rámci rozhovorov vo formáte 5 + 2, ktoré zahŕňajú strany konfliktu (Podnestersko a Moldavsko), a mediátorov a pozorovateľov medzi ktorých patrí OBSE, Rusko, Ukrajina, Európska únia a USA. 5 + 2 účastníci sa pravidelne stretávajú s cieľom diskutovať o otázkach ovplyvňujúcich život ľudí v Moldavsku aj Podnestersku, ako sú voľný pohyb osôb, vzdelávanie, telekomunikácie, ekonomika, doprava, životné prostredie a záležitosti týkajúce sa bezpečnostnej zóny (OBSE 2005). Každá strana zapojená do konfliktu popri riešení vzniknutej situácia nasleduje aj svoje vlastné záujmy. Podnesterský konflikt je dôležitý pre Brusel a Washington aj napriek jeho veľkosti pričom Západné krajiny uznávajú hlavnú úlohu a vplyv Ruska na Podnestersko, Nemecko dokonca ponúklo Moskve stály bilaterálny dialóg o bezpečnosti výmenou za podporu pri riešení konfliktu. Vyriešenie konfliktu by slúžilo širším bezpečnostným záujmom Európy, obmedzilo by príležitosti, ktoré by umožňovali obchodovanie so zbraňami, ľuďmi, a zároveň by donútili čiernu ekonomiku regiónu podstúpiť pod medzinárodnú kontrolu. Brusel považuje Moldavsko za najbližšieho pravdepodobného kandidáta na členstvo v EÚ, ale iba vtedy, ak bude vyriešený konflikt v Podnestersku (Rojansky 2012). Záujem Ukrajiny o stabilitu vo vzťahu k Podnestersku má mnoho rôznych zdrojov. Na jednej strane je Ukrajina zaťažená nárastom migrácie z Podnesterska z dôvodu zhoršujúcej sa hospodárskej a politickej situácie, a stala sa tak druhým najväčším príjemcom migrantov (po Rusku) z Moldavska a Podnesterska. Na druhej strane sa Ukrajina snaží starostlivo vyvážiť svoje vzťahy s Ruskom a EÚ. OBSE sa od roku 1992 venuje úsiliu o vyriešenie podnesterskej otázky a zostáva ústredným bodom prebiehajúceho úsilia o sprostredkovanie. Jeho misia v Moldavsku má významnú inštitucionálnu podporu a spoločne s rotujúcim predsedníctvom poskytuje základnú podporu rokovaní počas oficiálnych 5 + 2 stretnutí (Wolff 2012: 19-25).

Zatiaľ čo konflikt v Podnestersku sa môže zdať oveľa ľahšie vyriešiteľný ako konflikty v ostatných de facto štátoch na Kaukaze, je potrebné vziať do úvahy, že vyše polovica obyvateľov Podnesterska sa cíti byť občanmi tohto de facto štátu viac ako sa cíti byť občanmi Moldavska. V roku 2006 keď sa v Podnesterku konalo referendum, sa veľká väčšina obyvateľstva priklonila k nezávislosti od Moldavska a následnému pripojeniu k Ruskej federácii. Obyvatelia Podnesterska nevidia žiadnu výhodu v znovu integrovaní sa s Moldavskom, krajinou, ktorá je na tom ekonomicky podobne ako jej separatistický región (O'Loughlin et al. 2015: 430-435).

Napriek istému vnútornému politickému súpereniu, ktoré v krajine prebieha, celý podnesterský politický establishment, vrátane nominálnych opozičných strán a organizácií občianskej spoločnosti, podporuje separatistický režim a úlohu Ruska ako patróna. Politický vplyv Moskvy v Podnestersku je podčiarknutý prítomnosťou ruských vojakov, ktorí dohliadajú nad prímerím medzi Podnesterskom a Moldavskom. Moldavská vláda pravidelne žiada Rusko, aby stiahlo svoje vojenské jednotky. V súčasnosti sa ruská vojenská prítomnosť odhaduje na približne 1 200 vojakov a je sčasti odôvodnená Moskvou potrebou chrániť zostávajúce vojenské zariadenia. Pretrvávajúca vojenská prítomnosť Ruska v Podnestersku však jasne porušuje suverenitu Moldavska a vlastné medzinárodné záväzky Ruska. Rusko tiež udržuje úzke vzťahy s monopolným obchodným konglomerátom Sheriff Enterprises, a tiež s vládnucou stranou v Podnestersku (Wolff 2012: 16-17). Rusko má tiež významný podiel v podnesterskom hospodárstve a podporuje ho prostredníctvom pôžičiek, priamych dotácií a nízkorozpočtového zemného plynu. Navyše bolo Podnesterko v časoch ZSSR manufaktúrou na zbrane a od rozpadu sovietskeho zväzu Rusko nevykonalo žiadnu akciu so zámerom odstránenia všetkých zostávajúcich zbraní z krajiny. OBSE odhaduje, že 20 000 až 40 000 ton zbraní sovietskej éry zostáva v Podnestersku na miestach, mimo dosahu medzinárodnej inšpekcie. Nie je známe ako tieto zbrane opúšťajú Podnesterko, hoci OBSE identifikovala ukrajinský prístav Odessa a bývalú sovietsku leteckú základnu v Tiraspole za najpravdepodobnejšiu cestu. Hoci nebolo oficiálne potvrdené prepojenie Ruska na pašovanie zbraní z Podnesterska, nebolo však ani oficiálne dokázané, že je toto tvrdenie nepravdivé. Hlavne kvôli podozreniu z nelegálne činnosti a z pašovania zbraní, drog a ľudí bola v roku 2005 ustanovená Monitorovacia misia EÚ v Moldavsku a na Ukrajine (Lobjakas 2005).

Svoju geopolitickú úlohu si Podnestersko plní ako ideálne miesto pre pašovanie a rozvoj ilegálne činnosti, ale tiež ako hlavná páka Ruska na Moldavsko. Moldavsku bude odoprený vstup do EÚ pokiaľ si nevyrieši svoj konflikt v separatistickom regióne a keďže Moldavsko susedí s Ukrajinou, ktorá sa tiež dlhodobo usilovala o zapojenie do EÚ, znamenal by vstup týchto dvoch krajín oslabenie ruského vplyvu v regióne. Moldavsko je navyše závislé na dodávkach ruského plynu a ocitá sa tak v neistej situácii, medzi snahou o užšie vzťahy s EÚ a zároveň udržaním tradičných väzieb s Ruskom. Ako najchudobnejší štát v Európe, ktorý sa veľmi spolieha na poľnohospodárstvo a podporu zo zahraničia, je Moldavsko obzvlášť náchylné na ruský nátlak. EÚ má v úmysle úzko spolupracovať s Rumunskom na vytvorení väčšieho množstva elektrickej energie, a železničnej a cestnej dopravy medzi Moldavskom a zvyškom EÚ a obmedziť tak nátlak Ruska na Moldavsko (Boehm 2014). Podiel EÚ v roku 2016 na celkovom obchode Moldavska bol 64%, zatiaľ čo podiel Ruska bol len 12%. Celkový obchod Moldavska s EÚ rastie, zatiaľ čo obchod s Ruskom klesá. Asociačná dohoda medzi Európskou úniou a Moldavskou republikou bola podpísaná v júni 2014 a nadobudla účinnosť od júla 2016 (European Commission - Press release 2016). Rastúce zameranie a snaha Ruska o euroázijskú integráciu však naznačuje, že Rusko považuje rozširovanie EÚ za rastúcu strategickú výzvu, ktorá konkuruje jeho plánom s Eurázijskou ekonomickou úniou. V dôsledku toho bude Rusko spomaľovať alebo dokonca blokovat' ďalší pokrok v riešení Podnesterského konfliktu, ak to bude považované za užitočné na zabránenie ďalšiemu rozšíreniu EÚ. Ďalší aspekt podpory Podnesterska Ruskom sa týka budúceho statusu Moldavska ako neutrálnej krajiny, a teda ako nečlena NATO a bez založenia vojenskej základne NATO v Moldavsku. V tomto zmysle súčasná prítomnosť ruských vojenských jednotiek ponúka Rusku určitú vyjednávaciu silu (Wolff 2012: 17-21).

2.2 Severocyperská turecká republika

Krátky historický kontext:

Severocyperská turecká republika sa oddelila od Cypru, ktorý je členom Európskej únie v roku 1983. Toto jednostranné vyhlásenie nezávislosti bolo uznané iba Tureckom, ktoré je zároveň hlavným podporovateľom Severného Cypru. Právo na sebaurčenie patrí všetkým obyvateľom Cypru ako celku, avšak Cyprus reprezentuje štát bez národu (Berg 2005: 223-225). Obe komunity na ostrove sa identifikujú s inými

národnosťami – gréckou alebo tureckou. Ani jedna z týchto dvoch etnických skupín; cyperskí Gréci a cyperskí Turkovia neboli spokojní s nezávislosťou a usilovali o svoje vlastné ciele, v prípade gréckej časti o jednotný štát a v prípade tureckej časti o rozdelenie ostrova. Cyprus je teda rozdeleným oveľa dlhšie ako bol jednotným. Problém Cypru poukazuje na jednej strane na citlivosť gréckej časti ostrova na všetko, čo by mohlo znamenať uznanie tureckej časti ostrova ako rovnocenný štát v severnej časti ostrova. Na strane druhej citlivosť tureckej časti ostrova na možné uznanie gréckej časti ostrova za jediného legitímneho reprezentanta Cypru. Cyperskí Turci sa nechcú stať menšinou v rámci jednotného Grékmi dominujúceho štátu. Podľa prieskumu, ktorý v roku 2009 uskutočnili Berg a Toomla medzi obyvateľstvom gréckej aj tureckej časti ostrova, až 70% cyperských Grékov vidí v Turecku hrozbu. To čo cyperskí Gréci vidia ako problém rozdeleného ostrova znamená pre cyperských Turkov riešenie etnickej koexistencie v rámci ostrova. S referenciou na zero sum game, Constantinou a Papadakis (2001) argumentujú, že nezáleží na tom, či bude Cyprus rozdelený na dva samostatné štáty alebo bude federáciou, vždy ostane jedna strana, ktorá nebude s výsledkom spokojná. Dokazuje to aj zamietnutie Annanovho plánu¹⁰ cyperskými Grékmi (Berg, Toomla 2012: 276-278). Avšak situácia na ostrove sa začala meniť, v apríli 2015, keď bol Mustafa Akıncı zvoleným prezidentom TRNC, a porazil vtedajšieho prezidenta Dervisa Eroglu s viac ako 60 % hlasov. Akıncı viedol kampaň ako mierový kandidát a zaviazal sa, že dosiahne pokrok v rokovaníach na znovuzjednotenie Cypru. Akıncıho prekvapivé víťazstvo bolo brané ako znamenie, že TRNC voliči požadujú zmierenie s cyperskými Grékmi a tiež koniec svojej vlastnej izolácie (Freedom House 2016).

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

Zamrznutý konflikt medzi gréckymi a tureckými Cyperčanmi priniesol zapojenie zo strany Európskej únie, Organizácie Spojených národov, Spojených štátov a Turecka. Všetky strany, z ktorých každá má svoju vlastnú agendu, sa pokúšali pracovať na nejakej forme riešenia konfliktu. OSN má na ostrove misiu UNFICYP¹¹ od roku 1964, kedy vypukli boje medzi Grékmi a Turkami. Na začiatku roku 2017 sa začali rozhovory o budúcnosti Cypru v Ženeve pod hlavičkou OSN. Rokovaní sa zúčastnili aj Veľká Británia, Grécko a Turecko - traja post koloniálni garanti mieru. Šance na

¹⁰ Annanov plán navrhoval federatívne riešenie cyperského konfliktu

¹¹ Prítomnosť OSN udržiava vojenský status quo, a zabraňuje ďalším vojenským konfliktom na ostrove.

dosiahnutie rámcovej dohody sa podstatne zvýšili, keď sa rokovaní zúčastnil aj zástupca tureckej vlády, pretože Turecko vždy tvrdilo, že pristúpi iba na také rokovania, ktoré budú mať šancu dosiahnuť reálny pokrok. Ten sa však nepodarilo dosiahnuť nakoľko sa rokovania zasekli na otázke bezpečnosti. Turecko má v súčasnosti na ostrove asi 30 000 vojakov, ktorých sa nechce vzdať, a ktorí by mali na ostrove ostať tak dlho ako tam budú prítomné grécke vojenské jednotky. Jeden návrh diskutovaný v Ženeve bol dokonca pre úplne demilitarizovaný ostrov. Avšak na ostrove je aj Britská vojenská prítomnosť, Briti však ponúkli, že svoje ozbrojené zložky znížia na polovicu ako súčasť dosiahnutia konečného vyrovnania. K podpisu finálnej dohody však nedošlo a aj v prípade dosiahnutia dohody musí byť takáto dohoda schválená referendumami na oboch častiach ostrova (Wintour 2017).

Vzhľadom k jeho strategickej polohe o Cyprus usilovali rôzne vonkajšie sily v celej jeho histórii a Cyprus si udržiava svoju strategickú dôležitosť v mocenskej politike aj dnes. Turecko si svoju prítomnosť obhajuje ochranou Turkov žijúcich na ostrove, ktorí sú v značnej menšine oproti dominantnému gréckemu obyvateľstvu. Ochrana obyvateľstva je pre Turecko rovnako dôležitá ako ochrániť si svoje južné pobrežie. S plánom na vybudovanie potrubia na prevoz ropy a zemného plynu z Azerbajdžanu a Strednej Ázie do južného zálivu Turecka sa dôležitosť Cypru pre Turecko ešte zvýšila. Pre Turecko je preto nemysliteľné aby kontrolu nad ostrovom vykonávala iba grécka časť populácie (Berg 2005: 223-226). Severocyperská turecká republika používa rovnakú menu ako Turecko a celkovo je krajina závislá na finančnej pomoci od svojho patróna. Turecká armáda je na severe Cypru stále prítomná a aj keď prítomnosť tureckej armády je podporovaná a schválená vládou TRNC, Cyperská republika a medzinárodné spoločenstvo to považujú za okupáciu a prítomnosť tureckej armády na Cypre bola odsúdená v niekoľkých rezolúciách Bezpečnostnej rady OSN. TRNC sa do značnej miery opiera o Turecko pokiaľ ide o bezpečnosť a ekonomickú podporu. Článok 10 ústavy TRNC udeľuje Turecku vojenskú kontrolu nad bezpečnostnými a policajnými silami v krajine. Snahy o zmenu tohto ustanovenia boli súčasťou balíka ústavných reforiem v roku 2014, tým sa ale nepodarilo získať parlamentnú podporu. Po svojom zvolení za prezidenta v roku 2015, Akinci vyhlásil, že by sa mali vzťahy medzi Tureckom a TRNC viac zrovnoprávniť a vystriedať dominantný prístup Turecka. To vyvolalo ostrú reakciu od tureckého prezidenta Erdogana, ktorý to považuje za prejav nevd'ačnosti (Freedom House 2016).

Ostrov Cyprus je vzdialený len 65 kilometrov od pobrežia Turecka a nachádza v blízkosti tureckých južných prístavov, ako je napríklad Mersin. Všetky turecké juhozápadné prístavy sú v blízkosti Cypru a kto ovláda ostrov je schopný mať nadvládu, alebo prinajmenšom vyvíjať tlak na tieto turecké prístavy. V prípade, že by krajina, ktorá riadi Cyprus ovládala tiež ostrovy v Egejskom mori, Turecko by bolo účinne obklopené na dvoch frontoch. Z tohto dôvodu Cyprus má význam pre Turecko nielen kvôli tureckej komunite na ostrove, ale hlavne z dôvodu svojej geostrategickej polohy a postavenia vo vzťahu ku Grécku vo východnom Stredomorí. Nie je preto žiadnym prekvapením, že hlavným a dlhotrvajúcim tureckým cieľom je, aby ostrov nepodľahol žiadnej potenciálnej nepriateľskej sile, najmä nie tradične nepriateľskému Grécku. Ani Spoločné členstvo v NATO so silnými spojencami, alebo dokonca možný vstup Turecka do EÚ, nikdy zmenšili turecké obavy týkajúce sa tejto geostrategickej otázky (Leigh, Vukovic 2011).

Cyprus má tiež dvojaký strategický význam pre Grécko. Na jednej strane je to ochrana gréckej časti populácie na ostrove a tým zvýšenie gréckeho vplyvu na Cypre. Na strane druhej sa tým Grécko stáva ešte dôležitejšie v očiach svojich partnerov v EÚ a NATO. Všetky tieto faktory vytvárajú značný stupeň neistoty pre Turecko, nehovoriac o tom akú hrozbu by pre Turecko znamenalo, keby sa začali budovať na ostrove ďalšie vojenské základne EÚ alebo Grécka (Leigh, Vukovic 2011). Medzi ďalšie štáty, pre ktoré je ostrov Cyprus dôležitým geostrategickým miestom patrí Veľká Británia, ktorá tu má hneď dve vojenské základne. Tieto vojenské základne sa nachádzajú v malej vzdialenosti od Blízkeho Východu, takže v prípade potreby môže Západ tieto základne využívať aj pre ich krátky čas doletu do tohto regiónu. Veľká Británia si nad týmito územiami udržuje absolútnu suverenitu nakoľko sa jedná o integrálnu súčasť Commonwealthu. Vojenské základne Akrotiri a Dhekelia zaberajú 3% územia ostrova a ďalšie 3% slúžia ako nárazníková zóna (Berg 2005: 228). Na Cypre sa tiež nachádzajú monitorovacie zariadenie britskej inteligencie. Pre Rusko je Cyprus dôležitý, pretože len 20 minút letu od ostrova sa nachádza ruská námorná základňa v Sýrii. Ďalším zainteresovaným štátom je Izrael, ktorého Mossad využíva Cyprus dlhodobo ako základňu pre niektoré svoje operácie. Taktiež veľká časť pôžičiek poskytnutých pre ostrov bola práve z Izraelu (Margolis 2014).

2.3 Kosovo

Krátky historický kontext:

Kosovo zažilo niekoľko pokusov o samostatný štát. Prvé jednostranné vyhlásenie nezávislosti prebehlo v roku 1991, kedy sa Kosovo oddelilo od Juhoslávie. Táto nezávislosť však nebola nikým uznaná a otázka nezávislosti Kosova ostala dlho nevyriešená. Po bombových útokoch v roku 1999 bola podpísaná Kumanovská dohoda, ktorá odvolala všetku srbskú políciu, armádu a administratívu z Kosova, a Kosovo sa tak stalo medzinárodným protektorátom pod záštitou OSN. Druhé vyhlásenie nezávislosti prebehlo v roku 2008 a odvtedy bolo Kosovo uznané viac ako 110 štátmi, vrátane USA, Veľkej Británie ale aj ďalšieho de facto štátu Taiwan.¹² Proti uznaniu Kosova stojí hlavne Srbsko a Rusko, avšak aj susedné krajiny Macedónsko a Čierna Hora, ktoré boli lojálne k Srbsku nezávislosť uznali tiež. Je možné, že prípad Kosova v jeho boji za nezávislosť bude mať nejaký vplyv na ostatné štáty požadujúce nezávislosť a že bude meniť normatívny medzinárodný rámec, ktorý uprednostňuje zachovanie existujúcich štátnych hraníc (Berg 2009: 219-221). Kosovo ilustruje situáciu bojujúcej menšiny usilujúcej o nezávislosť, ktorá je podporená mocnými štátmi (Great Powers) a je teda schopná získať nezávislosť od centrálnej vlády materského štátu a dosiahnuť čiastočné medzinárodné uznanie. Bez pomoci a podpory zvonku by Kosovo nebolo schopné odtrhnúť sa od Srbska a získať svoj súčasný status (Sterio 2009: 19-22). V lete 2008 vydalo Kosovo novú ústavu, v ktorej je garantované, že EÚ preberie monitorovaciu úlohu od OSN. Toto bolo vetované Ruskom a nakoniec sa rozhodlo, že EÚ môže poslať do Kosova svoju misiu, ale pod dohľadom OSN (Geldenhuis 2009: 107-126). Srbsko dôrazne protestuje proti vyhláseniu nezávislosti Kosova, na to používa všetky diplomatické prostriedky, ktorými sa snaží presvedčiť krajiny, aby Kosovo neuznali. Srbsko si navyše stále udržiava určitú kontrolu v severnej časti Kosova, kde žije srbská menšina, väčšinu obyvateľstva Kosova však tvoria etnický Albánci. Od roku 2011 sa EÚ snaží sprostredkovať rokovania medzi Srbskom a Kosovom, medzi dohadami, ktoré sa podarilo dosiahnuť patria tie, o voľnom pohybe osôb, uznávaní univerzitných diplomov, regionálnu spoluprácu a podobne. Avšak, k naplneniu týchto dohôd došlo v obmedzenom alebo žiadnom množstve (Woehrel 2013: 4-13). Kosovo čelí aj ďalším výzvam, okrem tých, ktoré sa týkajú boja za medzinárodné uznanie a postavenie etnických skupín v rámci krajiny. Podľa správ z Európskej komisie, krajina

¹² <http://www.kosovothanksyou.com>, nezávislá webová stránka, ktorá sa zaoberá sledovaním miery uznania Kosova

trpí slabými štátnymi inštitúciami vrátane inštitúcie súdnictva a presadzovania práva. Kosovo má vysoký úroveň korupcie a niekoľko sietí organizovaného zločinu.

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

Uznanie nezávislosti Kosova na začiatku roka 2008 slúžilo ako prejav moci v unipolárnom svete. USA jednostranne vyhlásili bývalý srbský autonómny región za jedinečný prípad etno-politického sebaurčenia a iniciovali jeho formálnu legitimizáciu (Markedonov 2013: 72-73). Rusko stojí rozhodne proti nezávislosti Kosova a blokuje jeho členstvo v OSN. Kosovo sa snaží vstúpiť do Európskej únie a NATO, ale to je v najlepšom prípade vzdialená vyhládka, z dôvodu neuznania Kosova zo strany niekoľkých štátov NATO a EÚ, rovnako ako aj chudoby a slabých inštitúcií v krajine. Západné krajiny na čele s USA boli jednými z prvých štátov, ktoré uznali nezávislosť Kosova hneď vo februári 2008. Dotačné programy USA sú namierené na podporu kosovských policajných služieb a posilnenie súdneho systému a miestnej správy v Kosove. Pomoc od USA slúži aj na poskytovanie policajtov a sudcov pre EULEX. Technická pomoc slúži na budovanie kapacít kosovskej vlády a parlamentu. USA tiež pomáha Kosovu pri zlepšovaní jeho systému vyššieho vzdelávania a významná časť podpory je zameraná na podporu integrácie srbskej menšiny do kosovskej vlády a spoločnosti.

Bombardovanie Juhoslávie v roku 1999 sa uskutočnilo pod hlavičkou NATO s americkým vedením, a jeho hlavným cieľom bolo zabrániť etnickým čistkám kosovských Albáncov zo strany Srbska. V čase intervencie NATO v Kosove v roku 1999 bola konfrontácia etnických čistiek dôležitejšia ako rešpektovanie medzinárodných hraníc. Aj takmer 20 rokov od skončenia vojny sú v regióne stále prítomné americké vojenské sily a Camp Bondsteel je najväčšou vojenskou základňou NATO na území Kosova a súčasne na celom Balkáne. Spojené štáty súhlasili s poskytnutím pomoci o sile približne 7000 vojakov ako súčasť síl KFOR NATO, ktoré pomáha udržiavať schopnú vojenskú silu v Kosove a má z úlohu zabezpečiť bezpečný návrat kosovských utečencov (NATO 2017). Vojenská kontrola US-NATO nad Kosovom slúži niekoľkým geostrategickým účelom. Prítomnosť USA v regióne umožňuje vyššiu kontrolu nad potenciálnymi strategickými plynovodmi a ropovodmi z Kaspického mora do Európskej únie ale tiež dohľad nad dopravnými koridorami spájajúcimi EÚ s Čiernym morom. Ďalším dôvodom pre podporu nezávislosti Kosova zo strany USA je ropovod AMBO,

ktorého štúdia na výstavbu bola financovaná americkou vládou. Ropovod má postaviť a prevádzkovať Albanian Macedonian Bulgarian Oil Corporation, ktorá je zaregistrovaná v USA. Ropovod by mal viesť z Kaspického mora cez Macedónsko až do albánskeho prístavu odkiaľ by mal byť presmerovaný do USA (Marketos 2009: 15-16).

Na pochopenie geopolitického postavenia Kosova je potrebné pozrieť sa bližšie na postavenie Balkánu z geopolitickej perspektívy. Európske pohraničie, ktoré zahŕňa strednú Európu, východnú Európu a Balkánsky polostrov, je zložené z menších a početnejších národov ako západná Európa. Nepriaznivá geografická poloha to do značnej miery vysvetľuje. Nedostatok prístupu k moru, početné pohoria, nedostatočné prírodné prekážky a blízkosť ázijských mocností definujú región. Tieto faktory brzdia vznik mocných štátov v regióne, a to poskytuje príležitosť pre vonkajšie sily ovládnuť európske pohraničie. Balkán je v procese euroatlantickej intergácie potrebné považovať za významnú geopolitickú súčasť Západu. Ako súčasť Západu, ktorý by ukončil akýkoľvek ruský vplyv v regióne. Na prípade dnešnej Ukrajiny však môžeme vidieť, že Rusko je ochotné chrániť si svoje geopolitické záujmy za každú cenu, rovnako ako je ochotné oponovať akýmkoľvek záujmom NATO v regióne. Energetická politika je dnes v centre rusko-balkánskych vzťahov. Je všeobecne známe, že Rusko hrá významnú úlohu vo svetovom zásobovaní energiou a preto ruské energetické spoločnosti prevzali vedúcu úlohu pri podpore ich podnikania v krajinách západného Balkánu. Hlavným spojencom Ruska v regióne je Srbsko. Ruskom podporovaný plynovod South Stream predstavuje zásah do srbskej ekonomiky a vzhľadom k dôležitosti projektu plynovodu South Stream by sa Balkán stal dôležitým európskym energetickým a transformačným centrom. Tieto nové geostrategické hry okolo plynovodu tiež oživilo ruské historické záujmy na Balkáne, Rusko sa snaží držať Srbsko mimo vplyvu NATO tým, že mu poskytuje vojenskú, ekonomickú a politickú pomoc. Srbsko je považované za sídlo ruskej politiky na Balkáne v boji proti členským krajinám NATO a šíreniu tureckého vplyvu na západnom Balkáne (Mulalic, Karic 2014: 4-16).

2.4 Taiwan

Krátky historický kontext:

Taiwan je najdlhšie existujúcim súčasným de facto štátom. Svoju existenciu datuje od roku 1949, kedy bola vyhlásená Čínska republika (ROC), ako samostatný štát oddeľujúci sa od pevninskej Čínskej ľudovej republiky (ČĽR). Podobne ako vláda Čínskej ľudovej republiky považuje Taiwan za svoju provinciu, tak aj vláda Čínskej republiky deklaruje, že ona je reprezentantom Číny. Taiwan nie je, na rozdiel, od ostatných de facto štátov, izolovaný politicky, kultúrne ani ekonomicky. Čínska republika bola členom OSN až do roku 1971 kedy ju nahradila ČĽR a odvtedy ju uznáva iba niečo málo cez 20 štátov, z toho ani jedna významná veľmoc a žiadny európsky štát s výnimkou Vatikánu. Od roku 1971 začala ROC nahradzovať konvenčné diplomatické styky s inovatívnou sieťou polo-oficiálnych a pseudo-diplomatických zastupiteľstiev. Zahraničná politika Taiwanu je veľmi pragmatická, ROC nadväzuje kvázi-diplomatické styky aj so štátmi, ktoré uznávajú politiku jednotnej Číny ČĽR. V roku 1991 prezident Taiwanu uznal suverenitu ČĽR nad pevninskou Čínou a tým ukončil dlhoročnú pozíciu Kuomitangu ako nárokovateľa na územie celej Číny (Bartmann 2008: 114-116). Taiwan je dnes demokratický štát, svoj prvý demokratický parlament dostal v roku 1991 a v roku 1996 bol prezident Taiwanu po prvýkrát zvolený priamo ľuďom. V tomto roku nastala celková zmena a politické elity sa snažia taiwanizovať spoločnosť, čo znamená, že vytvárajú novú taiwanskú identitu namiesto tej čínskej. Taiwan ako jeden z mála de facto štátov vydáva pasy, ktoré sú medzinárodne uznávané. Taiwan je tiež členom WTO, Olympískeho výboru a mnohých ďalších medzinárodných organizácií. Taiwan je teda normálne fungujúci demokratický štát, ktorý je však zároveň vládou v exile a de facto štátom v jednom (Bartmann 2008: 116-117).

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

Politika jednej Číny je v centre problému s medzinárodným neuznaním Taiwanu. Keď USA uznali ČĽR ako jediného reprezentanta Číny a ČĽR tak dostala miesto v Bezpečnostnej rade OSN, súhlasili aj s politikou jednej Číny, prerušili oficiálne diplomatické styky s Taiwanom a ukončili zmluvu o vzájomnej obrane z roku 1954. Taiwan sa teda začal dostávať do pozície izolovanej krajiny. Napriek tomu si však USA udržali silné para-diplomatické styky s Taiwanom a čo je dôležitejšie, USA

ostalo zaviazané k ochrane Taiwanu v prípade anexie ostrova. USA tiež ďalej pokračujú v predaji armádnej technológie a zbraní. Okrem dodávok zbraní sa Spojené štáty podieľajú na výcviku taiwanských pilotov priamo v USA (Geldenhuis 2009: 208-233). USA je teda napriek oficiálnemu neuznaniu Taiwanu, najväčším podporovateľom jeho nezávislosti. V roku 1979 vstúpil do platnosti Zákon o vzťahoch s Taiwanom, ktorý schválil americký kongres a, v ktorom uisťujú Spojené štáty Taiwan o svojich záväzkoch na teritoriálnu ochranu ostrova. Ďalej sa v ňom píše o dodávkach zbraní a ekonomickej spolupráci (Taiwan Relations Act 1979). Napriek tomu sa nejedná o bezpečnostnú alianciu, tak ako je tomu napríklad v prípade Japonska. USA nepovažujú Taiwan za suverénny štát a jeho otázku považujú stále za nevyriešenú, napriek tomu však neuznávajú nároky ČĽR na Taiwan. USA sa nezaväzuje otázku Taiwanu riešiť a ponecháva riešene na dvoch Čínskych republikách, dodáva však, že toto riešenie musí byť mierové. Politika USA teda nevyjadruje preferenciu v podobe výsledku, zaujíma ju hlavne proces, akým sa k výsledku Taiwan a ČĽR dopracujú. Všetky vzťahy medzi USA a Taiwanom však musia prebiehať na neoficiálnych kanáloch a v režime strategickej nejednoznačnosti. ČĽR by mohla akékoľvek vybočenie z nejednoznačnosti považovať za porušenie politiky jednej Číny a to USA nechcú riskovať. Preto vojenská pomoc Taiwanu je pre USA čisto strategickou záležitosťou. Taiwan predstavuje pre USA vstup do juhovýchodnej Ázie a preto fyzické zabratie Taiwanu kontinentálnou Čínou by zničilo akúkoľvek stratégiu USA snažiacu sa o bezpečnostný balans s ČĽR. Samotný Taiwan je deviaty najväčší obchodný partner Spojených štátov a Spojené štáty sú druhým najväčším obchodným partnerom Taiwanu (Bureau Of East Asian And Pacific Affairs 2016).

Strategický význam pre USA začal mať Taiwan počas Kórejskej vojny, kedy si USA uvedomilo jeho dôležitú geografickú polohu aj v kontexte ochrany Japonska. Taiwan je kvôli svojej polohe strategickým vstupom do juhovýchodnej Ázie, pokiaľ by bol Taiwan nezávislý mohlo by to oslabiť bezpečnosť ČĽR v konvenčnom slova zmysle ale aj v zmysle straty dôveryhodnosti voči tretím krajinám a vzostupu separatistických tendencií po celej krajine. USA dodáva Taiwanu vojenský materiál a zbrane, pričom toto dodávanie zbraní má za účel zastrašiť potencionálny útok zo strany pevninskej Číny. Čím bude kredibilita zastrašenia vyššia, tým bude reálna vojenská hrozba zo strany ČĽR nižšia. Dodávky zbraní pre Taiwan majú však aj

politický rozmer, ktorý vyjadruje postoj USA k ČĽR a zároveň aj mieru americkej podpory pre Taiwan. Dodávanie zbraní môže tiež zvýšiť vyjednávaciu pozíciu Taiwanu voči Číne a krajina sa tak nemusí cítiť fyzicky ohrozená. Z ekonomického hľadiska je to pre USA rovnako výhodné; objem dodávok sa pohybuje v niekoľkých miliárdach amerických dolárov (Geldenhuis 2009: 208-233).

Taiwan sa nachádza v ázijsko-tichomorskom regióne, ktorý je dôležitým geopolitickým bodom pre USA a Čínu zároveň. Americká vojenská prítomnosť sa tu nachádza v hneď niekoľkých štátoch – Južná Kórea, Japonsko, Filipíny a ďalšie. Ich prítomnosť im umožňuje zapájať sa do diania v regióne a zároveň ho aj ovplyvňovať. Súčasne je to geopolitický prostriedok proti zadržaniu čínskeho expanzívneho postupu. Pokiaľ by sa USA rozhodlo nedovážať vojenskú techniku Taiwanu a zrušiť svoje bezpečnostné záruky, malo by to silný dopad na celý región. V prípade obsadenia Taiwanu ČĽR by sa rozpadla celá bezpečnostná štruktúra ázijsko-pacifického regiónu, ktorú USA budujú už niekoľko desaťročí. Navyše by utrpela reputácia USA ako ochráncu demokracie, pokiaľ by sa rozhodli upustiť od ochrany demokratického Taiwanu na úkor komunistickej Číny.

2.5 Somaliland

Krátky historický kontext:

Somaliland je napriek silným historickým a právnym nárokom na suverenitu stále medzinárodne neuznaným štátom, ktorý sa v roku 1991 oddelil od Somálska. Paradoxne však fakt, že nedosiahol vonkajšej legitimacy, viedol k posilneniu legitimacy vnútornej. Vznikom Somalilandu sa vytvorila v Africkom rohu nezvyčajná situácia, kde je Somaliland fungujúca, avšak neuznaná krajina, a Somálsko je medzinárodne uznaná krajina, avšak je to zrútený štát (failed state), ktorý má problém s vnútornou suverenitou a zlyháva v úsilí ovládať územie, ktoré deklaruje za svoje. Somálsko získalo vo Failed State Index¹³ 9,5 bodu z 10, umiestnilo sa teda na prvom mieste medzi všetkými zrútenými štátmi na svete. Somálsko sa teda radí k štátom s najnižšou mierou legitimacy na svete (Fund for Peace 2016). Somálsko ako krajina nepredstavuje pre Somaliland vojenskú hrozbu a na rozdiel od ostatných štátov v Afrike sa Somaliland teší vysokej legitimitate medzi svojimi obyvateľmi. Medzi ostatnými de facto štátmi má v tejto

¹³ Failed State Index je prieskum, ktorý každoročne vyhodnocuje stupeň korupcie, efektívnosti vládnutia, politickej zodpovednosti, nelegálnej ekonomiky a podobne a ktorý každoročne vydáva Fund For Peace

diplomovej práci špeciálne postavenie; okrem toho, že je jediným de facto štátom na africkom kontinente, je aj jediným štátom bez externého patróna. Somaliland dosiahol nezávislosť a dokázal si ju udržať na okraji medzinárodného spoločenstva iba prostredníctvom svojich vlastných síl. Po dekolonizácii Afriky, tu má geopolitika tendenciu rešpektovať koloniálne hranice, teda hranice stanovené európskymi koloniálnymi mocnosťami v 19. storočí. Na celom africkom kontinente, prebehli len dve významné zmeny od roku 1960. Oddelenie Eritrei od Etiópie, v roku 1993 a oddelenie Južného Sudánu od Sudánu v roku 2011. Africká únia, na ktorú sa medzinárodné spoločenstvo spolieha, má tendenciu opakovať, že uznanie Somalilandu by spustilo separatistické hnutia v celom regióne. Somaliland môže byť teda nezávislým len so súhlasom Somálska. Proti tomu obyvatelia Somalilandu často argumentujú názorom, že Somaliland, na rozdiel od Somálska, sa drží starých koloniálnych hraníc a má dokonca aj predchádzajúce skúsenosti so štátnosťou (pred nezávislosťou bolo územie samostatnou časťou britskej kolónie). Napriek tomu však táto časť Afriky predstavuje pre medzinárodné spoločenstvo hrozbu a pokiaľ bude Somálsko budiť u medzinárodného spoločenstva primárne bezpečnostné obavy, nebude mať Somaliland dobré vyhliadky na nezávislosť. Na teraz jediná šanca akoby Somaliland mohol získať medzinárodné uznanie je, že by jeho existenciu uznal materský štát, tak ako to bolo v prípade Eritrei alebo Južného Sudánu (Pegg, Kolsto 2014: 3-8).

Zapojenie medzinárodného spoločenstva a geopolitický kontext:

Napriek tomu, že Somaliland nie je medzinárodne uznaným žiadnym štátom, podpisuje medzinárodné zmluvy a vstupuje do diplomatických vzťahov s Organizáciou Spojených národov, Ligou arabských štátov, Európskou úniou a ďalšími krajinami, ako je Veľká Británia alebo Spojené štáty americké. OSN, EÚ a rôzne ďalšie štáty majú svoje programy podpory aj v Somalilande, ale keďže nesmú považovať Somaliland za nezávislý štát, ich sídla sa nachádzajú v iných afrických štátoch. Oficiálne medzinárodné uznanie však nedostal Somaliland od vyhlásenia nezávislosti v roku 1991 ani jedno, pre medzinárodné spoločenstvo je tak oficiálne autonómnu oblasťou Somálska (Pegg, Kolsto 2014: 1-8). Somaliland je v stave, v ktorom sa rozvojové a darcovské agentúry môžu zamerať skôr na pomoc trvalo udržateľnému rozvoju než na reakcie na núdzové situácie a humanitárnu pomoc ako je to v prípade jeho materského štátu Somálska. Nedostatok uznania však spôsobuje večný problém pri zabezpečovaní udržateľných vzťahov, ktoré by mohli uľahčiť obchod a priniesť životaschopné

hospodárske vzťahy s inými krajinami (Sabroe, Larsen 2015: 3-5). Somaliland je nepostrádateľným partnerom medzinárodného spoločenstva v boji proti pirátstvu, obchodovaniu s ľuďmi, finančnej trestnej činnosti, terorizmu v jednom z najnestabilnejších regiónov sveta (Riegl, Doboš 2014: 187). V roku 2012 bol Somaliland po prvýkrát prizvaný na medzinárodnú konferenciu, ktorá sa zaoberá otázkou Somálska. Prezidenti Somálska a Somalilandu sa neskôr stretli v Ankare a zatiaľ sa situácia javí tak, že Turecko bude hlavným mediátorom v tomto spore (mfa.gov.tr 2013). Somaliland má šancu stať sa dôležitým medzinárodným námorným a leteckým dopravným uzlom, preto úzke vzťahy so Somalilandom môžu poskytnúť Turecku na africkom kontinente mimoriadny komerčný a geopolitický vplyv.

Pal Kolsto tvrdí, že problém s angažovanosťou medzinárodnej komunity v problematike de facto štátov je spojený s ich nízkou prioritou a snahou o vyriešenie (Kolsto 2006: 724-730). Medzinárodné spoločenstvo niekoľkokrát zopakovalo, že otázka Somalilandu musí byť najskôr otvorená v rámci Africkej únie. Etiópia, ako domov Africkej únie nechce, aby otázka jeho nezávislosti rozdelila členské štáty. Napriek tomu, že sa Etiópia považuje za podporovateľa nezávislosti Somalilandu, neexistujú žiadne známky toho, že Etiópia je pripravená uznať Somaliland. Navyše je existujúci status quo pre Etiópiu výhodný a silný štát v bezprostrednej blízkosti by mohol znamenať hrozbu a pokles obchodných príležitostí, hlavne pokiaľ by sa prístav Bernera otvoril širšiemu svetu. Neuznanie Somalilandu tiež vyhovuje susedskému Džibutsku, ktoré v ňom vidí konkurenciu z hľadiska obchodných možností. (Pegg, Kolsto 2014: 6). Napriek tomu, že Somaliland udržiava štandardne dobré vzťahy so svojimi susedmi, jeho bezprostrední susedia mu neľahčujú získanie medzinárodného uznania a práve naopak uľahčili politikom Západu odložiť otázku uznania Somalilandu a zachovania statusu quo krajiny.

Africká únia je naklonená zachovaniu statusu quo, hlavne pokiaľ je Egypt, ako predstaviteľ veľkej africkej mocnosti, v opozícii voči nezávislosti Somalilandu. Somaliland sa nachádza na pobreží Červeného mora a má dobré vzťahy s Etiópiou a preto sa Egypt obáva o svoju strategickú pozíciu v Červenom mori a Suezskom prielave, v prípade, že by sa Somaliland stal nezávislým. Egypt a Etiópia sú navyše v rozpore ohľadom používania vôd Nílu a preto si Egypt nemôže dovoliť aby mala Etiópia silného spojenca v regióne. Pozícia Somalilandu voči strategickým záujmom Egypta

predstavuje významnú prekážku v snahe Somalilandu o medzinárodné uznanie, pretože jeho možná nezávislosť by spochybnila dominanciu Egypta v Červenom mori (Fadal 2013: 42-45). Etiópia ako spojenec Somalilandu, je krajinou s druhou najväčšou populáciou v Afrike a je to jediná krajina v regióne, ktorá nemá prístup k moru. Z tohto hľadiska je hlavným motívom udržania dobrých vzťahov so Somalilandom možnosť využívania jeho prístavu Berbera na obchodné účely (Hoehne 2015: 18-23).

Ako poznamenal Trzcinski (2004)¹⁴, úspešná secesia závisí od podpory silných vonkajších štátov, ktoré majú záujem o novovzniknutý štát. Somaliland zatiaľ nebol schopný prilákať mocný štát, ktorý by presvedčil medzinárodné spoločenstvo o jeho význame. Toto sa však môže ľahko zmeniť, pretože región v ktorom sa Somaliland nachádza je nesmierne dynamický. Somaliland leží v strategickej oblasti, ktorá spája južné pobrežie Adenského zálivu, Červené more a Africký roh. Tento strategický región je dôležitý rovnako pre obchodné príležitosti, ako aj pre bezpečnosť krajín, ktoré sú v tomto regióne zaangažované. Červené more je strategickým miestom, ktoré spája obchodné vzťahy medzi Európou, Perzským zálivom a východnou Áziou. Pred a počas Studenej vojny bol prístav Berbera strategickým miestom pre USA aj Sovietsky zväz. V mnohých ohľadoch zohráva Somaliland vďaka svojmu strategickému umiestneniu na križovatke Afriky a Ázie, ústrednú úlohu aj po skončení Studenej vojny. Na jednej strane leží v epicentre série konfliktov, prebiehajúcich aj tých potenciálnych. Na druhej strane sa od roku 2000 výrazne zvyšuje jeho hospodárska prosperita. Somaliland začal byť veľmi strategicky dôležitým aj po tom ako vypukla vojna v Jemene a krajiny Blízkeho východu si uvedomili jeho strategickú pozíciu a možný potenciál. Strategická poloha Somalilandu a jeho nevyriešený medzinárodný status viedli Spojené arabské emiráty (SAE) k uzavretiu dohody o výstavbe vojenskej základne v prístave Berbera. SAE získali podpisom zmluvy 30-ročnú kontrolu prístavu s automatickým predĺžením na 10 rokov (BBC World Service 2016). Vojenská základňa v tejto časti Afriky bude slúžiť Spojeným arabským emirátom v ich boji proti Jemenu¹⁵, v ktorom sú hlboko angažované.

¹⁴ *The Significance of Geographic Location for the Success of Territorial Secession. African Example. Miscellanea Geographica* Warszawa 2004, Vol. 11, s. 207-216

¹⁵ Jemen, iba cez Adenský záliv vzdialený od Somalilandu, je od roku 2014 vo víre občianskej vojny

Pokiaľ ide o nerastné bohatstvo v krajine, existujú predpoklady, že na pobreží Somalilandu sa nachádzajú ložiská ropy a zemného plynu, pretože však Somaliland nie je medzinárodne uznávaným štátom, nadnárodné ťažobné spoločnosti nie sú oprávnené tam začať ťažbu. Zatiaľ teda všetky potencionálne zdroje nerastných surovín patria Somálsku, ktoré však rovnako nemá zdroje na ich preskúmanie (Ali 2013: 9). V prípade, že by sa Somálsku podarilo získať nezávislosť a potvrdili by sa dohady o nerastnom bohatstve, ovplyvnilo by to rozloženie síl v Africkom rohu a podkopalo význam Etiópie ako lídra regiónu.

Záver

Diplomová práca si kládla z úlohu overiť pravdivosť hlavnej hypotézy a teda tvrdenia, že kľúčový vplyv na medzinárodne-politický status de facto štátov majú geopolitické záujmy vonkajších aktérov. Prípadové štúdie overili pravdivosť tejto hypotézy pomocou analýzy vplyvu kľúčových hráčov v jednotlivých de facto štátoch. De facto štáty slúžia ako projekcia záujmom silnejších štátov, ktoré si prostredníctvom nich naplňujú svoje geostrategické ciele. Ako sme ukázali aj na príklade de facto štátov na Kaukaze, ktoré je miestom, o ktorého vplyv usilujú viaceré svetové mocnosti, je existencia de facto štátov kľúčová na rozloženie moci v regióne. Stále dôležitejším ostáva zabrániť vplyvu Európskej únie a Spojených štátov amerických v regióne, ktorý je dôležitým tranzitným miestom a zároveň ložiskom strategických komodít a bol dlhé roky ruskou zónou vplyvu. Rusko sa dlho považuje za patróna post-sovietskych de facto štátov, avšak práve táto podpora môže byť dôvodom neuznania týchto de facto štátov širším medzinárodným spoločenstvom, pretože v nich vidia projekciu strategických záujmov Moskvy. Druhý predpoklad a teda, že štáty, ktoré majú podporu od iných silných štátov majú aj väčšiu šancu na získanie de iure nezávislosti sa nepotvrdil, pretože medzinárodné spoločenstvo má tendenciu vnímať de facto štáty so silným patronátom ako bábkové štáty. Táto kauzalita sa pritom nevzťahuje iba na post-sovietske de facto štáty, ale aj na Severocyperskú tureckú republiku.

Keď v roku 2008 vyhlásilo Kosovo nezávislosť a bolo uznané veľkým množstvom štátov, medzinárodná komunita sa obávala, že to vytvorí precedens pre ďalšie separatistické hnutia po celom svete. Kosovo však túto vlnu nevyvolalo, ale čo je dôležitejšie, udelenie de iure nezávislosti Kosovu od významných štátov nevedlo k prehodnoteniu nevyriešeného statusu aj u ostatných separatistických hnutí. Najvýznamnejšie štáty sveta, takzvané Great Powers, vedú svoju medzinárodnú politiku na základe svojich vlastných záujmov a v tomto duchu podporujú len štáty, ktoré im pomáhajú naplniť ich ciele a podľa tejto dynamiky sa riadi aj právo na externé sebaurčenie. Great Powers teda chránia a uznávajú princíp práva na sebaurčenie národov, avšak rozhodnú sa podporiť len tie prípady, ktoré sú v zhode s ich dlhodobými záujmami. Moc najvýznamnejších štátov sveta tak priamo ovplyvňuje koncept suverenity a politicky formuje úsilie o externé sebaurčenie. Sú to politicky najsilnejšie krajiny sveta, ktoré ovplyvňujú výsledok väčšiny úsilí o sebaurčenie a nezávislosť cez

svoju vojenskú, ekonomickú a politickú dominanciu vo svete. V dnešnom svete tak právo na externé sebaurčenie vyžaduje mix legálnych a politických kritérií a suverenita sa stáva politickým konštruktom.

De facto štátnosť sa zrodila v prostredí, kde neexistuje zhoda medzi relevantnými stranami na tom kto, a za akých podmienok môže získať nezávislosť. De facto štátom sa tak dostáva príliš veľa alebo príliš málo pozornosti. Nedostatok pozornosti zo strany medzinárodného spoločenstva a prílišná pozornosť zo strany patróna, na ktorej stojí ich prežitie. Na začiatku práce sme si stanovili tri výskumné otázky a empirický výskum v druhej kapitole nám ponúkol odpovede na všetky. Prvá výskumná otázka sa týkala postoja medzinárodného spoločenstva k de facto štátom; tu bolo vždy vidieť snahu o vyriešenie konfliktu medzi materským štátom a secesionistickým hnutím mierovými prostriedkami. Ani v jednom z de facto štátov, ktoré sme v práci skúmali nebola zistená úplná ignorácia zo strany medzinárodného spoločenstva ale skôr snaha o vyriešenie situácie prostredníctvom rokovaní v rámci medzinárodných inštitúcií. Napriek tomu, že väčšia časť štátov, ktoré v práci skúmame nedostala de iure uznanie od medzinárodného spoločenstva bolo zistené, že určitý stupeň medzinárodnej spolupráce prebieha v každom z de facto štátov. Avšak vo všetkých prípadoch, okrem Kosova a Taiwanu, sa medzinárodné spoločenstvo snažilo zachovať integritu materského štátu a aj v prípade podpory de facto entity nebolo cieľom udelenie de iure nezávislosti ale skôr získanie určitého vplyvu v krajine, ktorý by v dlhšom horizonte mohol viesť k vyriešeniu konfliktu. Dôvodov pre tieto kroky je niekoľko, ale aj tu prevažuje ochrana územnej celistvosti štátov spojená s vnímaním väčšiny de facto štátov ako bábkových štátov silnejších hráčov. Toto je prípad všetkých post-sovietskych de facto štátov a z časti aj prípad Severocyperskej tureckej republiky. Podpora od jedného silného štátu sa teda ukázala byť jedným z dôvodov na neuznanie de facto štátu širšou medzinárodnou komunitou.

Druhá výskumná otázka sa týkala motívov, ktoré vedú iné štáty k podpore de facto štátu a dôležitý bol tiež druh podpory, ktorý dostávajú. Na začiatku bolo avizované, že na zistenie existencie patróna v de facto štáte je nutné sa pozrieť na druh a intenzitu vzťahov. Pokiaľ by existencia de facto štátu nebola možná bez podpory iného štátu, hovoríme o patronáte. Všetky štáty, okrem Somalilandu, predstavené v tejto práci majú svojho patróna. Keďže de facto štáty spoliehajú na patróna ako na garanciu

svojej existencie je možné v nich získať značný vplyv. Patrón pritom vždy sleduje svoje vlastné záujmy a môže na jednej strane brániť pohlteniu de facto štátu materským štátom a na strane druhej zabrániť vyriešeniu konfliktu, pokiaľ by jeho záujmom viacej vyhovoval status quo. Toto tvrdenie sa ukázalo ako pravdivé vo väčšine prípadových štúdií. Turecko ako patrón Severného Cypru blokuje vyriešenie konfliktu na ostrove odvolávajúc sa na ochranu tureckej menšiny. Rusko si svojimi zásahmi do vnútorných záležitostí štátov na Kaukaze vytvára svoju zónu vplyvu a nemá záujem na vyriešení konfliktu, pokiaľ by to nebolo v zhode s jeho vlastnými záujmami. Navyac zmluvy o spoločnej obrannej politike a o zlúčení obranných síl, ktoré Rusko uzavrelo s Abcházskom a Južným Osetskom možno považovať za de facto anexiu týchto krajín. Dôležitým faktorom vplyvu patróna v de facto štátoch je jeho podpora, ktorej sa mu dostáva od obyvateľov. Rusko na to využíva propagandu medzi bežným obyvateľstvom, ktoré potom vníma ruské zásahy do politiky svojho štátu pozitívne. Kosovo vníma západné krajiny ako garanciu nezávislosti voči Srbsku a Taiwan je spojený so Spojenými štátmi podporou demokracie a ľudských práv čím sa vymedzuje voči Čínskej ľudovej republike. Politika patróna v de facto štátoch je úspešná pokiaľ medzinárodné spoločenstvo nejaví väčšiu snahu o vyriešenie konfliktu.

Motívy podpory de facto štátu sme si na začiatku práce rozdelili do dvoch skupín, osobný profit a citové úvahy. Osobný profit jasne dominoval pri motívoch zapojenia sa do záležitostí a podpory de facto štátov, a získanie strategického vplyvu v regióne a kontrola regiónu, ktorá by slúžila vlastným geopolitickým záujmom boli na prvom mieste. Strategicko-geografická poloha de facto štátu je kľúčový faktor, ktorý ovplyvňuje jeho vzťahy s ostatnými aktérmi v regióne a vo svete. Tu nájdeme aj odpoveď na tretiu výskumnú otázku týkajúcu sa geopolitickej role de facto štátov. Geopolitickú úlohu si väčšina de facto štátov plní ako vyvažovateľ mocenského vplyvu v regióne. De facto štáty slúžia ako nástroje mocenskej politiky určitej skupiny štátov a ich existencia, respektíve prežitie a súčasne ich medzinárodne-politický status je tak priamo spojený s ich geopolitickým významom a to v zmysle ich územnej relevantnosti vo vzťahu k inému štátu.

Summary

The de facto states' strategic geographical position is a key factor influencing its relations with other states in the region and in the world. Their international status is thus directly linked to their geopolitical significance in terms of their territorial relevance in relation with other states. The Great Powers are conducting their international policy following their own interests, and in this sense, they support only the states that help them to achieve their goals. Thus Great Powers protect and recognize the principle of the right to self-determination of nations, but will only support those cases that are consistent with their long-term interests. The power of the most important states of the world thus directly influences the concept of sovereignty and politically shapes the effort of external self-determination. The most powerful countries in the world affect the outcome of the most efforts for self-determination and independence over their military, economic and political dominance in the world. In today's world, the sovereignty has become a political construct and the right to external self-determination requires a mix of legal and political criteria.

At the beginning of the work, we identified three research questions and empirical research in the second chapter offered us answers. The first research question concerned the attitude of the international community to de facto states; international community has always attempted to resolve the conflict between the mother state and the secessionist movement by peaceful means. None of the de facto states that we have examined in this thesis has been found to be completely ignored by the international community, and there were rather attempts to resolve the situation peacefully through negotiations within international institutions.

The reasons to support de facto states were divided into two groups: personal profit and emotional considerations. Personal profit clearly dominated the motives of engaging in the de facto states; gaining strategic influence in the region, and controlling the region were the most important.

Použitá literatura

ALI, Nasir (2013). *Overcoming Diplomatic Isolation: Forging a New Somaliland Approach*. In: Somaliland Statehood, Recognition and the Ongoing Dialogue with Somalia. Social Research and Development Institute (SORADI). s. 1-20. Dostupné z: https://ke.boell.org/sites/default/files/somaliland_statehood_recognition_and_the_ongoing_dialogue_with_somalia.pdf

BACCHELI, T.; Bartmann, B. and H. Srebrnik. (2004). eds. *De facto States: The Quest for Sovereignty*. London, New York: Routledge. ISBN 0-714-65476-0

BARTMANN, Barry. (2008). *Between De Jure and De Facto Statehood: Revisiting the Status Issue for Taiwan*. Island Studies Journal Vol. 3, No. 1. 2008 s. 113-128

BAUMAN, Zygmunt. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press. ISBN 0-7456-2409-X

BERG, Eiki. (2005). *Pooling Sovereignty, Loosing Territoriality? Making Peace in Cyprus and Moldova*. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie – 2006, Vol. 97, No. 3, s. 222-236

BERG, Eiki. (2009). *Re-Examining Sovereignty Claims in Changing Territorialities: Reflection from 'Kosovo Syndrome'*. Geopolitics, 14:219-234. s. 219-234. ISSN 1465-0045

BERG, Eiki, a KUUSK, E. (2010). *What makes sovereignty a relative concept? Empirical approaches to international society*. Political Geography, Vol. 29 No. 1. s. 40–49.

BERG, Eiki and MOLDER Martin. (2012). *Who is entitled to 'earn sovereignty'? Legitimacy and regime support in Abkhazia and Nagorno-Karabakh*. Nations and Nationalism Vol. 18. N.3. s. 527-545 DOI: 10.1111/j.1469-8129.2011.00527.

BERG, Eiki., a TOOMLA, Raul. (2013). *Mission Impossible in Cyprus? Legitimate Return to the Partnership State Revisited*. Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity. Vol. 41 No. 2, s. 276–292.

BERG, Eiki (2015) *Was the West's Engagement with Abkhazia Doomed to Fail*. PONARS Eurasia Policy Memo No. 375. s. 1-5

BOBICK, Michael. 2011. *Profits of Disorder: Images of the Transnistrian Moldovan Republic*. Global Crime 12(4). s. 239–265.

BOBICK, Michael. 2012 *Performative Sovereignty: State Formation in the Transnistrian Moldovan Republic*. Ph.D. dissertation, Department of Anthropology, Cornell University.

BUCHANAN, Allen. (1991): *Toward a Theory of Secession*. Ethics, 2/1991, s. 322-342.

- BUCHANAN, Allen. (1997): *Theories of Secession*. Philosophy & Public Affairs, 1/1997, s. 31-61.
- GRAHAM, Benjamin A. T. and HORNE, Benjamin. (2012) *Unrecognized States: A Theory of Self-Determination and Foreign Influence* APSA 2011 Annual Meeting Paper. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1900411>
- BUZARD, Kristina; GRAHAM, Benjamin A.T.; a HORNE, Ben. (2014). *Unrecognized States: A theory of Self-Determination and Foreign Influence* Economics Faculty Scholarship. Paper 157. Dostupné z <http://surface.syr.edu/ecn/157>
- CASPERSEN, Nina. (2009). *Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States*. The International Spectator, 47–60.
- CASPERSEN, Nina. (2011). *Democracy, nationalism and (lack of) sovereignty: the complex dynamics of democratisation in unrecognised states*. Nations and Nationalism, Vol. 17 No. 2. s. 337–356.
- CASPERSEN, Nina. (2012). *Unrecognized states: the struggle for sovereignty in the modern international system*. Cambridge, Malden: Polity Press. ISBN-13: 978-0-7456-5342-6
- CASPERSEN, Nina. (2013). *The South Caucasus after Kosovo: Renewed Independence Hopes?* Europe-Asia Studies. Vol. 65. No. 5. s. 929-945 ISSN 0966-8136
- CASPERSEN, Nina. (2016). *Making Peace with De Facto States*. The Annual of Language & Politics and Politics of Identity. Vol. X, No. 1. s. 7-18
- CONSTANTINO, C. M., a PAPADAKIS, Y. (2001). *The Cypriot State(s) in situ: Cross-ethnic Contact and the Discourse of Recognition*. Global Society, 15 (2), 125–148.
- CRAWFORD, James (2006). *The creation of states in international law*. 2nd ed. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN 978-0-19-922842-3.
- DENG F.M., KIMARO S., LYONS T., ROTHCHILD D., & ZARTMAN D., (1996). *Sovereignty as Responsibility: Conflict Management in Africa*. Washington: Brookings Institution Press 1996.
- DITRYCH, Ondřej (2006). *Náhorní Karabach a řešení mezinárodních konfliktů podle realistické tradice*. Medzinárodní Vztahy 4/2006. s. 27-47
- Dunn, Elizabeth C. and Bobick, Michael S. (2014). *The Empire Strikes Back: War without War and Occupation without Occupation in the Russian Sphere of Influence*. American Ethnologist Vol. 41. No. 3. s. 405-413.
- FABRY, Mikulas (2010). *Recognizing States: International Society and the Establishment of New States Since 1776*. New York: Oxford University Press

- FABRY, Mikulas (2012). *The contemporary practice of state recognition: Kosovo, South Ossetia, Abkhazia, and their aftermath*. Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity, 40:5, 661-676
- FABRY, Mikulas (2013) *Theorizing state recognition*. International Theory. 5(01), s. 165-170 DOI: 10.1017/S1752971913000080. ISSN 1752-9719.
- FABRY, Mikulas (2016). *Unrecognized States and National Identity*. The Annual of Language & Politics and Politics of Identity. Vol. X, No. 1. s. 19-30
- FADAL, Filsal (2013). *Challenges to Somaliland Independence*. In: Somaliland Statehood, Recognition and the Ongoing Dialogue with Somalia. Social Research and Development Institute (SORADI). s 36-48. Dostupné z: https://ke.boell.org/sites/default/files/somaliland_statehood_recognition_and_the_ongoing_dialogue_with_somalia.pdf
- GELDENHUYS, Deon (2009) *Contested states in world politics*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN 978-0-230-57552-3.
- GLASSNER, M.I. a DE BLIJ, H.J. (1988). *Systematic Political Geography* (4th edition). New York, Chichester, Brisbane, Toronto, Singapore: John Wiley and Sons. ISBN 0-471-63583-9.
- HERACLIDES, Alexis. (1990). *Secessionist Minorities and External Involvement*. International Organization, Vol. 44, No. 3 (Summer 1990), s 341-378
- HIROSE, Yoko. (2016). *Unrecognized States in the Former USSR and Kosovo: A Focus on Standing Armies*. Open Journal of Political Science, Vol. 6, s. 67-82
- HOEHNE, M.V. (2015) *Between Somaliland and Puntland Marginalization, militarization and conflicting political visions*. London: Rift Valley Institute 2015. ISBN 978-1-907431-13-5
- HOCH, Tomáš, BAAR, Vladimír a \, Vincent (2010). *Podmínky demokratizace v de facto státech: Případová studie Abcházie*. Středoevropské politické studie, Vol. 12, No. 4, s. 285-300.
- HOCH, Tomáš, KOPEČEK, Vincent a BAAR, Vladimír (2012). *Role občanské společnosti při transformaci separatistických konfliktů na Jižním Kavkaze*. Mezinárodní vztahy 2/2012, s. 5-28
- HOLSTI, K. J. (2004). *Taming the sovereigns: institutional change in international politics*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN: 9780521541923.
- JACKSON, Robert. (1990). *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-35310-6
- JAKŠA, Urban. (2015). *The changing landscape of de facto states*. placethatdontexist.wordpress.com [online]. 2015 [cit. 2016-11-27]. Dostupné z:

<https://placesthatdontexist.wordpress.com/2015/08/09/the-changing-landscape-of-de-facto-states/>

JAKŠA, Urban. (2014). *Geopolitical Role of Unrecognized States in South Caucasus: Affirmation or Erosion of Sovereignty?* Prednáška. In: Strategic and Geopolitical Issues in the Contemporary World Conference 2014, 14. 11. 2014, Praha

JENTZSCH, Greg. (2009). *What are the main causes of conflict in South Ossetia and how can they best be addressed to promote lasting peace?* In: The BSIS Journal of International Studies, Vol 6 (2009). Dostupné z: <https://www.kent.ac.uk/brussels/documents/journal/2009/Greg%20Jentzsch%20-%20What%20are%20the%20main%20causes%20of%20conflict%20in%20South%20Ossetia%20and%20how%20can%20they%20best%20be%20addressed%20to%20promote%20lasting%20peace.pdf>

KAKACHIA, K. K. (2011). *Challenges to the South Caucasus regional security aftermath of Russian-Georgian conflict: Hegemonic stability or new partnership?*. Journal of Eurasian Studies, 2, s. 15-20.

KING, Charles. (2001). *The Benefits of Ethnic War: Understanding Eurasia's Unrecognized States*. World Politics, 53, s. 524-552.

KOLOSSOV, Vladimir A., a John O'LOUGHLIN. (2011). *After the Wars in South Caucasus State of Georgia: Economic Insecurities and Migration in the 'De Facto States of Abkhazia and South Ossetia.'*. Eurasian Geography and Economics vol. 52. s. 631-654

KOLSTO, Pal. (2006). *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States*. Journal of Peace Research 43, no. 6, s. 723-740. ISSN 0022-3433

KOLSTO, Pal. and H. BLAKKISRUD (2008). *Living with Non-recognition: State- and Nation-Building in South Caucasian Quasi-States*. Europe-Asia Studies 60, no. 3

KOPEČEK, Vincenc (2016). *Political institutions in the post-Soviet de facto states in comparison: Abkhazia and Nagorno-Karabakh*. The Annual of Language & Politics and Politics of Identity (ALPPI), Vol. X, No. 1 2016, s. 73-99

KRASNER, S. D. (1982). *Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables*. International Organization 32, 2, Spring 1982. Dostupné z: <http://www.ir.rochelleterman.com/sites/default/files/krasner%201982.pdf>

KRASNER, S. D. (1999). *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press.

LYNCH, David. (2002). *Separatist states and post-Soviet conflicts*. International Affairs vol. 78, No. 4. s.831-848

LYNCH, David. (2004). *Engaging Eurasia's Separatist States: Unresolved Conflicts and De Facto States*. Washington: United States Institute of Peace Press.

MARKEDONOV, Sergey. (2013). *The ethno-political conflict in Abkhazia: origins, dynamics and implications for regional security*. In: Tekushev I., Markedonov S., and Shevchenko K., In: *Abkhazia: Between the Past and the Future*. Prague: Medium Orient 2013. ISBN 978-80-260-4774-2

MARKEDONOV, Sergey. (2013). "The Caucasian Chalk Circle": *Abkhazia in the changing regional and world politics through the prism of experts' evaluations. Context*. In: Tekushev I., Markedonov S., and Shevchenko K., In: *Abkhazia: Between the Past and the Future*. Prague: Medium Orient 2013. ISBN 978-80-260-4774-2

MARKETOS, T. (2009). *EASTERN CASPIAN SEA ENERGY GEOPOLITICS: A LITMUS TEST FOR THE U.S. – RUSSIA – CHINA STRUGGLE FOR THE GEOSTRATEGIC CONTROL OF EURASIA*. *Caucasian Review of International Affairs*; Frankfurt3.1 (Winter 2009) s. 2-19.

MULALIĆ, Muhidin and KARIĆ, Mirsad. (2014). *The Western Balkans Geopolitics and Russian Energy Politics*. *Epiphany*: Vol. 7, No. 1, 2014 ISSN 1840-3719

Montevideo Convention on the Rights and Duties of States. (1933).

O'LOUGHLIN, John, Vladimir KOLOSSOV a Gerard TOAL. (2015) *Inside the post-Soviet de facto states: a comparison of attitudes in Abkhazia, Nagorny Karabakh, South Ossetia, and Transnistria*. *Eurasian Geography and Economics* 2015, 55(5), s. 423-456 DOI: 10.1080/15387216.2015.1012644. ISSN 1538-7216.

PAVKOVIC, Aleksandar with RADAN, Peter. (2007). *Creating New States: Theory and Practice od Secession*. Burlington: Ashgate Publishing Company ISBN 978-0-7546-7163-3

PEGG, Scott. (1998). *De Facto States in the International System*. Institute of International Relations, University of British Columbia, Working Paper no. 21.

PEGG Scott a Eiki BERG. (2014). *Lost and Found: The Wikileaks of De Facto State-Great Power Relations*. *International Studies Perspectives*, May 2014. s. 1-20.

RANDOLPH, R. S. (1981) *The Status of Agreements Between the American Institute in Taiwan and the Coordination Council for North American Affairs*. *The International Lawyer*, Vol. 15 (Spring 1981): 249-262.

RIEGL, Martin. (2010). *Terminologie kvazistátů*. *Acta Politologica*, Vol. 2, No. 1, s. 57-71. ISSN 1803-8220.

RIEGL, Martin (2014). *Prospects and limits of economic development of unrecognized states: between organized hypocrisy and private interests*. *European Scientific Journal*, edition vol. 10, No. 4. s. 17-34.

RIEGL, Martin a Bohumil DOBOŠ. (2014). *Secession in post-modern world: Case of South Sudan and Somaliland*. *Acta geographica Universitatis Comenianae. Economico-geographica*. Vol. 58, 2014, No. 2, s. 173-192. ISSN 0567-7483.

RICH, Roland (1993). *Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union*. EJIL Issue: Issue Vol. 4 (1993) No. 1

SABROE Anne a LARSEN Anders Reimers (2015) *Somaliland: Caught in history and presence*. By Operation Dagsværk.

STAKE, Robert E. (1995) *The art of case study research*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 1995. ISBN 978-0-8039-5766-4.

STERIO, Milena. (2009). *On the Right to External Self-Determination: ‘Selfistans,’ ‘Secession, and the Great Powers’ Rule*. Research Paper 09-163, February 2009. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1337172>

STERIO, Milena. (2016). *Secession: A Proposal for a New Legal Framework*. CLEVELAND-MARSHALL COLLEGE OF LAW. Research Paper 16-294. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=2857209>

SUNY, R. G. (2010). *The pawn of great powers: The East-West competition for Caucasia*. Journal of Eurasian Studies 1, s. 10-25.

TEKUSHEV, Islam (2013). *Abkhazian Georgians in the new system of political and cultural coordinates*. In: Tekushev I., Markedonov S., and Shevchenko K., In: *Abkhazia: Between the Past and the Future*. Prague: Medium Orient 2013. ISBN 978-80-260-4774-2

TOOMLA, Raul. (2014). *De facto states in the international system: Conditions for (in-)formal engagement*. Tartu: University of Tartu Press. ISBN 978-9949-32-467-5

TRZCIŃSKI, Krzysztof. (2004). *The Significance of Geographic Location for the Success of Territorial Secession. African Example*. Miscellanea Geographica Warszawa 2004, Vol. 11, s. 207-216

TUATHAIL (GERARD TOAL), Gearóid Ó. (2008). *Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August 2008 War over South Ossetia*. Eurasian Geography and Economics 49(6), s. 670-705 DOI: 10.2747/1539-7216.49.6.670. ISSN 1538-7216.

YIN, R.K., (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. Beverly Hills, Calif: Sage Publications.

Woehrel, Steven. (2013) Kosovo: Current Issues and U.S. Policy. Congressional Research Service 7-5700, www.crs.gov, RS21721

Internetové články a zdroje

BOEHM, Alexander (2014). *Moldova's Transnistria: The Next Crimea?* In: Geopoliticalmonitor.com [online]. Mar 24, 2014, [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.geopoliticalmonitor.com/moldovas-transnistria-the-next-crimea-4952/>

DANIELYAN, S. a BABAYAN, K. (2016). *Nagorno-Karabakh: The edge of Russia's orbit*. In: ecf.eu [online]. Sep 01, 2016, [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/essay_nagorno_karabakh_the_edge_of_russias_orbit#

DE WAAL, Thomas (2016). *Nagorno-Karabakh's Cocktail of Conflict Explodes Again*. In: carnegieeurope.eu [online]. Apr 13, 2016, [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://carnegieeurope.eu/2016/04/03/nagorno-karabakh-s-cocktail-of-conflict-explodes-again-pub-63220>

DE WAAL, Thomas (2017). *Enhancing the EU's Engagement With Separatist Territories*. In: carnegieeurope.eu [online]. Jan 17, 2017, [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://carnegieeurope.eu/2017/01/17/enhancing-eu-s-engagement-with-separatist-territories-pub-67694>

GIAMBRUNO, Nick a MARGOLIS, Eric. (2016). *Eric Margolis Untangles the Geopolitics of Cyprus*. In: internationalman.com [online]. 2016 [cit. 2016-12-26]. Dostupné z: <http://www.internationalman.com/articles/eric-margolis-untangles-the-geopolitics-of-cyprus>

HERSZENHORN, D. M. (2014) *Pact Tightens Russian Ties With Abkhazia*. In: nytimes.com [online]. Nov 24, 2014, [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2014/11/25/world/europe/pact-tightens-russian-ties-with-abkhazia.html?_r=0

JOFFE, Josef. (1999). *Rethinking the Nation-State: The Many Meanings of Sovereignty*. In: Foreign Affairs. [online] 1999 [cit. 2016-06-11]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/55618/josef-joffe/rethinking-the-nation-state-the-many-meanings-of-sovereignty?page=show>

KOCHIEVA, Fatima (2016). *The Ossetian neverendum*. In: ecf.eu [online]. Sep 01, 2016, [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/essay_the_ossetian_neverendum#

LEIGH, James a VUKOVIC Predrag. (2011). *A Geopolitics of Cyprus*. In: rubincenter.org [online]. December 22, 2011, [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.rubincenter.org/2011/12/a-geopolitics-of-cyprus/>

LOBJAKAS, Ahto (2005) *Moldova: Western Diplomats Say Reports Of Smuggling From Transdnier Likely Exaggerated*. In: RFERL [online]. Oct 11, 2005 [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/1062030.html>

LUNGU, K. (2016). *Transnistria: From entropy to exodus* In: ecf.eu [online]. Sep 01, 2016, [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/article/essay_transnistria_from_entropy_to_exodus

MFA.GOV.TR (2013). *Historic Somalia Summit in Ankara. Presidents of Somalia and Somaliland met in Ankara*. In: mfa.gov.tr [online]. 2013 [cit. 2017-02-11]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/historic-somalia-summit-in-ankara-presidents-of-somalia-and-somaliland-met-in-ankara.en.mfa>

MKRTCHYAN, Hasmik (2015) *Russia grants \$200 million loan to Armenia to help modernise army*. In: Reuters [online]. Jul 02, 2015, [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://uk.reuters.com/article/uk-armenia-russia-loan-idUKKCN0PC1PY20150702>

OTARASHVILI, Maia (2017) *Russia's Quiet Annexation of South Ossetia Continues?* In: fpri.org [online]. Mar 21, 2017, [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.fpri.org/article/2017/04/russias-quiet-annexation-south-ossetia-continues/>

PAULINIOVÁ, Zora (2008) *Abcházsko: čo bude ďalej?*. In: Týždeň [online]. Aug 09, 2008, [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <https://www.tyzden.sk/casopis/2954/abchazsko-co-bude-dalej/>

PEGG, Scott a KOLSTO, Pal. (2014). *Somaliland: Dynamics of internal legitimacy and (lack of) external sovereignty*. Geoforum [online] 1999 [cit. 2016-07-11]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S001671851400195X>

PRESSBURG, Adrian Peter. (2016) *Čo zabránilo rozhoreniu vojny o Náhorný Karabach? Obavy o rúry*. In: Týždeň [online]. Apr 16, 2016 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2016/cislo-15/mala-vojna-ktora-mohla-otriast-svetom.html>

RFE/RL. (2016) *Georgia, U.S. Criticize New Russian-Abkhaz Military Force*. In: RFERL [online]. Nov 23, 2016, [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/us-russia-abkhazia-military-force/28134275.html>

RECKNAGEL, Charles (2016). *Explainer: Why The Nagorno-Karabakh Crisis Matters*. In: RFERL [online]. Apr 05, 2016, [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/nagorno-karabakh-explainer-conflict-azerbaijan-armenia/27656158.html>

ROJANSKY, Matthew (2012) *'Frozen' Transnistria Conflict Begins to Thaw*. In: carnegieeurope.eu [online]. Apr 17, 2017, [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/2012/04/17/frozen-transnistria-conflict-begins-to-thaw/a95f>

SYNOVITZ, M. (2013). *Kosovo's Economy Still Struggling Five Years After Independence*. In: RFERL [online]. Feb 14, 2013, [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <http://www.rferl.org/a/kosovo-economy-struggling/24901946.html>

WOLFF, Stefan. (2012) *THE TRANSNISTRIAN ISSUE: MOVING BEYOND THE STATUS-QUO*. EP/EXPO/B/AFET/FWC/2009-01/Lot1/41. ISBN: 978-92-823-3937-4. Dostupné z: <http://www.infoeuropa.md/files/the-transnistrian-issue-moving-beyond-the-status-quo.pdf>

The Armenia Weekly (2017). *Artsakh Votes for New Constitution, Officially Renames the Republic*. In: armenianweekly.com [online]. Feb 21, 2017 [cit. 2017-04-26]. Dostupné z: <http://armenianweekly.com/2017/02/21/artsakh-votes-for-new-constitution-officially-renames-the-republic/>

BBC World Service (2016). *UAE aims to build military base in Somaliland*. In: bbc.com [online]. 2016 [cit. 2016-12-26]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/live/world-africa-38234992>

BUREAU OF EAST ASIAN AND PACIFIC AFFAIRS (2016). *U.S. Relations With Taiwan*. In: state.gov [online]. Sep 13 2016 [cit. 2016-12-30]. Dostupné z: <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm>

The Economist (2016). *Why Somaliland is not a recognised state*. In: economist.com [online]. 2015 [cit. 2016-09-12]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/11/economist-explains>

European Commission - Press release. (2016) *Full entry into force of the Association Agreement between the European Union and the Republic of Moldova* In: europa.eu [online]. 2016, [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2368_en.htm

FRAGILE STATE INDEX SOMALIA (2016) In: fsi.fundforpeace.org [online]. 2016, [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <http://fsi.fundforpeace.org/2016-somalia>

HUMAN RIGHTS WATCH ARMS PROJECT HUMAN RIGHTS WATCH/HELSINKI. (1995) *GEORGIA/ABKHAZIA: VIOLATIONS OF THE LAWS OF WAR AND RUSSIA'S ROLE IN THE CONFLICT* [online]. HRW Arms Project & HRW/Helsinki, Vol. 7, No. 7 ©1995 [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/reports/pdfs/g/georgia/georgia953.pdf>

CHARTA OSN. United Nations (1945). 'Charter of the United Nations', United Nations. [online] Dostupné z: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> [[cit. 2016-12-26]

NATO. (2017). *NATO's role in Kosovo*. nato.int [online]. 1999-2017 [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48818.htm?selectedLocale=en

Northern Cyprus Country Report. (2016). In: freedomhouse.org [online]. 2016, [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/northern-cyprus>

OBSE, Minsk Group (2017) *Statement by the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group*. In: osce.org [online]. 2017, [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.osce.org/mg/300591>

OBSE (2005). *Press releases and statements related to the 5+2 negotiations on Transdnestria* In: osce.org [online]. 2005, [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <http://www.osce.org/cio/119488?page=1>

PERCEPTION OF NATIONAL SECURITY IN ARMENIA (2015) Dostupné z: http://www.civilitasfoundation.org/cf/images/stories/national_security_poll_eng_final_june1.pdf

REUTERS (2016). *Armenia ratifies agreement on joint air-defense system with Russia*. In: Reuters [online]. Jun 30, 2016, [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-armenia-russia-defence-idUSKCN0ZG2AS>

TAIWAN RELATIONS ACT (1979) Dostupné z http://photos.state.gov/libraries/ait-taiwan/171414/ait-pages/tra_e.pdf

WINTOUR, P. (2017) *Cyprus reunification talks stall over question of security*. In: Reuters [online]. Jan 13, 2017, [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/13/cyprus-reunification-talks-stall-over-question-of-security>

WINTOUR, P. (2017) *Cyprus peace talks – all you need to know*. In: Reuters [online]. Jan 9, 2017, [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2017/jan/09/cyprus-peace-talks-all-you-need-to-know>

Univerzita Karlova
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

Projekt diplomové práce

Téma: Geopolitika současných mezinárodně
neuznaných států

Vypracoval: Barbora Bombalová
Obor: Mezinárodní vztahy
Ročník: 1. ročník
Akademický rok: 2013/2014
Vedoucí práce: Mgr. Martin Riegl Ph.D

Vymedzenie témy:

Medzinárodne neuznané štáty sú fenomén, ktorý výrazne ovplyvňuje geopolitickú situáciu vo svete. Aj keď oficiálne nie sú uznané nemôže byť tento fenomén v medzinárodnej sfére opomínaný. Medzinárodne neuznané štáty výrazne ovplyvňujú geopolitiku na všetkých kontinentoch. V práci sa budeme snažiť pokryť celé spektrum informácií dostupných k tejto téme. V súčasnosti poznáme deväť medzinárodne neuznaných štátov (Tchaj-wan, Abcházko, Južné Osetsko, Severný Cyprus (TRNC), Somaliland, Kosovo, Náhorný Karabach, Saharská arabská demokratická republika (SADR), Palestína), ktorým sa budeme primárne venovať aj v tejto práci. Medzinárodne neuznané štáty napriek tomu, že zdieľajú spoločnú vlastnosť neuznanie zo strany medzinárodného spoločenstva, vo všetkých ostatných aspektoch panujú rozličnosti. Rozdielna je ich veľkosť, história, politický systém, ekonomická situácia a mnohé ďalšie faktory. Dôležité je upriamiť pozornosť na to, že medzinárodne neuznané štáty nie sú homogénnou skupinou.

V našej práci sa budeme snažiť nájsť spoločné znaky týchto deviatich krajín z rôznych hľadísk a aspektov. Doterajšie chápanie tohto fenoménu je veľmi členité a neposkytuje náhľad zo všetkých strán. Časté je skúmanie zdôvodnenie práva na uznanie týchto štátov či vonkajšie vzťahy týchto štátov. Je dôležité si uvedomiť, že medzinárodne neuznané štáty sú dôležitým aktérom na medzinárodnom poli či už z hľadiska politického, geopolitického alebo ekonomického. Tieto štáty sa často stávajú ohniskom nepokojov a konfliktov vo svojom regióne. Všetky tieto prípady ako aj ich dopad na krajiny budeme v práci skúmať.

Velmi dôležitou súčasťou charakteristiky medzinárodne neuznaného štátu sú jeho vzťahy s inými medzinárodnými aktéri, práve táto charakteristika má významný vplyv na jeho chápanie a uznanie vo svete. Uznanie či neuznanie daného štátu môže pôsobiť ako politický krok k získaniu určitých výhod alebo naopak nevýhod zo strany iného štátu. Pri medzinárodne neuznaných štátoch je aspekt toho, s ktorými štátmi a prečo má nadviazané diplomatické styky veľmi dôležitý.

Medzinárodne neuznané štáty majú rôzne dôvody na vyhlásenie nezávislosti, v našej práci budeme skúmať všetky z hľadiska ich efektivity, charakteru a v neposlednom rade práva. Dôraz sa kladie aj na spôsob vyhlásenia nezávislosti a teda či prebehlo bezproblémovo alebo bolo spojené s vojenskou operáciou.

Periodicky bude práca vymedzená na krajiny, ktoré vyhlásili svoju nezávislosť po roku 1945.

Cieľ práce:

Cieľom práce je vytvoriť jednotnú prehľadovú štúdiu o medzinárodne neuznaných štátoch, primárne z ich geopolitického významu ktorá bude zahŕňať všetky charakteristiky, ktoré môže takýto štát nadobudnúť. Dôležité bude definovať postavenie jednotlivých neuznaných štátov v geopolitickej situácii súčasného sveta. Určiť, ako vplýva geopolitické postavenie štátu na jeho uznanie či neuznanie zo strany iného medzinárodného aktéra. Nájsť prekážky, ktoré bránia štátom aby boli medzinárodne uznané všetkými štátmi.

Práca má byť ucelenou štúdiou zaujímavou sa o problematiku medzinárodne neuznaných štátov.

Výskumné otázky:

Hlavnou výskumnou otázkou budú dôvody a príčiny, ktoré vedú krajiny k vyhláseniu nezávislosti. Budeme porovnávať jednotlivé prípady a hľadať príčiny tohto fenoménu. Budeme skúmať jednotlivé štáty z hľadiska ich ekonomického a historického aspektu.

Ďalšou výskumnou otázkou v práci sú dôvody, ktoré vedú iné štáty k oficiálnemu uznaniu nového štátu. Budeme sa operovať o hypotézu, ktorá hovorí, že oficiálne uznanie štátu sa líši do takej miery, že v prípade dvoch identických dôvodov tam zohrávajú svoju úlohu ďalšie faktory, a že štáty nadvazujú diplomatické styky s inými štátmi na základe ich vlastných preferencií, ktoré sa často líšia avšak budeme sa opierať o hypotézu, že geopolitika tu zohráva dôležitú úlohu. Preto si myslíme, že dva identické dôvody u dvoch rôznych krajín, môžu u toho istého štátu vyvolať rôzne reakcie na uznanie spojené s práve geopolitických stanoviskom.

Inou výskumnou otázkou je do akej miery potrebujú štáty uznanie od iných krajín aby mohli kvalitne fungovať a vykonávať svoju funkciu. Ako hypotéza nám bude slúžiť tvrdenie, že uznanie štátu všetkými štátmi v OSN nemá na jeho fungovanie výrazný dopad.

Metóda:

V práci bude najviac využívaná analýza a následná komparácia. Ťažiskom práce bude identifikácia faktorov, v dôsledku ktorých došlo k vyhláseniu nezávislosti, ako aj k uznaniu štátu inými štátmi. Ako hlavným faktor nám pritom bude slúžiť geopolitické postavenie štátu. Závislou premenou bude neuznaný štát, nezávislou premenou budú podmienky na vyhlásenie nezávislosti, čiastočnými nezávislými premenými budú geopolitické postavenie štátu a vzťahy s inými medzinárodnými aktérmi.

Osnova práce:

1. Úvod

- vymedzenie témy
- určenie si metodológie výskumu
- vymedzenie použitých zdrojov
- stanovenie hypotézy práce

2. Terminológia

- definícia štátu
- definícia suverenity
- uznanie štátu
- diskusia v terminológii
- geopolitika

3. Geopolitické postavenie jednotlivých štátov

4. Zdôvodnenie práva na uznanie

4.1 Spôsob vyhlásenia nezávislosti

5. Charakteristika jednotlivých štátov

5.1 Geografická charakteristika

5.2 Vnútorpolitická situácia

6. Trvanie existencie a jej efektívnosť

6.1 Teritoriálna integrita

7. Miera medzinárodného uznania

7.1 Prístup vybraných štátov k jednotlivým krajinám

7.2 Miera medzinárodného uznania

7.3 Existencia vonkajšieho garanta

7.4 Členstvo v medzinárodných organizáciách

Literatúra:

V práci budeme využívať odborné publikácie, oficiálne dokumenty, rezolúcie Bezpečnostnej rady a Valného zhromaždenia OSN, Chartu OSN ako aj iné historické a právne dokumenty ako aj právne normy medzinárodného práva verejného.

Bibliografia:

BACCHELI, T.; Bartmann, B. and H. Srebrnik. (2004). eds. De facto States: The Quest for Sovereignty. London: New York.

BLAŠKOVIČ, K.:Právne aspekty dekolonizácie,in:Právo národov na sebaurčenie v kontexte moderného medzinárodného práva, Trnavská univerzita v Trnave, Trnava, 2012, ISBN: 978-80-8082-529-4.

CRAWFORD, J. (2006). The Creation of States in International Law (2nd edition). Oxford: Clarendon Press.

CHARTA OSN. 1945. Dostupné na internete:
http://www.mzv.sk/servlet/newyorkosn?MT=/App/WCM/ZU/NewYorkOSN/main.nsf/vw_ByID/ID_621F5291AE4A5FD4C125715B004FFE51_SK&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/ZU/NewYorkOSN/main.nsf/vw_ByID/ID_14A4A60B573D8E62C12570DD0048A478_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&HM=25-Charta&OB=0

GRAND W. T, 1999 The recognition of states: law and practice in debate and evolution (Westport, Connecticut: Praeger, 1999), chapter 1.

KOLOSOV, V. and J. O'Loughlin. (1998). "Pseudo-States as Harbingers of a New Geopolitics: The Example of the Trans-Dniester Moldovan Republic (TMR)." *Geopolitics* 3, no.1

KOLSTO, P. (2006). "The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States." *Journal of Peace Research* 43, no. 6

KOLSTO, P. and H. Blakkisrud. (2008). "Living with Non-recognition: State- and Nation-Building in South Caucasian Quasi-States." *Europe-Asia Studies* 60, no. 3

KOLSTO, P. and H. Blakkisrud. (2012). Dynamics of de facto statehood: the South Caucasian de facto states between secession and sovereignty. In *Southeast European and Black Sea Studies*.

KUŠLITA, J.:Uznanie štátu vis-á-vis otázka získania členstva v Organizácii spojených národov, in:Právo národov na sebaurčenie v kontexte moderného medzinárodného práva , Trnavská univerzita v Trnave, Trnava, 2012, ISBN: 978-80-8082-529-4.

LYNCH, D. (2004). *Engaging Eurasia's Separatist States: Unresolved Conflicts and De Facto States*. Washington: United States Institute of Peace Press.

MRÁZEK, J. Právní postavení Palestiny a otázka jejího uznání, in: *Právník* , 2012, č. 8, 2012, ISSN 0231-6625.

PEGG, S. (1998). *De Facto States in the International System*. Institute of International Relations, University of British Columbia, Working Paper no. 21.

PELCZYNSKA-NALECZ, K.; STRACHOTA, K. and M. FALKOWSKI. (2008). "Para-States in the Post-Soviet Area from 1991 to 2007." In: *Para States, Quasi-states, and Black Spots: Perhaps Not States, But Not "Ungoverned Territories"*, Either, edited by B.H. Stanislawski. *International Studies Review* 10, no. 2,

RAIČ, D.: *Statehood and the Law of Self-Determination*, Kluwer LawInternational, Hague, 2002, ISBN: 90-411-1890-X(HB).

SHAW, M. N. *International Law*, Cambridge University press,Cambridge, 6th edition, 2008, ISBN-13 978-0-511-45559-9.

VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R.: *Právo medzinárodných organizácií*, C. H. Beck, Praha, 1. vydanie, 2011, ISBN: 978-80-7400-368-4